

România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

14

PATRIEI, PARTIDULUI,
PREȘEDINTELUI ȚĂRII

Telegramă

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

secretar general
al Partidului Comunist Român,
președintele
Republicii Socialiste România

MULT IUBITE ȘI STIMATE
TOVARĂȘE NICOLAE CEAUȘESCU,

Conducerea Uniunii Scriitorilor și obștea scriitoricească din România, alături de întreaga națiune, își exprimă deosebita bucurie sufletească, dragostea și respectul lor, întregul devotament față de conducătorul iubit și stimat al Partidului și al Statului, cu prilejul reinvestirii dumneavoastră, într-o entuziastă unanimitate, de către Marea Adunare Națională, în funcția supremă de Președinte al Republicii Socialiste România.

Noi, scriitorii, ne străduim să răspundem prin scrierile noastre și să ilustrăm dragostea și căldura cu care vă înconjoară întregul nostru partid și popor al cărui fiu strălucit sinteți și pe care îl conduceți cu înaltă înțelepciune și cutezanță revoluționară pe drumul construirii socialismului și comunismului în România.

Realegerea dumneavoastră ca Președinte al României Socialiste reprezintă un prilej istoric cu profunde semnificații, deoarece el coincide cu un deceniu și jumătate de cind dumneavoastră sinteți în fruntea partidului, cîrmuind cu fermitate comunistă vastul și complexul proces al dezvoltării economice și sociale a patriei noastre libere și independente, proces în care, noi, scriitorii, ne-am găsit temeuri de inspirație, de reflecție a vieții, pentru a fi din ce în ce mai bine receptați artistic de masele muncitoare.

În acești ani glorioși a avut loc o puternică înflorire a tuturor domeniilor de activitate, printre care și literatura umanist revoluționară din România Socialistă.

Scriitorii români, maghiari, germani, sîrbi și de alte naționalități văd în reinvestirea dumneavoastră în suprema funcție de Președinte al Statului garanția continuării strălucite a politicii interne și externe a României din ultimii 15 ani, înfăptuirea neabătută a Programului partidului, a istoricelor hotărîri ale Congresului al XII-lea.

Dumneavoastră sinteți constructorul revoluției noastre socialiste, al unei vieți noi, mai bună, mai dreaptă, cea mai dreaptă, al orînduirii pe care o numim societatea socialistă multilateral dezvoltată.

Dumneavoastră, mult iubite și stimate tovarășe Președinte al Republicii, ați creat posibilitatea de afirmare a culturii și a literaturii în țara noastră, pentru perfecționarea omului nou.

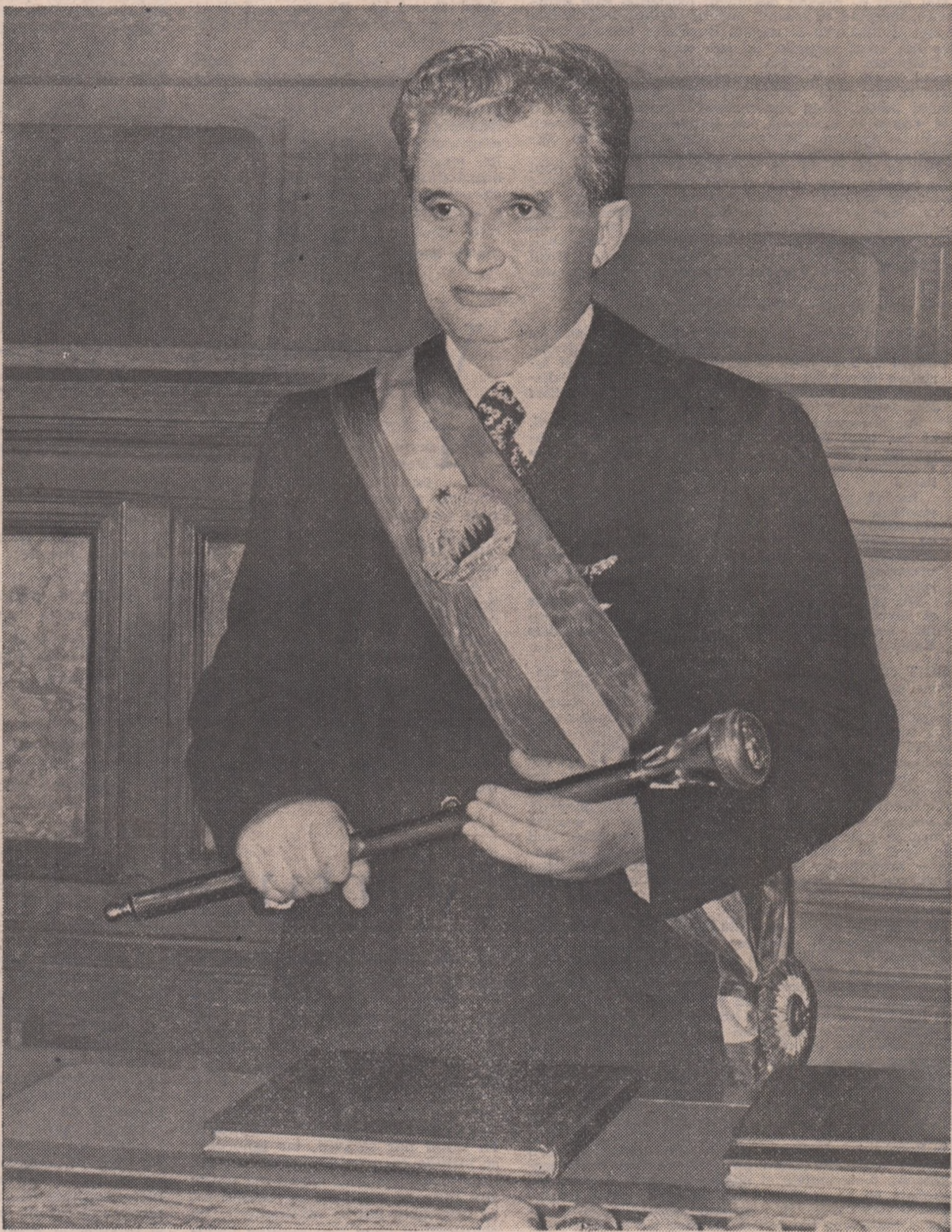
Dumneavoastră, tovarășe Președinte al Republicii, ați făcut ca în lume să se cunoască și să se aprecieze cultura și literatura noastră socialistă.

Dumneavoastră, tovarășe Președinte al Republicii, ați dus în lume întreaga faimă a României Socialiste, mesajul ei de pace, prietenie, cooperare și colaborare, pentru o nouă ordine economică, pentru ca relațiile internaționale să se bazeze pe respectarea principiilor de independență și suveranitate națională, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, nefolosirii forței și a amenințării cu forța.

În aceste momente de înaltă solemnitate națională, pe care, alături de întregul popor, le trăim cu mîndrie și bucurie, și noi, scriitorii din România, vă declarăm solemn că sintem strîns uniți în jurul steagului Partidului, al României Socialiste, în jurul Comitetului Central, în jurul dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe Secretar General al Partidului, Președinte Republicii Socialiste România, exprimîndu-vă un fierbinte omagiu, respectul și dragostea noastră.

Să trăiți într-un mulți ani fericiți, spre înălțarea scumpei noastre României și spre gloria Partidului Comunist Român!

UNIUNEA SCRITORILOR
DIN
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

OMUL ȘI OPERA

Arhitectura țării se vede de oriunde
Și liniile-i suple țîșnesc de pretutindeni :
Constructorii sint harnici și sint sprinteni,
Mișcarea nu incupe în spațiile scunde.

În mare și în cerul senin, arhitectura
Își oglindește chipul în zilele de aur,
Își oglindește chipul și principalul faur,
Cel care-i dă durata și măsura.

Și noi a căror viață a fost să fie
Să-și aibă împlinirea în anii de avînt
Îi proslăvim în faptă și-n cuvînt
Vizionara, ampla ctitorie.

Căci anii ce-au trecut suind la deal,
Au încrustat în inimă și cuget
Metopa cutezanței și a muncii fără preget
Ce-l urcă pe supremul iubirii pedestal.

Virgil Teodorescu

România literară

DIRECTOR: George Ivaşcu. Redactor
şef adjunct: G. Dimisianu. Secretar
responsabil de redacţie: Roger Câmpeanu.

MĂRTURII

TRĂIREA în cea mai ardentă contemporaneitate a conştiinţei noastre scriitoriceşti constituie prin chiar expresia ei specifică mărturia cea mai pregnantă a profundului generator de gândire şi de sentiment care este devenirea poporului român sub semnul atotcuprinzător al revoluţiei creatoare de nouă, mereu semnificativă istorie.

Mai mult ca oricând dealungul existenţei sale bimilenare, începând cu treapta purtând sigiliul de grandios impact civilizatoriu al regelui Burebista, această omenire din arcul carpatic, de sub cerul Maramureşului şi Bucovinei, din cîmpia bătrînelui Danubiu pînă la Pontul Euxin, iată-o astăzi suitoare în timp cu convingerea că mai mult ca oricând este făuritoarea propriului destin, că-şi construieşte viitorul precum îi este vrerea şi strădania, că dimensiunea prezentului constituie suprema cheazăie a acestei lucrări în certitudinea celei mai luminoase perspective.

Căci, în datele lui de cutezătoare înscriere în noul timp istoric incununînd 15 ani de cînd în fruntea partidului comunist se află revoluţionarul cel mai devotat cauzei propăşirii poporului român, acest prezent şi-a înobilat semnificaţia în ziua de 28 martie 1960 prin realegerea în continuare ca preşedinte al Republicii a tovarăşului Nicolae Ceauşescu. De sub arcadele Marii Adunări Naţionale au răsunat pentru a treia oară, prelungindu-şi şi amplificându-şi ecoul în inimile tuturor fiilor ţării, stanţele solemnului JURĂMÎNT:

„Jur să slujesc cu credinţă patria, să acţionez cu fermitate pentru apărarea independenţei, suveranităţii şi integrităţii ţării, pentru bunăstarea şi fericirea întregului popor, pentru edificarea socialismului şi comunismului în Republica Socialistă România!

Jur să respect şi să apăr Constituţia şi legile ţării, să fac totul pentru aplicarea consecventă a principiilor democraţiei socialiste, pentru afirmarea în viaţa societăţii a normelor eticii şi echităţii socialiste!

Jur să promovez neabătut politica externă de prietenie şi alianţă cu toate ţările socialiste, de colaborare cu toate naţiunile lumii, fără deosebire de orînduire socială, pe baza deplinei egalităţi în drepturi, de solidaritate cu forţele revoluţionare, progresiste de pretutindeni, de pace şi prietenie între popoare!

Jur că îmi voi face întotdeauna datoria cu cinste şi devotament pentru strălucirea şi măreţia naţiunii noastre socialiste, a Republicii Socialiste România!”

SÎNT cuvinte ale căror faţete de cristal oglindesc sinteza supremului angajament de dăruire patriotică, întru apărarea şi slujirea celor mai îndreptăţite cuceriri ale revoluţiei sociale şi naţionale, pentru promovarea celor mai nobile dintre imperatiile noii istorii a poporului român, pentru traducerea în faptă, mereu creatoare, a idealurilor sale de propăşire, în spiritul celei mai depline solidarităţi cu forţele înaintate ale omenirii, al păcii şi prieteniei cu toate naţiunile lumii călăuzite de principiul deplinei egalităţi în drepturi, de voinţa construirii unei lumi înaintînd în deplină securitate sub soarele certitudinii într-un viitor mai bun, ferit de războaie şi îmbrăţişînd integral afirmarea — pretutindeni — a civilizaţiei şi culturii în ceea ce au ele mai propriu şi mai creator ca înflorire a genului uman.

ÎN AMPLA cuvîntare rostită în faţa plenului aleşilor naţiunii, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, relevînd cu pregnanţă ceea ce impune efortul noii etape de dezvoltare a construcţiei socialiste, a subliniat: „Realizarea Programului partidului, a hotărîrilor Congresului al XII-lea necesită spiritul revoluţionar, luptă hotărîtă împotriva a tot ceea ce este vechi şi perimat, promovarea fermă şi neabătută a noului, devotament şi răspundere fără limită faţă de interesele patriei, ale poporului, ale cauzei socialismului şi comunismului.” Totodată, trecînd în revistă actualele aspecte ale situaţiei internaţionale care evidenţiază cu atît mai mult necesitatea participării, pe baza deplinei egalităţi în drepturi, a tuturor statelor la soluţionarea complexităţii realităţii mondiale contemporane, preşedintele României a declarat: „De la înalta tribună a Marii Adunări Naţionale asigurăm prietenii noştri de pretutindeni, toate statele şi popoarele lumii că România socialistă nu va precupeţi nici un efort pentru a contribui la destinul, la respectul independenţei naţionale şi realizarea idealurilor de pace ale întregii omeniri, la înfăptuirea unei lumi mai drepte şi mai bune. În care fiecare naţiune să se simtă deplin egală şi liberă.”

MII ŞI MII de telegrame din toate părţile ţării, totodată expresiile de felicitare din partea tuturor conducătorilor de state cu care România întreţine relaţii diplomatice, ca şi cele în numele partidelor comuniste şi muncitoreşti, al altor organizaţii progresiste, al diverselor instituţii internaţionale şi personalităţi din întreaga lume conferă evenimentului de la 28 martie 1960 dimensiunile întregii lui semnificaţii, marcînd un moment de multiple rezonanţe în istoria noastră contemporană.

Semnificaţie pe care cei dăruiti întru arta cuvîntului au exprimat-o şi continuă a o exprima pe calea undelor, pe micul ecran, în paginile presei noastre cotidiene şi culturale. Sînt tot atîtea mărturii sugerînd sentimentul — mai elevat ca oricînd — al stimei, al recunoştinţei, al dragostei nefărmurate pentru omul ce identifică însuşi simbolul devenirii noastre istorice în orizontul iradiînd de acum zorile mileniului ce vine.

„România literară”

Un Om, Preşedintele

ACUM cincisprezece ani, poate faptul cel mai de preţ de care avea nevoie ţara — şi nu cred că exagerez spunînd că literatura înregistra această nevoie cu o sensibilitate mirată, a dramei uneori, a insatisfacţiei alteori — era o redimensionare a noţiunii de om, a înţelesului cuvîntului omenie în raport cu revoluţia, cu transformarea societăţii, cu ceea ce izbîndise poporul eliberat şi, mai cu seamă, cu marile sale resurse sufleteşti, năzuinţe, idealuri.

Bărbatul care, cu cincisprezece ani în urmă, era ales în fruntea Partidului Comunist Român, care avea să fie primul Preşedinte al României socialiste, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, a legat istoria de numele său şi numele şi l-a legat de istorie prin descoperirea, înainte de toate, a înţelesurilor de om şi omenie, a înţelesului de omenie al revoluţiei, a adevărului că, îndreptată spre binele omului, revoluţia nu poate fi despărţită de om ca individ, de om ca valoare personală de creaţie, de om ca înţia bogăţie a acestui pămînt. Orei care sunase pentru România de acum un deceniu şi jumătate,

comunismul Nicolae Ceauşescu i-a dat expresie de faptă, de acţiune, raportînd-o în permanenţă la omul care se confruntă cu întrebări, probleme, dificultăţi spre a înţelege şi folosi, şi aplica, şi perfecţiona, şi inventa atîtea şi atîtea tehnologii moderne complexe, la omul pe care îl bate soarele, îl prinde ploaia pe cîmpuri, la omul mereu încercat şi mereu învingător.

Această adîncire în omenesc reprezentînd cea mai importantă cucerire a revoluţiei, accentuată şi nuanţată în ultimii cincisprezece ani, caracteristică acestei perioade, datorează atît de mult Preşedintelui nostru, tovarăşului Nicolae Ceauşescu! Datorează atît de mult şi în câteva din ipostazele esenţiale! Anii la care mă refer au reprezentat pentru România aflarea, în deplinătatea-i istorică, numelui ei de România, au însemnat regăsirea strămoşilor — vai, uneori şi nu fără pricină străine intereselor noastre — uitaţi; au fost ani ai întăririi în sufletele noastre a cuvintelor **ţară** şi **neam** şi **hotar**, a acestor cuvinte cu care niciodată n-am voit a supăra pe nimeni, a încerca pe nimeni; au fost ani în

care, în mersul revoluţiei, calităţile, valoarea, creativitatea omului şi-au dobîndit rolul primordial, recunoscut, firesc în istoria modernă, în care vorbele au trebuit să facă loc faptelor, s-au cerut validate de acele fapte, adesea împinse pe planul secund şi nechemate la judecarea dreaptă a meritelor în epoci anterioare.

La toate acestea, cîteva din multe, te gîndeşti astăzi, cînd vezi unanimitatea ţării în realegerea în funcţia de înalt prestigiu, de Preşedinte al Republicii Socialiste România, a tovarăşului Nicolae Ceauşescu. Te gîndeşti la cel mai apropiat şi cotidian bilanţ, cel din suflete, unicul pretutindeni prezent, în bilanţurile economice, industriale, politice: bilanţul în care să se vadă în ce măsură omul din România de azi este stăpîn al faptei şi destinului său. Iar omul României de azi şi-a trăit şi îşi trăieşte viaţa demnă şi liberă în noul spirit de democraţie şi cinste creat în ţară prin exemplara faptă pentru ţară a Preşedintelui Nicolae Ceauşescu. Realegîndu-l în fruntea ţării, am reales, noi toţi, un OM.

Platon Pardău

Vocaţia istoriei

ISTORIA poate aduce, şi trebuie să ne aducă, ceea ce treaptă a înţelegerii de sine pe care se împlineşte voinţa matură a oamenilor chemaţi să facă pămîntul rodnic, să făurească vise pentru ei, să împlinească dorinţa supremă spre bine şi spre mai bine.

Azi, istoria poate incununa cu harul său, plămădit de noi pe pămîntul Ţării, belşugul primăverii noastre.

Aşa cum istoria se scrie prin noi cu inscripţii pe file de aur, tot aşa ea, în modul cel mai obiectiv, îşi creează personalităţile sale dintre vitejii neamului. Am avut, în acest proces de întrupare a propriei noastre istorii, oameni de seamă în

fruntea Ţării, dar nicicînd darul luminii nu şi-a găsit străluciri mai puternice ca astăzi, cînd făurar este poporul şi cîrmaci este Preşedintele Nicolae Ceauşescu.

Oameni pentru fapte mari şi viaţă cuprinsă de soare. Oameni şi istorie modernă a României.

Ecoul faptelor noastre se răsfrînge cu putere asupra destinului nostru comunist. Glie udată de izvoarele rodniciei şi Omul demn al demnităţii noastre se află reales la cirna Ţării. Demnitatea lui este şi demnitatea noastră.

Revoluţia promovată de El este revoluţia noastră: munca ce o dăruim eternităţii şi revoluţia propriilor noastre conştiinţe.

Ogorul pregătit pentru sămînta belşugului are, acum, chipul de primăvară. Chipul pămîntului rodnic este chipul Lui şi propriile noastre chipuri. Ţara s-a pregătit pentru rodul de miine şi pentru opţiunea noastră unanimă. Preşedintele reales al României este semn sigur al izbînzilor care îşi aşteaptă noile întruchipări, prin noi şi prin El însuşi. Aşa încît primăvara aceasta înseamnă belşugul de miine. Primăvară cuprinsă de zorile zilelor ce vor veni — primăvara vocaţiei noastre; vocaţia noastră de a făuri istoria pentru azi şi pentru zidirea viitorului.

Horvath Dezideriu

Virtuţile tradiţiei

ÎNTR-O vreme în care atîtea şi atîtea sînt puse pe seama cuvîntului — de multe ori el însuşi „împovărat” —, cînd o fantastică energie se cheltuie pentru liniştea lumii, pentru lumina ei atît de tulburată, cînd acest sfîrşit de veac pare încăruntit mult prea devreme, cînd atîtea şi atîtea se pierd cu mult înainte ca dimineaţa să le găsească împlinite, cînd mugurii lumii par otrăviţi, iar ignoranţa se întinde ca o iederă prin oraşele lumii încrîncenate... cînd prea multe sînt puse pe socoteala cuvîntului —, să treci prin patrie nestingherit, cu sentimentul celei mai depline încîntări! Să străbaţi satele şi oraşele noastre, să innoptezi sub cerul pe care niciodată nu l-ai simţit altfel decît limpede, apoi să-ţi continui drumul, să ascuţi, să vezi, să înţelegi... Ce rezervă de imaginaţie! Cîtă dăruire şi cît entuziasm curg prin venele acestui popor care nu şi-a altoit niciodată rădăcinile. Care nu şi-a inventat niciodată istoria. Şi-a trăit-o. Şi-a construit-o într-un mod esenţial, durabil.

Nu încintarea retorică îţi va părea nimerită. Călător (şi martor), îţi vei da seama de o realitate care ne reprezintă şi ne aparţine pe de-a-n-tregul, ne defineşte în ochii noştri şi ai lumii. Aşadar, să colinzi prin patrie şi bucuria curată să-ţi fie călăuză.

Într-o vreme în care veacul, pe atîtea şi atîtea meridiane, este zguduit de sumbre presimţiri, să ai imaginea unei patrii care munceşte, creează, se construieşte pe sine, redescoperindu-şi permanent izvoarele nescacate ale tradiţiei, revitalizîndu-le, reintegrîndu-le în circuitul vital al existenţei sale. Cu grija la chipul ei de miine. Permanent descoperind talente, ridicîndu-le în lumină. Într-o competiţie înobilată nu doar de entuziasm şi efort. Şi acest poem neîntrerupt care a devenit o realitate fascinantă, prin amploarea şi certele valori descoperite şi promovate, acest poem naţional pe care-l numim „Cîntarea României”, iniţiat de Preşedintele ţării, este, prin natura şi statutul său, o mare probă de frumuseţe. Cea mai puternică manifestare creatoare a ţării este, totodată, prin emulaţia pe care, justificat, a stîrnit-o, o scenă deschisă fiecăruia, indiferent de naţionalitate, profesie, vîrstă, dar exigentă cu fiecare. Desigur, multe dovezi grăitoare putem invoca, iar statisticile — şi ele semnificative —, dincolo de „rigiditatea” lor, nu fac altceva decît să înregistreze coordonatele participării colective. Ceea ce însă n-a trecut — şi nici nu putea trece — neobservată, şi care oferă şi temeuri de durată, este amploarea fără precedent a acestei descătuşări.

Din porţile de soare ale Maramureşului, din dealurile Moldovei, ale Munteniei şi Banatului, din fascinaţia Dobrogei, din patrie, s-a născut — şi pentru patrie — frumuseţea acestui cîntec neîntrerupt, a cărui strălucire n-o poţi însă contempla cu adevărat decît punînd la socoteală, în parte, strălucirea fiecărui vers.

Semnificaţiile acestei deosebit de fertile iniţiative sînt multiple, festivalul muncii şi creaţiei libere, prin complexitatea manifestărilor sale, constituindu-se, acum, după o experienţă acumulată, într-o şcoală de formare multilaterală. Este, acesta, unul din temeurile devenirii sale. Pe de altă parte, valorificînd tradiţiile noastre, conferindu-le sensuri contemporane, a creat o stare competitivă atît de necesară tinerei generaţii, profitabilă în ultimă instanţă în planul creaţiei.

Vorbim de rezerva de imaginaţie şi de resursele inepuizabile ale poporului nostru. Cînd ai prilejul să urmăreşti, astăzi, îndeaproape, atîtea şi atîtea fapte care dau garanţie şi împlinire ţării, în locul încîntării patetice îşi va face loc un sentiment mai adînc, pe care-l vei purta cu tine pretutindeni. A respira propria istorie înseamnă a construi pentru patrie, pentru binele ei. În timp şi pentru un timp îndelungat, în consens cu virtuţile tradiţiilor noastre.

Viorel Sâmpetean

O datorie de conștiință

FIECE țară și fiecă popor trăiesc, atât în conștiința proprie cât și în conștiința lumii, prin marile lor spirite, prin marii lor oameni de gândire și acțiune, prin geniile care le întru-chipează virtuțile, idealurile, căutările, cutezanțele, se-tea de împlinire.

Reinvestirea, atât de firească, a tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de președinte al României ne-a dat din nou sentimentul că țara noastră, poporul nostru știu foarte bine cine le reprezintă virtuțile și interesele, cine le garantează aspirațiile, cine le luminează și le ridică fruntea pînă la înălțimile viitorului.

Nu vreau să folosesc vorbe mari, tocmai fiindcă ne sînt, nouă tuturor, mari și fierbinți sentimentele de dragoste, de încredere, de stimă și de admirație pentru conducătorul cel mai strălucit pe care l-am avut vreodată noi românii, dar simt o datorie de conștiință să relev faptul că talentul și experiența excepțională de om politic ale tovarășului Nicolae Ceaușescu l-au determinat să includă în sfera de lumină a gândirii sale grija pentru dezvoltarea armonioasă a tuturor componentelor vieții naționale. Iar printre acestea, sînt mîndru s-o spun, s-au aflat și se află întotdeauna spiritul, ideea, adică dezvoltarea sistematică și impetuoasă a învățămîntului, științei, culturii și artelor.

„Epoca Ceaușescu“ a istoriei României, de care vor-bește, de cincisprezece ani încoace, o lume întreagă, își boltește arcul ei de triumf și de strălucire și prin dimensiunile spirituale, prin înflorirea celor mai adînci și tainice puteri ale creației umane.

De aceea, i-ar fi greu oricărui gînditor, oricărui demiurg de pe tărîmul spiritului, să enumere în cîteva cuvinte și fraze tot ce-au însemnat cei cincisprezece ani, deveniți epocă, de cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu ne conduce destinele pentru afirmarea numeroaselor talente pe care le avem în literatură, în știință, în artă, în toate sferile creației. Este, însă, esențial să subliniem și cu această fericită ocazie că bogăția naturală a talentelor a putut să devină bogăția națională a realizărilor tocmai datorită faptului că li s-au deschis larg orizonturile gîndirii creatoare, prin cutezanța și profunzimea gîndirii aceluia care a știut să facă din filosofia noastră revoluționară nu o dogmă seacă, sau un joc ispititor de umbre, ci un izvor nese-cat de apă vie, o imensă boltire de aripi în zbor.

Strămoșii lui și ai noștri, care au arat pămîntul, pînă mai acum cîteva decenii, cu plug de lemn, l-au dărui-t pe conducătorul nostru cu un plug de platină, în stare să destelenească humusul creator pînă la rădăcinile înțelegerii, deci ale deplinei libertăți creatoare.

Din toate cuvîntările publice ale tovarășului Nicolae

Ceaușescu — iar unele dintre ele au însemnat adevă-rate pietre de hotar în viața patriei — ca și din sfa-turile directe pe care ni le-a dat de atîtea ori s-a des-prins nedezmințita chemare la adevăr, la înțelegerea complicatei dialectici a realităților veacului, la cu-noașterea în profunzime a vieții poporului — etalonul cel mai exact al umanismului artei noastre. Multe din aceste idei și sfaturi au dobîndit, cu timpul, valori axiomatice și forță de aforism.

Dar, se pune firesc întrebarea: am răspuns noi oare, întotdeauna și pînă la capăt, acestor sfaturi și chemări? E o întrebare care, cred, nu sună deloc strident chiar într-o asemenea ocazie solemnă, sărbătorească. Fiindcă de răspunsul pe care ni-l dăm fiecare în parte de-pinde gradul de reușită a tuturor, atunci cînd ne an-gajăm să-l urmăm cu credință și devotament pe tova-rășul Nicolae Ceaușescu în bătălia dificilă pentru au-todepășire, pentru apărarea și perfecționarea ființei umane, pentru transformarea și îmbogățirea, și prin frumusețea și puterea artelor, a unei țări care se află în focarul de atenție, de interes și de stimă al lumii întregi. O umanitate zbuciumată se uită cu încredere spre noi.

În inimile și conștiințele noastre sună ceasul grav al răspunderii.

Ion Brad

Constructor al patriei socialiste

RAR există epocă istorică să nu se lege de numele unei personalități — cîteodată în bine, cîteodată în rău, ori în amîndouă. Ștefan cel Mare, în afară de războaie, biserici și mănăstiri, cite n-a mai ctitorit alt domnitor, a deschis și o certă perspectivă de menținere a independenței Moldovei; Mihai Viteazul a pus primul pecetea pe unificarea principatelor locuite de români, și alți voievozi la fel, fără să-i mai amintesc, fiind prea cunoscuți, chiar dacă nu așa de celebri ca acei al căror nume l-am pomenit.

Acum, după re alegerea ca președinte al Republicii Socialiste România, nu mă sfîesc să spun că trăim în epoca Nicolae Ceaușescu.

El nu este nici ctitorul de mănăstiri, nici războinicul care a unit pe toți românii împreună cu celelalte naționalități conlocuitoare pe același teritoriu, dar poate purta cu fală titlul de constructor al patriei socialiste, de deschizător al drumului comunismului și de corifeu al păcii între popoare într-o lume dreaptă și mai bună.

Oriunde ți-ai întoarce privirea, nu se poate să nu vezi întreprinderi, instituții, așezăminte care să nu fi luat naștere în ultimii 15 ani, la inițiativa și îndemnul său pentru binele public. Și nu uită nici un prilej să accentueze că acestea toate sînt ale poporului nostru — români, maghiari, germani, sîrbi ș.a. —, fără să-și atribuie sieși nimic în afară de patriotism. De fapt, acest patriotism nemărginit este izvorul a tot ceea ce a transfigurat țara, relațiile politice, economice și culturale, înăuntru și în afara frontierelor, și ne dă dreptul să-l numim pe Nicolae Ceaușescu constructor al patriei socialiste.

Știm că drumul pînă la comunism este greu, dar sub călăuzirea lui îl vom realiza. De aceea îi dorim viață lungă și neobosită în fruntea poporului nostru talentat și harnic.

Mihai Beniuc

Primăvara Țării

Slăvesc primăvara aceasta
Din care irumpe primăvara țării
Și zîmbetul copiilor înflorit
În creanga de măsline.

Slăvesc zborul înalt al
porumbeilor

Și lumina albă,
Izvorind a pace
Pe toate meridianele.

Slăvesc întiul Om
Ce mingiie cîmpia,
Dind visurilor noastre
Splendoarea și menirea.

Dumitru Udrea

Iubitor de istorie, făuritor de istorie

LA NOI istoria se făptuiește și se scrie **neîntrerupt**, într-o continuitate care își are un adânc înțeles, o imensă valoare. Sintem deopotrivă făuritori ai istoriei prezente și implicit viitoare, dar clădim, neabătut, pe temelile dintodeauna. Ritmul din ce în ce mai accelerat al existenței noastre își găsește sursa nu numai în avantajele civilizației în general, ale celei socialiste în special, ci și — semnificativ — în neprețuitul tezaur de gândire și simțire strămoșesc, garanție a libertății fundamentale, interioare și exterioare. Fără doar și poate, electronica, laserii și toate uimitoarele descoperiri ale științei și tehnicii secolului XX se numără printre condițiile decisive ale edificării pe care-l construim, dar la fel de importante sînt baladele, jocurile, cuvintele limbii învățate din pruncie și care-s singurele capabile să vehiculeze, din trecut în prezent și mai departe, în viitor, sentimentele, eroismul, iubirea de moșie, obiceiurile, aptitudinile și inclinațiile acumulate pe parcursul mileniilor.

Cu asemenea simțăminte de vibrant patriotism, o țară întreagă, toți oamenii, fără deosebire de naționalitate, au fost martorii și votanții istoricului moment în care Marea Adunare Națională l-a reales pe tovarășul Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de președinte al Republicii Socialiste România. Cu prilejul acestui major eveniment — gravat în memoria afectivă cu literele de aur ale simțirii noastre — rostindu-și discursul solemn, tovarășul Nicolae Ceaușescu a vorbit cu pasiunea și luciditatea care-i sînt specifice, despre ceea ce am realizat pînă acum, despre ceea ce vom realiza și de acum înainte, arătîndu-ne și ce anume trebuie să întreprindem, cu toții, pentru ca îndrăznețele planuri să devină faptă; și, ca întotdeauna, trecutul vitejesc și plin de jertfe al poporului român a constituit un punct vital de referință pentru întregul efort creator, colectiv, depus în vederea obținerii unei noi calități a vieții pe plan material și spiritual:

„**Avem un minunat trecut de luptă. În acest an sărbătorim 2050 ani de la formarea primului stat dac centralizat. Poporul nostru s-a format și dezvoltat în luptă, înfruntînd multe greutăți. Niciodată însă nu s-a plecat, niciodată n-a renunțat la ceea ce este al său; el și-a păstrat glia, și-a păstrat felul său de a fi moștenit din moși strămoși. Avem datoria sacră de a face să dăinuiască veșnic acest fel de a fi al poporului nostru — omenia, mindria și sentimentul demnității naționale, dragostea de pace, prietenia cu toate popoarele, hotărîrea de a fi egal cu toate celelalte**

națiuni. Să facem totul ca aceste sentimente și virtuți, aceste caracteristici formate de-a lungul secolelor să se dezvolte în trăsături tot mai puternice ale națiunii noastre. Aceasta ne dă tărie, ne dă încredere în viitorul veșnic al poporului nostru!”

Pentru noi, ca scriitori, modelarea omului societății socialiste reprezintă una din problemele-cheie care, îndreptățit, ne frământă. Potrivit concepției tovarășului Nicolae Ceaușescu, trăsătura de unire dintre crearea omului nou și întreaga operă de construcție socialistă este **spiritul patriotic, revoluționar**. Proces desigur complex, anevoios, dar care duce — indiscutabil — la făurirea unui model uman capabil, în orice împrejurare, să acționeze în spiritul eticii și echității. Bineînțeles, nu-i vorba de personajele — de tristă aducere aminte — produse de așa-zisa literatură a sociologismului vulgar, ci de reflectarea unui **adevăr de viață palpabil**, contradictoriu și totuși lansat ferm pe o direcție pozitivă. Într-o lume „prea grăbită”, conservarea cu credință a trecutului, echivalează cu o **stabilitate / continuitate** dătătoare de mari resurse sufletești. Da, și noi dorim să îndeplinim fără întîrziere ceea ce ne-am propus, însă nu ne grăbim să renunțăm la trecut, dimpotrivă, ne-am propus să nu renunțăm la **absolut** nimic din ceea ce este **al nostru**, nici pămînt, nici fel de-a fi, oricît de sus ne va situa, în timp, civilizația.

Acel care practică istoria de aproape jumătate de secol, știe și simte că istoria se scrie, istoria se făurește prin oameni și pentru oameni, într-însa reverberîndu-se acțiunile prezentului și viitorului. De aceea, nu există acțiune de-a sa care să nu se înscrie, exemplar, pe traiectoria multimilenară a poporului român. Esențialmente pașnic, românii s-au văzut nevoiți — nu o singură dată — să-și muncească ogorul cu spada alături, însă vocația lor de pace nu și-a pierdut rostul nicicînd. Acum, în același remarcabil discurs solemn, pronunțat cu ocazia realegerii sale în funcția supremă de președinte al Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu a proclamat, ca fiind primul drept al omului, dreptul de a trăi în pace și liniște. În cuvintele sale, în intensitatea expresiei am recunoscut — cu emoția cuvenită — trăsăturile care asigură permanența acestui brav și încercat popor: omenie, mîndrie și sentiment al demnității naționale, dragoste de pace, de prietenie cu toate popoarele, hotărîrea de a fi egal cu toate celelalte națiuni.

Un iubitor de istorie, un făuritor de istorie, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Mihai Stoian

Vrerea națiunii

POPORUL liber și suveran și-a spus din nou cuvîntul prin reprezentanții săi în Marea Adunare Națională. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost reales în înalta funcție de președinte al țării, a fost reales acolo unde atributele strălucitei sale personalități și istoria l-au hărăzit să fie spre pacea, bunăstarea și fericirea mării și unitei noastre familii socialiste. E firesc, pentru că epoca în care trăim poartă în fizionomia ei intimă însemnele puternicei personalități a tovarășului Nicolae Ceaușescu, eminentul conducător care intruchipează cele mai de seamă atribute ale poporului român: geniul creator, omenia, demnitatea națională, patriotismul, curajul, o neîntrecută putere de muncă, spirit de jertfă pentru suveranitatea și independența patriei și dorința de a trăi în pace și colaborare cu toate popoarele lumii. E firesc, pentru că în cei cincisprezece ani de cînd cel mai bun fiu al poporului român se află la conducere, țara a înflorit neabătut de mult, printr-o eroică mobilizare la muncă sub conducerea Partidului Comunist Român, realizîndu-se uriașe salturi calitative în toate domeniile de activitate.

În acești ani, concomitent cu grija pentru continua creștere a nivelului de trai al poporului, s-a manifestat un interes egal pentru ridicarea gradului de instruire și educare, pentru lărgirea orizontului său de cunoaștere, pentru satisfacerea cerințelor sale spirituale pentru ca poporul constructor al socialismului să trăiască tot mai mult după legile omeniei, ale binelui, frumosului și adevărului.

Pentru realizarea unor asemenea sarcini, creatorii de valori spirituale din toate domeniile artei s-au bucurat permanent de sfaturile înțelepte și sprijinul neprecuțit al tovarășului Nicolae Ceaușescu. Trebuie să precizăm din capul locului că acest deceniu și jumătate, prin marile realizări obținute de oamenii muncii, prin mutațiile petrecute în conștiința și existența lor, — datorită puternicelor confruntări obiective dintre vechi și nou, naturii contradicțiilor din societate —, prin bogăția faptelor cu răsunset istoric, prin înălțimea idealurilor, prin frumusețea morală a oamenilor, s-a constituit într-un inepuizabil izvor de inspirație pentru toate speciile și genurile literare. Prin umanismul tovarășului Nicolae Ceaușescu, prin permanența sa preocupare de adîncire a democrației socialiste s-a statomnicat un climat spiritual plin de efervescentă creație, au fost înlăturate prejudecățile dogmatice privitoare la artă, s-a recunoscut pe deplin statutul intim al actului creator, s-au spulberat suspiciunile, procesele de intenții atît de dăunătoare altădată, s-a asigurat scriitorului, artistului în genere, dreptul de a fi el însuși, de a cunoaște și de a spune adevărul, de a se exprima în conformitate cu natura specifică a talentului său. Nu mai există acum teme fetișizate sau incriminate. Sfera de inspirație se extinde pînă la cele mai îndepărtate granițe ale existenței umane. Nimic din ceea ce este omenească nu mai e străin de literatura noastră. Urmînd exemplul revoluționar, profund înnoi-

tor al partidului, al secretarului său general, scriitorii noștri au făcut ca o gândire comprehensivă, elastică, suplă, să inunde cele mai bune opere literare. Creația s-a eliberat de dogmele infructuoase și nocive, de canoane și tipare, orientîndu-se spre izvorul veșnic viu care este viața tumultuoasă a poporului.

Este prin excelență meritul tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului și președintele Republicii, de a fi creat acest climat intelectual și moral în care au putut și pot să înflorească cele mai diverse talente din toate generațiile, fără deosebire de limba în care scriu.

OAMENII de creație prețuiesc din adîncul inimii contribuția inestimabilă a tovarășului Nicolae Ceaușescu la elucidarea unor concepte esențiale ale esteticii, precum raportul dintre tradiție și inovație, dintre național și universal, dintre vechi și nou, umanismul socialist, caracterul popular al artei, accesibilitatea, libertatea de creație, spiritul revoluționar etc., etc. În abordarea teoretică a unor asemenea probleme, tovarășul Nicolae Ceaușescu are marele merit de a fi condamnat gîndirea înțepenită în prejudecăți și de a fi conectat estetica marxistă la izvorul inepuizabil al vieții. Orientîndu-se spre acest izvor dătător de forțe, literatura ultimilor cincisprezece ani a reluat dialogul cu realitatea din unghiul unor coordonate filosofice și estetice fundamentale, oferindu-ne o nouă perspectivă asupra omului și a lumii. Astfel a putut cunoaște o mare înflorire literatura de dezbateri etică, romanul social-politic, poezia de meditație filosofică asupra celor mai grave, mai delicate gînduri și sentimente ale omului contemporan. Concepțiile estetice atît de luminoase ale secretarului general al partidului au avut darul de a lega arta cu viața, pe scriitor de cititor, asigurînd un realism autentic literaturii și o finalitate instructiv-educativă fructuoasă care garantează creației spirituale un loc de seamă în ordinea noastră socialistă, o funcție importantă în schimbul de valori dintre toate popoarele lumii, un rol deosebit în procesul de cunoaștere reciprocă, de stimă și prețuire dintre toate națiile pămîntului.

Așadar, înflorirea culturii românești din acești cincisprezece ani se leagă organic de personalitatea președintelui țării, promotorul strălucit al științei și culturii într-o țară în continuu progres, independentă și suverană, cu un popor liber și stăpîn la el acasă.

Iată cîteva rădăcini ale convingerii creatorilor că realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în suprema funcție de președinte al Republicii Socialiste România este un act istoric dorit și votat de întregul nostru popor. Care, strîns unit în jurul partidului, al secretarului său general, cu credința că avînd la cîrmă un comunist de omenie, o eminentă personalitate politică a lumii contemporane își va împlini, prin muncă și creație, toate idealurile.

Ion Dodu Bălan

Poartă pecetea lui

**E țara astăzi cîntec de limpede izvor,
Se-arată primăvara în mugurii din pom,
Ni-s anii tinerețe și strălucirea lor
Poartă adînc pecetea acestui mare om.**

**E țara astăzi freamăt vibrînd pe șantiere,
Columne noi în vatra ce bunii ne-au lăsat,
Ni-s anii tinerețe pulsînd în ei putere
Ce poartă-adînc pecetea acestui brav bărbat.**

**E țara o lumină și-o stîncă de granit,
Precum ațiția-n lume o văd, o simt, o știu,
Ni-s anii tinerețe și țara în zenit
Poartă adînc pecetea acestui mare fiu.**

**Ni-s anii tinerețe și îi purtăm în noi,
Cu o nemărginită și dulce bucurie,
Căci este Ceaușescu — erou între eroi,
Și ziditor de nouă Românie.**

Viorel Cozma

Primul drept al omului

SUB înalta cupolă a Marii Adunări Naționale, în zilele primăverii îndelung așteptate, reprezentanții voinței și sentimentelor întregului popor român l-au reales în funcția supremă de stat pe cel mai credincios fiu al Patriei, pe acela care trăiește cu intensitate realitățile vremii sale, pe ordonatorul marelui opere de construcție socialistă pe pământurile binecuvântate ale României.

Alături de reprezentanții țării în marele forum al puterii de stat, milioanele de telespectatori au urmărit, cu intensă participare, desfășurarea ceremoniei din incinta istorice clădiri de pe înălțimile luminoase ale Bucureștiului, au ascultat cu profundă emoție cuvintele sacralului Jurământ al Președintelui Republicii, legământul marelui arhitect al unei orânduiri noi, de a servi cu devotament neabătut Patria socialistă.

Jurământul Președintelui este și al fiecărui om al zilelor noastre, angajat plenar, cu forțele minții și ale mâinii creatoare, în construirea prezentului și a viitorului celui mai uman cu putință.

Unanimitatea poporului l-a reinvestit astfel în funcția supremă de Președinte al Republicii pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, pe marele bărbat politic, ctitor de viață nouă, recunoscându-se ferm că cei cincisprezece ani ai arcului existențial românesc, desfășurați sub luminoasa sa egidă, demonstrează, în fața lumii întregi, dinamismul său revoluționar, crearea unui climat favorabil tuturor elanurilor și înnoirilor, responsabilitatea individului față de întreaga colectivitate umană, înalta tensiune intelectuală, încrederea în om și în modelarea condiției umane dimensionată de trăsăturile profund umaniste ale contemporaneității românești.

Cu prilejul înălțătoarei ceremonii a reinvestiturii, Președintele Țării a pronunțat un discurs solemn, încercând de toate sensurile grave care caracterizează orice expunere a sa, străbătut de filonul luminos al adevărului și demnității, al conștiinței unei energice, îndrăznețe personalități creatoare, legată prin mii de fibre de imensa strădanie a colectivității căreia îi aparține și căreia i se devotază integral. Odată mai mult, în discursul solemn al Președintelui a vibrat vigoarea intelectuală, raționalitatea constructorului în continua sa aspirație spre umanism și desăvârșire.

O parte importantă a discursului solemn a fost consacrată analizei situației internaționale, complexității realității mondiale contemporane. Odată mai mult, vocea clară a Președintelui României, ascultată cu un general interes pe orice meridian al lumii, a arătat că una din cele mai înalte răspunderi și îndatoriri ale statelor, ale guvernelor, ale oamenilor politici față de propriile lor popoare, față de cauza civilizației, o constituie oprirea cursei înarmărilor, înfăptuirea dezarmării generale și, în primul rând, a dezarmării nucleare. Omenirea plătește un greu tribut producției acelor arme care ar putea să anihileze în câteva clipe imensul patrimoniu de valori materiale și spirituale creat de umanitate în decursul milenarei sale existențe. Imperativul momentului pe care îl trăim este de a cere ca toate forțele societății să intre hotărât în arenă pentru determinări de acțiuni în favoarea unor măsuri reale de dezarmare. Trebuie subliniată stăruitor existența impactului negativ al cursei înarmărilor asupra situației economico-sociale a popoarelor, precum și rezultatele pozitive pe care le-ar putea genera stoparea acestei curse, convertind imense resurse materiale și umane în scopul adâncirii colaborării între state, pe calea depășirii decalajelor existente, a stării de subdezvoltare. Întregul popor român, a cărui voință și aspirație le exprimă, însumate, Președintele Țării, consideră că „primul drept al omului este de a trăi în pace și liniște”, și că, din acest punct de vedere, dezarmarea generală și, în primul rând, dezarmarea nucleară, constituie un imperativ primordial al vieții internaționale, un deziderat fundamental al popoarelor, pentru eliminarea unor conflagrații nimicitoare, pentru asigurarea condițiilor necesare ridicării standardului de viață al popoarelor, îndeosebi, al celor în curs de dezvoltare. Pentru opinia poporului român, constructor hotărât al unei orânduiri profund umaniste, este inad-

misibil ca în timp ce cursa înarmărilor iaghte uriașe fonduri, însumând energie și inteligență umană pusă în slujba distrugerii, pe întinse zone ale globului, pe care trăiesc două treimi din populația Planetei, milioane de oameni să moară de foame, iar analfabetismul, maladiile cronice, toate celelalte, nocive, consecințe ale subdezvoltării să se agraveze în mod continuu.

Discursul solemn al Președintelui României este străbătut de ideea dominantă a responsabilității unui mare spirit internaționalist față de destinele păcii, față de înlăturarea primejdiei conflagrației universale, pentru asigurarea unor condiții generale care să îngăduie tuturor popoarelor să-și dedice integral resursele și eforturile cauzei progresului umanității, făuririi vieții cu adevărat libere.

Odată mai mult, cu prilejul solemn al reinvestiturii sale în funcția supremă de Stat, Președintele României Socialiste cheamă toate popoarele lumii, opinia publică internațională să-și intensifice eforturile pentru încetarea cursei înarmărilor, pentru pace și destindere. Mesajul său luminos, integral umanist, întrunește consensul poporului român al cărui conducător încercat este de cincisprezece ani.

Alexandru Balaci

Pentru securitate și cooperare

NE AFLĂM încă sub semnul unui înălțător eveniment, cu semnificații social-politice de mare însemnătate, aureolind o îndelungată activitate de profund umanism, realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, în funcția de Președinte al României.

În aceste momente istorice a luat ființă o nouă inițiativă românească, inspirată de gândirea și acțiunile Președintelui nostru în spiritul salvării păcii în lume — Apelul Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România către parlamentele și popoarele țărilor participante la Conferința general-europeană de la Helsinki, de a-și uni eforturile cu toată energia și consecvența pentru transformarea Europei într-un continent al păcii și colaborării. Așa cum se preconizează în Acordul de la Helsinki, fiecare națiune europeană va

trebui ferită de orice agresiune și amestec în treburile sale interne. Să nu uităm că Europa a constituit punctul de plecare a două războaie mondiale nimicitoare. Acum, mai mult ca oricând, se impune să nu mai fie amplasate noi rachete nucleare, căci înfruntarea celor două blocuri militare opuse poate crea un grav pericol pentru însăși existența popoarelor. Dimpotrivă, cuceririle științei și tehnicii să fie puse exclusiv în slujba progresului și civilizației, a ridicării bunăstării miliardelor de oameni, locuitorii ai planetei al căror drept este în primul rând dreptul la viață.

Dorința poporului român este de a trăi în pace și prietenie, de a extinde cooperarea tehnico-științifică, de a lărgi relațiile cultural-artistice inter-europene, pentru o mai bună cunoaștere reciprocă, în folosul slăbirii încordării, al progresului general.

Aceste deziderate comune tuturor cetățenilor din România, indiferent de

naționalitate, vor constitui o preocupare majoră a deputaților Marii Adunări Naționale în cea de a VIII-a legislatură.

Constituirea Grupului parlamentarilor români pentru securitate și cooperare în Europa afirmă expresia seriozității cu care sint abordate aceste probleme majore, importanța înaltei misiuni încredințate de Președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, forului legislativ suprem pentru realizarea unor pași concreți pe linia dezangajării militare și dezarmării în Europa și pregătirea temeinică a Conferinței de la Madrid, care va avea loc în toamna acestui an.

Numai astfel Europa va fi transformată într-un continent al destinderii, securității, păcii și colaborării, în interesul întregii omeniri.

Pacea se cere construită și apărată.

Klaus Fabritius

Legământul

ZILELOR istoriei noastre li s-au adăugat în aceste zile încă una, memorabilă prin semnificația ei profundă în viața patriei și poporului român: realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în suprema funcție de Președinte al Republicii — moment unic, clipe de vibrantă simțire patriotică și cetățenească.

Ctitor de față nouă, luptător neobosit pentru prosperitatea ei continuă, pentru fericirea și bunăstarea semenilor, omul — simbol al demnității românești, al dreptății și umanismului celui mai înalt, tovarășul Nicolae Ceaușescu este totodată stimat de o întreagă lume pentru felul cum a izbândit într-un timp atât de scurt — de numai un deceniu și jumătate — de când conduce destinele acestei țări, să o ridice tot mai sus, ca pe o trainică construcție de conștiințe și de împliniri în toate domeniile.

Să ne gândim la viața spirituală a țării, la dimensiunile noi pe care le-a dobândit sub îndrumarea secretarului general al partidului nostru comunist. Literatura — dacă e să ne referim doar la acest domeniu al artei — s-a îmbogățit cu noi opere, dintre cele mai valoroase, oglindind adevărul vieții și omul nou al acestei epoci. Niciodată nu s-au tipărit atâtea titluri de cărți ca în acești ani, cartea românească atingând o vastă arie de răspândire în întreaga lume.

Toate realizările celor cincisprezece ani sint nemijlocit legate de numele Președintelui țării și sint totodată te-

Pictură de Sabin Bălașa

meiul unor certitudini viitoare în dezvoltarea literaturii românești. Cimpul de investigație al scriitorului, al artistului e tot mai larg; în întreaga viață social-politică a țării se produc schimbări ce oferă tuturor creatorilor de artă teme dintre cele mai diverse și mai generoase. Țara de azi, țara de mâine. Mereu mai puternică, mereu mai înfloritoare, urcând, treaptă cu treaptă, spre țelul înalt al poporului: comunismul. Pentru împlinirea acestui ideal, profund legat de munca și visul tuturor oame-

nilor muncii din România, Președintele țării a jurat. În acel Moment de înaltă solemnitate, tovarășul Nicolae Ceaușescu a rostit în fața națiunii Jurământul sacru, legământul Patriei cu viitorul ei de aur.

Președintele României socialiste rostea jurământul către țară. Și mi-a apărut el însuși un standard în jurul căruia să facem zid și pe care să-l urmăm spre împlinirea Programului partidului.

Florian Grecea

Certitudini

REALEGEREA tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de președinte al țării este o împlinire, o urmare firească a dorinței și a voinței întregului nostru popor. Așa cum firesc a fost — cu cincisprezece ani în urmă — ca partidul nostru să-și aleagă în funcția de secretar general pe cel mai bun comunist, pregătit, prin geniu și experiență, să desăvârșească revoluția socialistă în România, revoluție a cărei filosofie, cum se știe și lesne se poate vedea, nu își propunea doar să interpreteze lumea și viața, ci să le și schimbe. Să le schimbe în folosul și spre fericirea tuturor spre mai bine n-a fost și nici în continuare nu-i ușor, dar e sigur că tot ce am realizat este omenește bun și frumos, și că țelul nostru final, comunismul și deplina eliberare, umanizare a omului va fi atins.

România de azi, imens șantier împărțit în vreo patruzeci de județe, își pregătește înțelept și temeinic baza materială și spirituală de miine. Nu trebuie să fii reporter sau scriitor pentru a vedea profunde transformări ale țării, fabricile sale răsărite pretutindeni, din Moldova în Transilvania, de la Dunăre în Maramureș, crumurile ei așternute cu beton și asfalt, brăzdind în lungul și în lăutul aceleiași țări socialiste ogoarele bine lucrate, irigate, livezile și viile ei, cărora tractoarele și priceperea omenească le dau ciudate înfățișări geometrice. Oriunde ai fi și-ai munci, toate acestea se constată de la prima vedere, după cum însăși înfățișarea oamenilor se vede schimbată, în bine și ea: lume furnicând la intrarea sau la ieșirea din schimb, lume harnică, preocupată de felul în care își trăiește ceasurile zilei, la muncă, la petreceri, la spectacole sau pe stadioane, un tineret robust, bine îmbrăcat, optimist și vesel, increzător în ziua de azi și fără spaimă și grija viitorului pe care îl știe asigurat. Și, mai important, e învățat de azi să știe că acel viitor depinde și de el, că acel viitor îi aparține. Toate acestea — și încă multe, foarte multe altele care schimbă fața țării și-i duc faima în lume, împliniri și desăvârșiri pe care zilnic le aflăm și ne bucurăm de ele — nu ar fi fost posibile fără existența Partidului Comunist Român. Toate acestea nu ar fi fost posibil de realizat într-un interval atât de scurt fără prezența la cîrma partidului și statului a comunistului de omenie, a excepționalului om de stat și politician de geniu, Nicolae Ceaușescu, al cărui nume, sint convins, va fi legat pe veci de această perioadă istorică a României, unică, grea, dar plină de certitudini și roade, căreia avem fericirea de a-i fi contemporani.

Nicolae Crișan

Îndrumător al tineretului

TINERETEIA este o stare de conștiință. Tineretul este o conștiință a viitorului. Deci, dacă ar fi să recurgem la vechi silogisme, nu vom fi departe de acest adevăr: viitorul se construiește printr-o conștiință tină, viitoare, revoluționară, prin crezul care destramă prejudecățile și se asociază unui prezent de la bun început perfectibil. Viitorul este, așadar, nu un credit acordat tineretului, ci tineretea însăși.

Cite fapte mari nu s-au întimplat în această țară atât de frumoasă? Fapte chibzuite, roștite, făptuite de tină generație. Într-o geografie sentimentală a spațiului și timpului, tineretea și tineretul sint coordonatele care definesc devenirea. Rostim tinerete cu acea dorință a faptelor nepetrecute încă, rostim tineret cu cugetul că și noi am făcut cindva parte din această generație creatoare. Acum putem să privim lucrurile, evenimentele în adevărata lor adincime. Forța unei generații mature naște, și trebuie să nască credința că generația care îi urmează este la fel de matură. Măcar și pentru faptul că, în timp, faptele generației care ne urmează poartă măsura timpului căruia îi sintem și noi martori. Din această forță a generației de mijloc, a generațiilor care îi urmează, se naște viitorul de aur al patriei. Sintem și noi acolo.

Sintem și noi acolo pentru că împreună și mereu călăuziți de partid, de tovarășul Nicolae Ceaușescu, urcăm spre o continuare împlinire.

Tineretea este în fiecare din noi, așa cum izbucnește în fiecare an primăvara în frunze, în sevele care urcă în trunchiul întregului an. Tineretea ne aparține tuturor prin acea fertilitate spirituală, prin acea disponibilitate spre nou. Tineretea revoluționară este ceea ce regăsim mereu, încercînd să ne-o asumăm mereu, știîndu-ne conduși de un Om a cărui tinerete revoluționară se revarsă în permanentă într-o omenie curată, limpede, așa cum de atîtea ori El a rostit-o și a cerut-o celorlați: comunist de omenie.

Sintem tineri prin tineretea partidului, a secretarului său general, a Președintelui Nicolae Ceaușescu. Ne păstrăm tineretea prin suplețea spiritului, prin acea incoruptibilă credință că putem fi mai buni, mai frumoși. Putem fi cu adevărat revoluționari.

Pavel Perfil

Sculptură de Ion Irimescu

Opere de înaltă și nobilă semnificație

IMPREUNĂ cu toți cetățenii patriei noastre, noi cei ce lucrăm pe ogorul artelor plastice salutăm cu entuziasm și cu îndreptățită bucurie actul de la 28 martie, cînd, prin voința națională, tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost reales în înalta demnitate de președinte al Republicii Socialiste România.

Acest moment sărbătoros pentru toată suflarea românească constituie un act istoric de o covârșitoare semnificație pentru înfăptuirea destinului prezente și viitoare ale poporului nostru, pentru triumful marilor idealuri ale socialismului în patria noastră.

Animați de profunde sentimente de stimă și respect pentru dinamica personalitate a tovarășului Nicolae Ceaușescu, artiștii plastici își exprimă convingerea fermă că numai aplicînd în mod creator indicațiile pe care secretarul general al partidului ni le-a adresat în nenumărate împrejurări — cînd a avut prilej de a veni în mijlocul nostru, sau de la înalta tribună a Congresului al XII-lea, — vom putea realiza acele lucrări de artă la care visăm, lucrări prin care vom putea da glas vocăției noastre de a ilustra acele aspecte noi, revoluționare, din viața și munca eroică a poporului dăruit construcției socialismului din patria noastră.

Aprecierile critice, precum și cuvintele încurajatoare, exprimate de tovarășul Nicolae Ceaușescu în fața lucrărilor noastre, au constituit întotdeauna un fericit prilej de a ne clarifica spinoasele noastre probleme de creație și de-a porni mai departe la drum, cu dorința nestrămutată de a fructifica în mod creator toate indicațiile și sugestiile, pe care, cu obișnuitul său glas tovarășesc, a binevoit a ni le da.

Sintem ferm convinși că numai mergînd pe drumul sănătos a unei arte autohtone, adăpată direct de la izvor și nu de la ulcior — așa cum ne-a indicat tovarășul Nicolae Ceaușescu —, vom realiza acele opere de o înaltă și nobilă semnificație, care să marcheze plenar

conținutul acestei mărețe și strălucite epoci, pe care astăzi cu toții o construim, epocă ce poartă pecetea unei înalte gândiri inovatoare, clădită pe temeiuri profund științifice și realiste.

Și nu ne îndoim că generațiile ce vor veni după noi vor găsi în paginile de nemurire ale istoriei noastre vorbindu-se de epoca de aur a lui Nicolae Ceaușescu, așa cum odinioară istoria a consemnat epoca de aur a lui Pericles, pentru Athena antică.

Ne sint vii în inimă și-n cuget acele mobilizatoare cuvinte ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, subliniînd că partidul și poporul așteaptă de la noi lucrări mai multe și mai valoroase, cu un conținut mai bogat în idei, capabile să redea mai pregnant frumusețile noi ale patriei noastre, precum și figura luminoasă a omului de astăzi, cu preocupările și dorințele lui.

Artiștii plastici de pe întreg cuprinsul patriei, precum și conducerea Uniunii Artiștilor Plastici, vom depune cu abnegație întreaga noastră capacitate creatoare, pentru a răspunde cu cinste și cu mare simț al datoriei acestui atît de nobil apel al președintelui Țării.

În fața noastră stau mărețe obiective de îndeplinit.

Viitorul, care, în curînd, va deveni prezent și realitate, ne prefigurează deja ansambluri vaste de lucrări monumentale, care se vor încadra în marile construcții arhitectonice și urbanistice, atît în București cît și-n toate orașele care au un trecut, precum și-n cele noi ce au apărut în zilele noastre pe harta Țării.

Ca artiști-cetățeni militanți ne luăm angajamentul de înaltă onoare de a depune întregul elan al imaginației noastre creatoare pentru promovarea culturii și artei socialiste, pătrunsă de principiile umanismului revoluționar, ale eticii și echității socialiste, închinînd arta noastră partidului, patriei și eroiceii noastre clase muncitoare.

Ion Irimescu

Cel mai frumos privilegiu

DESCHIDERA noii legislaturi a debutat, conform Constituției, cu alegerea președintelui țării. Solemnitatea, pe drept cuvînt emoționantă și memorabilă, a avut de fapt loc nu numai în fața celor câteva sute de deputați ai Marii Adunări Naționale, ci, datorită posturilor noastre de radio și televiziune care au transmis în direct momentul, în fața întregii națiuni. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost reales în unanimitate președinte al României socialiste și comandant suprem al bravei noastre armate. E cu totul firesc să putem spune că, de fapt, realegera tovarășului Nicolae Ceaușescu în cea mai înaltă funcție în Stat este mărturisită, dovedită și cotidian repetată de cincisprezece ani încoace de întregul nostru popor, pe drept cuvînt privilegiat să aibă în fruntea sa un conducător înzestrat în gradul cel mai înalt cu cele mai profunde și nobile virtuți politice, intelectuale și umane și care, cînd sint înmănușiate într-un singur om, definesc conducătorul de excepție și denumesc cu numele lui epoca istorică în care el acționează.

Istoria în imensa ei memorie și longevitate va parafa desigur acest Timp pe care noi îl trăim la cea mai pură și fierbinte tensiune sufletească, fiindcă avem deja în urmă argumentul puternic și de netăgăduit, primii cincisprezece ani care au deschis și prefigurată cea mai strălucită și rodnică eră din istoria de două ori milenară a națiunii noastre.

Amploarea cutezătorului edificiu industrial, economic și cultural pe care îl făurim sub conducerea partidului, ritmul absolut fără precedent pe care îl marcăm de cincisprezece ani încoace în dezvoltarea economiei și civilizației socialiste pe străvechea vatră a strămoșilor noștri dovedesc în egală măsură cele trei mari privilegii de care se bucură astăzi poporul român: se cade să denumesc cel dintîi geniul poporului român, nesecata sa vrednicie în muncă, sacra lui sete de muncă în libertate. Se cade să denumesc în al doilea rînd faptul că orînduirea socialistă este aceea care, descătușînd energiile creatoare ale poporului, dă măreței noastre opere frumusețe și veșnicie, dă uriașului șantier, care este țara cu binecuvîntatul ei pămînt, forță și coeziune.

Dar cel de-al treilea privilegiu de care ne bucurăm și, omenește spus, cel mai apropiat privilegiu inimilor noastre trecătoare pe fața acestui pămînt este șansa atît de rar dăruită de istorie de a fi tocmai noi generația care poate și vrea și are pe deplin dreptul de a se numi „generația Ceaușescu”.

Niciodată în cursul istoriei poporului nostru, un cronicar n-a putut consemna într-un răstimp atît de scurt, cum sint cei cincisprezece ani din urmă, atîtea fapte remarcabile, atîtea evenimente memorabile, atîte de multe realizări pe toate planurile vieții noastre politice și sociale cîte s-au făurit cu mîinile de aur ale poporului, sub conducerea Partidului Comunist Român, sub neobosită, înțeleaptă și pasionantă îndrumare a iubitului nostru conducător, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Înflăcărata sa dragoste față de patrie, slujirea cu trup și suflet a poporului în mijlocul căruia s-a născut, energia sa clocotitoare în munca neobosită pentru dezvoltarea României și pentru urcarea ei pe cele mai înalte culmi de civilizație și progres, înflorește și rodesc tocmai prin superba lor exemplaritate, în sufletul celor peste 22 de milioane de cetățeni ai României socialiste, ne dau tuturora cel mai strălucit exemplu și imbold de a trăi și munci în chip comunist, de a lupta cu puteri sporite pentru slava și prosperitatea patriei, pentru o lume scînteietor scaldată de soarele păcii.

Petru Vintilă

Ideile estetico-literare ale lui Ioan Slavici

CEA MAI întinsă dintre încercările teoretice ale lui Slavici, din culegerea miscelanei a lui Anton Cosma¹⁾, este **Estetica**, apărută în periodical „Educațional”, în anii 1883-1884, reprezentând cursul ținut în acel an la azilul „Elena Doamna” din București. La acea dată, scriitorul este matur : a implinit 35 de ani, e membru corespondent al Academiei Române, la secția istorică, secretar al comisiei pentru publicarea documentelor Hurmuzaki și nuvelist consacrat, în cadrul societății literare Junimea.

Ceea ce izbește de-a lungul lucrării, este lipsa oricărei referențe, ba chiar și a oricărui nume propriu, fie de teoretician al esteticii, fie de scriitor sau de operă literară ilustrativă. În scurta introducere, autorul își afirmă punctul de vedere psiholog, din capul locului :

„Estetica, privită ca parte a filosofiei, cuprinde cercetările făcute asupra simțimintelor omenestii ; poate, dar, în genere vorbind, să fie privită ca o dezvoltare a părții a doua din psihologie, și, dacă logica, e știința minții și morala a voinței, estetica e știința inimii”.

N-aș zice că în cele ce urmează, profesorul se contrazice, punind accentul mai mult pe structura somatică a scriitorului și artistului, și mai ales pe fiziologia lui. Orișicum, această predilecție trădează preocupări mai vechi și ne trimite la anii de studenție de la Viena, când tânărul frecventase Facultatea de Medicină și făcuse, alături de colegii săi, cu toată repulsiunea resimțită, disecție²⁾. Aceasta nu-l va împiedica, după câțiva ani, să declare categoric :

„Eu n-am iubit știința niciodată, de aceea nici n-am jertfit nimic pentru dinsa, nici n-am ostenit vreodată ca să mă adinlesc în ea. Ceteam și întrebam și scrutam, pentru că voiam să mă dumeresc asupra unei întrebări mai mult ori mai puțin lămurite pe care mi-o puneam în fiecare clipă a vieții mele. Nu dar studiind, ci căutind cu neastimpăr, am trecut eu prin literatura universală, nu pas cu pas am înaintat, ci alergind am rătăcit prin lumea științei omenestii”³⁾.

Interesant, nu-i așa ? Ce este însă decît curiozitate științifică, de a face studiul de medicină, de a diseca și de a urmări pe cadavru anatomia, ca o introducere în fiziologie ?

Mai departe, citind spovedania anilor febrili de studiu din capitala imperiului cezaro-crăiesc, asistăm la o adevărată orgie spirituală : lecturi filosofice — Kant, Fichte, Schelling, Hegel, economice — Stein, Rau, Roscher, Adam Smith, Malthus, Louis Blanc, J. B. Say (corect Say !), cursuri universitare, cu audierea cinicului și malițiosului Hirtl, a conștiințiosului Brücke, fiziolog cu aplicații la limbaj și, în sfârșit, descoperirea lui Darwin și a lui Schopenhauer, prin intermediul mai tânărului său mentor Eminescu, care i-a pus în mină **Über die vierfache Wurzel des Satzes vom zureichenden Grunde**. De la filosoful din Danzig nu a imprumutat pesimismul și „setea de repaos”, ci convingerea „că adevărul, fie el oricât de sec, tot din inimă pornește și tot la inimă străbate”⁴⁾.

Mi se pare însă curios, în treacănt fie zis, că atunci când vorbește de voință, așa cum a văzut-o gânditorul german, Slavici nu o acceptă ca pe o entitate care guvernează universul și pe om, ci o reduce la un factor constituțional, moștenit din părinți, așadar cu caracter ereditar, și determinat de educația în cadrul familiei. Ultimul cuvint i l-a spus pedagogul din Slavici, nu J.-J. Rousseau, „cel mai ade-memoritor dintre toți francezii”, ci Pestalozzi, pe care-l pomeneste cu duioasă afecțiune⁵⁾.

Ultimul mare gânditor, care a dat, după Slavici, „cele mai interesante cercetări psihofiziologice”, a fost Spencer, citit și prețuit în cercurile junimiste, ca supremul cuvint al filosofiei ! Citindu-l, în versiune franceză, Slavici se mărturisea „atit

de plin de nervi și de perturbațiuni”, incit își pierduse somnul, iar dormind visa „fel de fel de deslegări” la problemele ce i se puneau.

AM FĂCUT acest excurs asupra studiilor filosofice ale lui Slavici, îndemnat tocmai de faptul că în prelegerile lui de estetică nu face uz de nici un nume propriu și considerind că numai astfel ne putem și noi „dumiri” asupra premizelor sale științifice și filosofice.

Estetica lui este materialistă, intrucit pornește de la reacțiile psihofizice de durere și de plăcere, deoarece ține seama de „trebuințele trupesti”, apoi de cele sociale și numai la urmă de cele spirituale, pe care le numește „sufletești”. Omul e văzut, ca și de La Rochefoucauld, funciarmente egoist, chiar cind în aparență deprinderile și sentimentele sale ar părea altruiste :

„Iubirea părinților cătră copii, a copiilor cătră părinți, a fraților între dinșii, a rudelor între ele, amicia, patriotismul, ambițiunea, iubirea de oameni, toate pot să fie deduse din egoism, intocmai cum ura, în toate formele ei, se poate deriva din abnegație⁶⁾, căci nenumărate sunt foloasele pe care pot să le aștepte oamenii de la aceia pe cari îi iubesc și relele la care putem să ne așteptăm din partea celor uriti”.

Iată cum manevrează Slavici conceptul neștiințific de fatalitate :

„Fatalitatea este un lucru ce se petrece cu noi fără de știrea noastră, adecă ceva ce nu poate face parte din viața noastră sufletească și nu poate, prin urmare, să fie luat drept fond estetic”.

Și totuși :

„Luind drept punct de plecare legea psihologică că omul nu poate să iele aminte inriuririle permanente, ci numai schimbările petrecute în ele, e evident că fatalitatea, care ne stăpânește vecinic și neindurat, nu este luată aminte decit atunci cind ea se manifestă în mod neobișnuit : drept fond estetic nu pot să fie luate decit aceste manifestări neobișnuite care produc în noi simțământul fatalului”.

Epoca în care Slavici scria aceste considerente era deterministă, în sensul legității universale, care limitează aproape la zero inițiativa libertății individuale, subordonind-o speciei și unui număr incalculabil de factori. Totuși, în literatura sa, Slavici va da un loc important voinței individuale, ca agent etic și social de progres.

Trecind de la factorii biologici, în care se trădează fostul student în medicină, la cei spiritali, esteticianul se arată tributar gândirii idealiste, prin intermediul învățăturii lui Titu Maiorescu, asupra emoțiilor impersonale, specifice plăcerii estetice. Arta ca atare se apropie de conceptul kantian, în care finalitatea ei este tocmai lipsa scopului practic, astfel regindită de Slavici :

„Curat sufletești, sufletești în înțelesul propriu al cuvintului, sunt dar numai acelea dintre trebuințele noastre care se satisfac din noi înșine. Acestea neavind în vedere vreun scop pus în afară de noi ori vreun folos material, ci numai lucrarea sufletească în sine, se numesc impersonale : aceasta impersonalitate e nota caracteristică a tuturor stărilor sufletești rezultate din trebuințele sufletești. Sufletească în înțelesul strins al cuvintului e bucuria ori durerea ce simțim pentru lucruri din care nu rezultă pentru noi nici un folos știut și nici o pagubă simțită”.

Vedem aci o circulație reciprocă, de la viață la artă, a conceptului kantian de „finalitate fără scop”.

Arta este după Slavici idealistă prin faptul că ne satisface trebuințele spirituale prin idealizare, cu iluzia.

La lumina acestui principiu, sint respinse uritul, antonim al bucuriei, uritul, spleen-ul contemporan care bintuia în civilizația occidentală. Sfera artei cuprinde însă atit forțele spirituale negative, cit și cele pozitive :

„Nedumerirea, frica, speranța, credința, remuscarea, mîngierea, avintul, uimirea, groaza, evlavia : singure aceste și cele deopotrivă cu ele, neîncredere, desperare, curaj etc., sunt stări sufletești estetice ; a le produce pe ele e scopul a toată lucrarea poetică”.

Opera de artă, astfel văzută, are însă ca scop „mîngierea”, adică, prin compensație față de suferințele pe care ni le procură viața, consolația prin contemplarea impersonală a frumosului. Impulsul însuși al creației „e mîngierea sufletească produsă de aceste iluziuni”.

⁶⁾ În sensul antonim față de ură, abnegația ar fi tot una cu simpatia.

Focuri de primăvară

DE zile și zile, care s-au făcut săptămîni, sub un cer ce nu încetează să fie mohorit decit pentru a deveni posomorit, gîndul mi se duce, tot mai mistuit de un dor, spre focurile de odinioară.

Dar unde sint focurile de odinioară ?

Ele erau unul dintre cele mai sigure semne ale primăverii, ale voinței oamenilor de a termina cu iarna de dinafară și din ei înșii. Din satele pierdute în cîmpie sau resfirate pe dealuri, fumuri alburii se ridicau spre cer, un cer din care dispăruseră vătuiții nori ai iernii, și nu apăruseră cei de ale căror trăsnete jurau mincinoșii. Sub un asemenea idilic azur, ce mirosea parcă a proaspete pășuni, se înălța fără grabă, de prin livezi și ogrăzi, fumul focurilor de odinioară.

Dar unde sint focurile de odinioară ?

Cu flăcări vii, scinteietoare, ele carbonizau — ca-ntr-un holocaust aztec, — maldăre de picioare de curcan rășchirate : crăcile de care fuseseră curățaiți copacii. Le priveam arzind cu satisfacție, poate una dintre primele satisfacții ale copilăriei, știind că odată cu ele sint nimicite și cuiburile de omizi cu care ne fusese dat să ne confruntăm, crispindu-ne frageda ființă, prin frunzișul cireșilor. În locul acestora răminea o roabă de cenușă, ca și cum un uriaș, străbătind satul cu pașnice intenții și cu o veste mare, ar fi stat de vorbă cu fiecare om și și-ar fi lăsat în fiecare curte scrumul țigării.

Dar unde sint focurile de odinioară ?

După ce zăcuse toată iarna fără nici o întrebuintare, în timp ce pentru topor, lopată și chiar pentru furcă mereu se găsea de lucru, într-o zi grebla era scoasă la iveală și minuită cu energie. În dinții ei ascuțiți și necruțători, de țesală a pămîntului, se aduna mizeria lăsată de dispariția zăpezii : paie reduse la nimicnicie, trecute ca printr-o mașină de tocat, cocoli pe care vitele nu mai izbutiseră să-i roadă, surcele prea insignifiante pentru a mai fi fost puse pe foc. Sub tipătul aprobator al corcilor, toate erau trase — cu o mereu reînnoită înversunare, ca o răfuială cu iarna și cu urîșenia lumii — spre locul unde le aștepta pieirea.

Dar unde sint focurile de odinioară ?

Acea zi era ziua unei acțiuni practice și a unui vechi ritual al purificării. Flăcările trosneau, fumul se înălța spre cer, treptat grămada de uscături și putregaiuri se prefăcea într-o spumă ușoară, bătînd în argintiu. În toți copacii din jur, mugurii stăteau să plesnească. O pagină fusese întoarsă în cartea naturii și se deschidea o alta, a aerului respirat pînă în adîncul plămînilor, a unor imense speranțe și făgăduinți.

Dar unde sint focurile de odinioară ?

Geo Bogza

PRIMĂVARA aceasta — printr-un capriciu al naturii ce incepe să semene a persecuție — a fost deosebit de neprielnică pentru focurile de odinioară. În săptămîna în care a căzut echinoxul de primăvară, am adunat la marginea unei livezi — sub un cer care, de nu știu cît timp, părea un planșeu de beton fără nici o fisură — citeva crăci și frunze de anul trecut. Dar mi-am dat seama că pentru a le aprinde nu mi-ar fi ajuns nici zece cutii de chibrituri, că pentru a anula apa cu care erau îmbibate și a le convinge să ia foc ar fi trebuit să torn peste ele o canistră de petrol. Dar puteam — de dragul unui ritual — agrava criza mondială a inflamabilului lichid al cărui inflamant cîntăreț am fost cindva ?

Fără să cunoască în acel moment principiile estetice ale lui Guyau (1854—1888), pentru bunul motiv că au fost publicate postum, Slavici vede în simpatia izvorul artei, în simpatia privită ca factor social, de apropiere între oameni. Prin artă, care implică perfecția formei, se ridică „nivelul societății”, din generație în generație. Factorul educativ este implicat operii de artă, ceea ce mi se pare partea profesorului, ca și a scriitorului, care s-a dorit învățătorul nației sale. Fostul student în medicină își fundamentează fiziologic, pe sistemul nervos, pe senzații și percepții, contactul artistului cu universul. În ierarhia estetică, după cum Mihail Dragomirescu a avea să împartă literatura în trei mari compartimente și anume operele geniale, cele de talent și cele de virtuozitate, Slavici le-a înfățișat sub trei specii : „operele tendențioase, operele de senzație și operele meșteșugite”, acestea din urmă corespundînd caodoperelor de mai sus. Operele de artă, el îi cere cinci condiții :

„1. adevărul estetic, 2. originalitatea, 3. unitatea, 4. seninătatea și 5. obiectivitatea”.

Cursul se oprește cu dezvoltarea primelor două condiții, adevărul estetic fiind disociat de oel istoric, iar originalitatea fiind specificul vocației.

GUSTUL literar al lui Slavici era, așa și acela al Junimei, clasicizant, cu o nuanță mai accentuat național. Preferințele lui merg la poezii care exprimă mai bine fondul specific : Alecsandri, Eminescu, „mai românesc decit Alecsandri, nu în sentimente, nici în concepții, ci în formă, dar încă nu atit de românesc ca Coșbuc ori Goga”⁷⁾ — în neconcordanță cu punctul de vedere de astăzi, care vede în Eminescu expresia superioară a geniului național. Lui îi impută Slavici frecvența neologismelor și a unor cuvinte neînțelese, „care n-au să rămîie în limba noastră”, ca și cum această ar fi fost menită unei fixități definitive și unei repulsi organice față de neologisme ! Recurgînd la metafore specioase, limba lui Eminescu i se pare de bronz, a lui Coșbuc de marmură, iar a lui Goga.... „de argint, în care e amestecat și mult aur, sombru și duios, cum e firea românului”.

Fără a fi fost rasist, Slavici vedea prea răspicat diferențele rasiale și se străduia să surprindă cit mai adinc „Sufletul românesc”⁸⁾. Românul, după el, este „în

⁷⁾ Ibid., Ce e național în artă ?, 1906, în „Sămănătorul” n-rele 3 și 4.
⁸⁾ Ibid., 1908, „Convorbiri literare”.

genere domol, chibzuit și răbdător, stăruc și îndărătnic, dar cu anevoie se avintă și de aceea observă cu luare aminte lucrurile și judecă drept”.

Studiul se incheie cu disocieri filologice, pe temele realitate și atențiune, cu echivalențele lor aproximative, aievea și in aievea (cu antonimul aiurea) și luare aminte. Întîlnim cu acest prilej reflecția surprinzătoare :

„Sint însă multe asemenea vorbe și ele toate ne duc în cele din urmă la convingerea că, după părerea românului, nu gîndim noi oamenii, ci se gîndește în capetele noastre și rămîne numai să ne dăm seama cum se desfășoară gîndurile”.

Notele sint în genere serioase și utile, dar nu înțelegem prea bine ce l-a făcut pe Anton Cosma să articuleze stilac, ca o notă fundamentală a autorului său, „protocronismul slavician”⁹⁾. Oare nu mai putem „congratula” un autor român, decit cu recunoașterea că el e acela care a descoperit America ? Cum adică, pentru că Slavici a recomandat în 1906¹⁰⁾, ca un rost al scriitorului „în lucrarea culturală a omenirii”, să stărucim „în fondul estetic asupra sentimentelor omenestii”, ca astfel „să dăm nota românească în felul de intrupare al frumosului care e veșnic și pretutindeni același”, pentru aceasta să vedem în el un contemporan al nostru ? Or, noi știm bine că frumosul a variat și evoluează mereu în timp și spațiu, că Slavici îl vede ca un impenitent clasicist, ceea ce era spre cîntea lui, dar nu-l prezintă deloc ca pe un precursor, iar dezideratul de exprimare a fondului nostru specific național în artă a fost comun tuturor teoreticienilor noștri, de la „Dacia literară” la Junimea.

La ancheta „Lucefărului”, din 1910, despre Poporanism, Slavici răspunde insuficient, relevînd albumele de modele și de crestături românești ale lui Cosma, numește „poporală” exclusiv „opera care în felul ei se potrivește cu această fire particulară a tuturor românilor”, dar înțelege prin acest ultim termen numai țărănimea și aprobînd pe cei ce numesc „albăstrime”¹¹⁾ sau „acritură” pe

„Noi cellalti, fie boieri ca dl. Duiliu Zamfirescu, fie ciocoi ca dl. T. Maiorescu, fie proletari ca Coșbuc ori Goga”¹²⁾.

Nu știu în ce altă categorie de „al-

Șerban Cioculescu

⁹⁾ Nota 75, pag. 309.

¹⁰⁾ În finalul studiului Ce e național în artă ?

¹¹⁾ Prin cuvintele albăstrime și acrituri erau poreclii locuitorii de la oraș.

¹²⁾ Poporanismul în artă, 1910, în „Lucefărul”.

(Continuare în pagina 10)

¹⁾ Ioan Slavici, **Romanele vieții**, ediție îngrijită, prefată și note de Anton Cosma, Editura Dacla, Cluj-Napoca 1979, colecția **Restituiri**, serie îngrijită de Mircea Zăciu.

²⁾ „Eu însă voiam să știu tot, am trecut dar în sala de secțiuni (sic). Eu, feciorul mamei, în sala de secțiuni”. (Fapta omenescă, Scrisori adresate unui om tinăr — fragmente) ; în **Romanele vieții**, pag. 165.

³⁾ Ibid., pag. 164.

⁴⁾ Ibid., pag. 169.

⁵⁾ „Dar cine era Pestalozzi ? Un biet dascălăș care trăia pe apucate și era atit de neajutorat cind voia să spună ceea ce poate că atit de bine simtea”. Ibid., pag. 176. Ciudată caracterizare a scrișului pestalozzian, tot atit de inalt vulgarizator ca și acela al lui Slavici !

Luminarea unghiurilor

Alexandru George, la 50 de ani

APARIȚIA tirzie a lui Alexandru George în viața literară a fost salutată în chipul cel mai consacrat; printr-un cor al vituperării. Astfel a avut parte de la început de o mare faimă. Atât în presă, prin mijlocirea unor condeieri inflăcărați (și vigilenți, firește!), cât și în aula Academiei prin cuvântul unui academician sui generis, criticul a fost denunțat ca denigrator al valorilor naționale. La fel fuseseră infierați la vremea lor, se știe, și un G. Călinescu, un Caragiale, sau, în felul său, un Argezi. Și alții, Maiorescu de pildă; și, în bloc, „Junimea”.

Alexandru George incomodează fiindcă are vocația redeschiderii unor dosare clasate. Spun „dosare” deoarece criticul procedea după cele mai scrupuloase metode juridice. Merge la surse de informație rămase în uitare, rechestionează testimonii trecute cu vederea, cercetează texte îngropate în colecții de periodice vechi sau obscure, le examinează în contextul amănunțel neglijate, citește cărți pe care nu le mai știe aproape nimeni. Nici un nume nu e pentru el compromis iremediabil, nici unul, oricât de ilustru, nu are drept de imunitate; în materia aceasta nu joacă principiul autorității lucrului judecat și orice verdict este oricând apelabil. Astfel Alexandru George a supus rejudecării cazul lui V. A. Urechia, strivit de Maiorescu în chip memorabil, cum știe oricine, pentru niște gafe, catastrofale, e drept, dar accesorii în raport cu miezul chestiunii, în care punctul de vedere al lui Urechia era cel just, rămânând nu numai fără replică, dar și fără de recunoaștere expresă, deși Maiorescu însuși l-a ratificat tacit, de facto. Alexandru George mai amintește și că relațiile dintre cei doi fuseseră la început cordiale iar după aceea au devenit cel puțin afabile; arată de asemenea și că Urechia, în calitate sa oficială, îi făcuse lui Maiorescu mari servicii, iar Iacob Negruzzi îi datora catedra sa de la Universitatea din Iași. Desigur, lucrurile acestea ies din cadrul judecăților de valoare în ordine literară, dar a ști e totdeauna mai profitabil decât a nu ști. În aceeași ordine, Alexan-

dru George a corectat și unanima tînguire asupra situației de „simplu grefier” a lui Urmuz: acesta a fost într-adevăr grefier dar la Înalta Curte de Casație și Justiție; potrivit legii din 1861, cu modificările din 1905 și 1906, arată criticul, citind **Codul Hamangiu**, un grefier la Curtea de Casație este un magistrat de rang înalt, cu grad de Președinte de Tribunal; Urmuz a avut așadar, înainte de a fi implinit 40 de ani, o situație care, în raport cu vîrsta, putea fi considerată ca strălucită în carieră. Asemenea puneri la punct, de un secret și imperturbabil umor cazuistic și cărturăresc, cu iz de arhivă, nu sînt deloc, cum ar crede unii, chițibușărie mărunță, străină de esența literarului ca atare; dimpotrivă, luminează unghiurile, precizează perspectivele, întregesc contextul receptării exacte. Plus că sînt, în sine, de un propriu farmec literar, sint, adică, artă literară; instaurează o imagine pregnantă a ambianței în care se desfășoară comedia lumii scrise.

Alexandru George este un „om al cărților”, cum îl numise Zarifopol pe Anatole France. Bineînțeles, toți intelectualii, toți criticii mai cu seamă, trăiesc printre cărți, universul lor este unul al cărților. Dar sintagma amintită definește un tip special de cărturar, cu o anumită fizionomie particulară, pe care o înfățișează personaje ale lui France, ca Sylvestre Bonnard de pildă. Sînt ceea ce se numește „soareci de bibliotecă”, au de obicei o mină aparent zăpăcită și naivă, dar observă multe și sînt astuțioși; alura lor, fără a fi excentrică, arborează de obicei o nuanță de bizarerie care poate să atragă privirile amuzate ale malițioșilor (dar cel mai bine se pot amuza în secret ei înșiși pe seama acestor malițioși); trăiesc de regulă ca și clericii catolici, celibatari și cumpătați, fără alt lux decît achiziția de cărți rare, stampe, documente și alte obiecte de anticariat; unele mici manii inofensive, mai mult sau mai puțin vizibile ori declarate, le permit, la voință, să se apropie sau să se distanțeze de semenii. Ca „om al cărților” și soarece de bibliotecă, Alexandru George a ajuns să știe neînchipuit de multe cu privire la istoria societății bucureștene din veacul trecut și din prima jumătate a acestuia, precum și cu privire la culisele vieții parlamentare și istoriei politice (vezi, de pildă, articolul **Partidul conaiei Joițichii**, în **La sfîrșitul lecturii**, vol. I, sau **Între corifeii „Junimii”**, idem, vol. II; de asemenea și în **Jurnalul lui E. Lovinescu**, passim). Toate acestea intră ca materie vie, concretă, determinativă, în climatul din care se nasc și în care se interferează creațiile de artă, gîndirea, cultura, ca fapte de civilizație. De aceea, scrișul lui Alexandru George comunică o senzație certă a realului, a autenticului și veridicității, precum și un sentiment de civilizație a spiritului.

Nevoia punerii la punct, a restabilirii adevărului probabil și a probării lui, este de esența acestui mod de civilizație. Scrișul lui Alexandru George are ca principiu de plecare această nevoie de a pune lucrurile la punct. Desigur, asta presupune o răfuială cu păreriile acreditate sumar, cu clișeele sau chiar cu paradoxele prea ușor

admise; presupune răsturnarea multora dintre **idola fori**; aceasta poate să jeneze, poate să apară ca iconoclastie, insuportabilă pentru turiferarii de carieră și pentru iconodulia rentabilă.

Prima carte de exegeză literară a lui Alexandru George a fost o asemenea punere la punct. **Marele Alpha** a apărut într-un moment în care se manifesta un fel de modă anti-argheziană. Alexandru George a arătat, punct cu punct, pe harta orografică a culturii, în ce constă amelițoarea profunzime a operei lui Argezi, extraordinara performanță a artei sale și coordonatele exacte în care trebuie înțeleasă.

A doua punere la punct, de anvergură, punere la punct care a făcut să sară în sus, să tune și să fulgere, o multime de habotnici, a fost cea cu privire la G. Călinescu. Nu era, bineînțeles, vorba de a-l da jos pe Călinescu de pe soclul legitim al gloriei sale, își poate da seama de aceasta oricine e în stare să citească liniștit și să înțeleagă un text scris. Nu; Alexandru George nu neagă nici geniul lui G. Călinescu, nici nenumăratele sporuri pe care le-a adus culturii românești, nici strălucirea și profunzimea analizelor și exegezelor sale, care sînt în primul rînd tot niște puneri la punct, nici hazul burlesc, inenarabil, pe care știa să-l infuzeze în proză, în versuri, în publicistică, nici forța rezistibilă a portretisticii sale, comparabilă (dar nu asemănătoare) cu a lui Iorga. Dar obiecțiile pe care le aduce Alexandru George, de pildă, teoriilor lui Călinescu despre imposibilitatea la noi a romanului „proustian” și în genere de tip intelectual, în plină eflorescență a literaturii Hortensiei Papadat-Bengescu, a lui Camil Petrescu, Mihail Sebastian, Anton Holban, Gib Mihăescu, Mircea Eliade, Constantin Fântăneru, precum și părerii lui Călinescu despre Proust, care găsise din primul moment la noi comentarii de cea mai adecvată comprehensiune, sînt niște obiecții a căror îndreptățire e de o evidență perfectă. De asemenea, obiecțiile numeroase pe care le face Alexandru George la **Bietul Ioanide** și cu altă mai virtuos la **Scrinul negru** sînt de un bun simț pe care numai cea mai orbitoare patimă nu-l recunoaște. Asta nu scade cu nimic enorma valoare literară pe care fragmentar (pe mari întinderi) o au aceste cărți (nu „romane”). De ce să nu vrem să vedem lucruri atît de vădite? Călinescu însuși a practicat și teoretizat această necesară lipsă de orbire și necesară lipsă de respect înghețat (sau mai degrabă topit) față de marile opere. Admirația nu e posibilă fără luciditate critică, iar adevărata iubire trebuie să înfrîngă timiditățile, altfel rămîne, cum se zice, „platonice”.

Unul din farmecele criticii lui Alexandru George este irascibilitatea ce se face simțită printre rîndurile argumentării, tonul de bombăneală agasată al punerilor la punct. Criticul pare a se amuza făcînd o figură de Brontolone; numai cine-l lipsit de umor nu simte sub această aparență zimbetului ascuns, mucalit și cordial al falșilor morocănoși.

Al. Paleologu

Umanismul intrinsec al medicinei

● **EXISTĂ** în viața marilor orașe ale țării noastre momente, împrejurări în care vocațiile lor specifice își probează la cote superioare vitalitatea. A fost și cazul vechii capitale a Moldovei, unul din marile centre ale spiritualității românești — Iași — la sfîrșitul anului 1979. De altminteri, într-o țară ce trăiește o explozie de inițiative spirituale în toate domeniile de activitate, nu sînt rare evenimentele culturale ce fac parcă să pulseze în ele inima întregii țări. În aceste rînduri, evenimentul la care mă refer a fost **Centenarul învățămîntului medical superior ieșean**, în speță cele două volume editate cu acest prilej (pe lângă multe altele și mai ales pe lângă cele cinci volume de comunicări științifice) sub titlul **Un secol de învățămînt superior la Iași: primul volum, Facultatea de medicină (1879—1948)**, semnat de doctorul C. Romanescu și coordonat de profesorii G. Bădărău, P. Brînzei, M. Duca și Alla Viță, al doilea — **Institutul de medicină și farmacie (1948—1979)**, semnat de prof. dr. C. Gh. Marinescu.

Toate manifestările legate de acest eveniment și îndeosebi sesiunea științifică au fost astfel concepute și organizate încît centenarul unui institut medical de învățămînt superior a devenit o sărbătoare a științei și culturii românești, marcată și de prezența unor somități științifice de peste hotare ce au avut un minunat prilej de a constata încă o dată înalta profesionalitate și prestigiu de mult recunoscut al școlii medicale românești. Sesiunea științifică îndeosebi ne-a oferit un model de felul în care se poate îmbina o formație științifică serioasă, de strictă specialitate, cu marile orizonturi ale culturii generale (în paranteză fie spus, s-a confirmat odată în plus remarcabila sensibilitate artistică, plastică și muzicală, a medicilor).

A fost pusă în lumină, cu deosebită forță de convingere, **vocația umanistă intrinsecă a medicinei**. Însăși colaborarea unui medic, istoric al medicinei, și a unui profesor de la catedra de științe sociale în elaborarea celor două volume e semnificativă. În **Prefața** celui dintîi volum, rectorul I.M.F. Iași, prof. dr. Gh. Scripcaru, subliniind că aniversarea centenarului constituie un fericit prilej nu numai de retrospective, dar și de prospectare a viitorului învățămînt medical ieșean, scrie între altele: „Acest viitor este legat de tradiții de înaltă profesionalitate, de înalt umanism, conturate în instituția noastră încă de la înființarea ei și care, pe parcursul anilor, i-au conferit un renume de școală medicală de prestigiu”.

Evident, nu mi-am propus să rezum în aceste rînduri cele două volume. Ar fi și imposibil. Numai menționarea numelor celor ce au ilustrat gîndirea și practica medicală ieșeană ar umple paginile întregi. Oamenii de specialitate vor găsi în ele o impresantă bogăție de informații, o viziune științifică riguroasă în organizarea datelor, oferindu-le deci principalii vectori ai progresului unui complex de discipline ce alcătuiesc medicina, putînd înțelege astfel mai clar nivelul contemporan al dezvoltării lor și perspectivele de viitor. Pentru ceilalți cititori — căci volumele acestea nu se adresează doar medicilor — ele oferă numeroase modele de generozitate și dăruire pentru binele omului, de patriotism sincer și adînc în slujirea unor țeluri nobile, de ridicare a patriei la nivelul celor mai de seamă țări civilizate ale lumii. Dincolo de bogăția datelor și cifrelor prezentate, descifrăm tabloul unei deveniri complexe, contradictorii, care a cerut nu numai pricepere și competență profesională, dar și o mare tărie de caracter, o neobișnuită putere de jertfă și apostolat în condițiile cumplite de altădată. Cit de grele erau aceste condiții, cit de dăunătoare erau nepăsarea multor guvernanți, puterea inertei, ostilitatea și neîncrederea unora o dovedește și faptul, subliniat de C. Romanescu, al întîzierii cu jumătate de secol a **creării de fapt** a facultății de medicină, instituită legal prin noul Regulament privind organizarea învățămîntului de la 1 ianuarie 1851.

Găsim în lucrare adevărate portrete umane, de un zguduitor dramatism, al acelor care, înfruntînd numeroase vrăjmașii, rele intenții, egoisme, și-au consacrat viața pentru a proteja și salva cel mai de seamă bun de care poate să dispună o civilizație, o națiune, **viața omului**. În panteonul eroilor neamului vor trebui înscrise și aceste nume.

Spuneam că medicina este umanistă prin însăși vocația ei intrinsecă. Cu condiția de a da prioritate **bolnavului** și nu noțiunii abstracte de **boală**, cu condiția unei **perspective funcționale, biologice, antropologice și sociale**, de a îmbina în mod fericit medicina curativă cu cea profilactică, de a lua în considerare **totalitatea factorilor etiologici** ai bolii — de ordin biologic și psihologic, social și cultural. Tocmai aceasta a fost și este orientarea școlii medicale românești, inclusiv a celei ieșene. Și tocmai de aceea sînt firești și binevenite analizele pe care le face prof. C. Gh. Marinescu în cel de-al doilea volum al tradițiilor progresiste și umaniste ale medicinei românești înainte de a prezenta, cu o extraordinară bogăție de date, structura și funcționalitatea postbelică a I.M.F. Iași.

Mediile universitar-medical ieșene au fost o penință de neînfricată combatanți pentru triumful idealurilor celor mai nobile ale umanismului și raționalismului.

Al. Tănase

Amintindu-ne de Alexandru Șahighian

DESI au trecut cincisprezece ani de cînd nemiloasele Parce l-au smuls dintre noi, prea devreme, pe Alexandru Șahighian, amintirea sa nu s-a estompat, ci dimpotrivă, a dobîndit dimensiuni mai precis conturate, s-a sublimat într-o imagine cu reverberații constante în conștiința literară a epocii noastre. Alexandru Șahighian, „Șahul”, cum îi spuneau confracții de generație, „Nea Alecu”, după apelativul nostru, al celor mai tineri, se bucura, în egală măsură, de o dublă aureolă, umană și scriitoricească, intrupînd armonia unor elevate valențe morale și spirituale. Ca om,

iradia în jurul său bunătate calmă și generozitate discretă, captînd afecțiunea și respectul prin luciditatea gîndului și cumpătarea vorbeli, prin exemplara sa modestie, prin fermitatea deloc clamoroasă cu care s-a refuzat întotdeauna oricărei concesii sau abdicări de la înaltele principii civice pe care le-a slujit și prin scris și prin faptă. Și aceasta pentru că atît atitudinea omului cît și aceea a scriitorului au fost, deopotrivă, consecvent umaniste și militante.

Într-o **Prefață** la un proiectat volum intitulat **Scris cu stînga**, apărută în „Cuvîntul liber” din 21 martie 1936, poetul se definea astfel: „Strigăt sint, înfipt în vreme, / Strigăt ascuțit și aspru”. Într-adevăr, în lirica și publicistica din perioada interbelică, Alexandru Șahighian și-a făcut auzit acest strigăt, izvorît dintr-o conștiință artistică activă, combativă, elocvente fiind poeziile și articolele publicate în „Șantier” (1934), „Cuvîntul liber” (1934—1936), „Drumul femeii” (1935, iscăind Eliza Balaban), „Atlas” (unde este trecut pe frontispiciu ca prim-redactor), „Cîmpul” (1936), „Dacia nouă” (1937—1938), „Reporter” (1937) și altele. Versurile sale, cu pronunțate accente mobilizatoare, de manifest, se distingueau prin autentică vibrație a sentimentelor de umanitate ultragiată, de compasiune și îndurerare față de destinul amar al celor lipsiți de drepturi și apărare, de

solidaritate cu cei ce năzuiau spre o mai dreaptă alcătuire socială (**Sluga, Ucenicul, Catastrofă în mină, Grivița 1933** și altele, reproduse în ciclurile **Pielă și Praguri albastre** din volumul **Pasărea măiastră**, apărut în 1961).

Disponibilitatea creatoare a lui Alexandru Șahighian a fost atestată, în ultima parte a vieții sale, de abordarea simultană a diferitelor genuri și specii literare. S-a afirmat, în continuare, ca poet, cu o sensibilitate lirică vizibil potențată și sugestiv exteriorizată (în poeziile incluse în ciclul **Lumini** din volumul **Pasărea măiastră**), dar și ca autor al unei suite de admirabile vestiri pentru copii, ca dramaturg (**Pensiunea doamnei Stamate, Prăbușirea**) și prozator (**Mîinile și Cei șapte, Povestiri dunărene, Viscolul etc.**), în aceste scrieri ancorînd în problematica majoră a epocii noastre, evocînd, cu intensitate dramatică, momente semnificative din convulsiile și confruntările istoriei contemporane.

De la debutul său publicistic, la scurt timp după primul război mondial, și pînă la sfîrșitul vieții, în 1965, Alexandru Șahighian a rămas permanent, ca om și ca scriitor, consecvent cu sine însuși, militînd cu devotată pasiune pentru o nouă condiție umană și socială, pentru investirea literaturii cu o nobilă misiune.

Teodor Vărgolici

„Masa de lucru“ a poetului

UN VERS, greu de uitat, din **Reminiscențe naive**, spune aproape totul despre Victor Felea și despre poezia lui de azi: „Mult lumea din lăuntru meu e tristă...” Poetul e un suflet contemplativ și elegiac. Cine-l cunoaște l-a putut aprecia discreția, care este forma delicateții lui timide, gestul retractil, mișcarea învăluitoare, de om care parcă șterge lucrurile ce-i ies în cale, fără să le lovească. În viața literară, nu e un luptător, dar nici un laș; își are linia de conduită de la care nu se abate și nimeni nu i-a putut reproșa vreo dată ceva; te acceptă și te refuză cu același zîmbet deferent și emoționat, care nu reușește să-i ascundă spiritul esențial mefient. Politețea criticului față de confrăți e departe de a fi atât de nediferențiată cum au crezut unii și, citite cu atenție, articolele lui conțin, în monotona lor bunăvoință, o foarte bogată gamă de atitudini, de la entuziasmul cel mai afectuos la rezerva uscată și imperceptibil disprețuitoare. Însă criticul, ca și poetul, fiind un sentimental, nu se știe niciodată dacă este afectuos sau sec din pricină exclusiv artistică sau dacă nu cumva se amestecă, uneori fără voia lui, în aliajul emoției critice, și alte prea umane simpatii, atracții, idiosincrazii și tot tacumul de atitudini. Despre mine însumi a scris cu o căldură pe care, n-aș vrea să mă amăgesc, am simțit-o adesea inspirată și de ceva de dincolo de cărțile pe care le comenta, de un fel de simpatie, care este reciprocă, firește, circulând de la unul spre altul, în rarele ocazii în care ne întâlnim, ca un nevăzut curent electric.

În recentul **Gulliver**, ca și în **Cumpăna bucuriei** și în celelalte volume publicate de Victor Felea în deceniul din urmă, după un alt deceniu de experiențe diverse, tematice sau de formulă, poezia lui pare a se fi fixat definitiv în tiparele unui lirism pe care E. Lovinescu l-ar fi numit „modernist”. Care este hrana acestor poeme de notație, în care emoția cea mai obișnuită e transcrisă în chip direct, cu o simplitate înșelătoare, căci rezultă dintr-o educare îndelungată a gustului, ne spune autorul însuși în **Hrana poemului**: „Ce să mai spună poemul? // Îl voi hrăni cu primăvara luminoasă de-afară / Cu galbenul viu al arbuștilor grăbiți să dea în floare / Cu glasul subțire al păsărilor nevăzute / Cu spațiul nostalgic al marilor bulevarde / Cu fâpturile celor ce mă însoțesc în peregrinările mele citadine / Cu atmo-

Victor Felea, **Gulliver**, Editura Cartea Românească, 1979.

sfera somnolentă a după-amiezii de duminică / (întotdeauna aceeași) / Cu gânduri înalte / Rămase în suspensia timpului / Cu mărunțurile decolorate ale vârstei de după cincizeci / Cu mărturia acestei odăițe străine / unde am poposit pentru o vreme / Cu singurătatea mea involuntară / Care visează chipuri dragi și lucruri familiare”. M-am gândit de fiecare dată, citind astfel de versuri, la poezia lui I. M. Rașcu, Perpeccius sau Tudor Vianu, căci temele și sentimentalismul cărturăresc sînt aceleași, deși la aceștia factura poeziei continuă să învedereze sursele simboliste ale începutului de veac. Modernismul lui Victor Felea are, el, surse diferite: poeziei mai noi a orașului, scrisă și la noi, ca și în alte părți, în acest secol de masificare urbanistică, se adaugă motivele specifice și livrești dintotdeauna. Dar sufletul intelectualului pare a se fi schimbat mai puțin decît peisajul pe care-l cutreieră. O solitudine rămîne o solitudine, chiar dacă este trăită pe trotuarul umed al orașului: „Lumina soarelui / Învie nervii stinși / Ai trotuarului umed / Și eu / Care am rămas o clipă / Pierdut / În pustietatea timpului.” În fața probabil a unei fotografii ce-l arată pe Malraux la masa de scris, poetul regăsește deodată intimitatea atmosferei de care intelectualul nu se poate lipsi, identificîndu-se cu modelul: „Masa de lucru stă ca o cămilă încărcată cu poveri / Scaunele suportă obrăznicia hainelor neglijente / Și ceasul ticăie grăbit / Și undeva se-aude cineva tușind / Și Malraux nu și-a terminat încă țigara din colțul gurii / Și afară e noapte / Și pătratul acesta misterios / Mă poartă încet / Către înalta perfecțiune a tăcerii”. Primul vers e superb. Oricît de departe am sări, de la această evocare, la, să zicem, un tablou cu porumbi și vrăbii, unitatea lirismului intelectual și citadin al lui Victor Felea se păstrează: „Porumbii se-adună pe acoperișuri de case / Vrăbiile stau zgribuite pe crengele negre / Soarele pune un deget imperios pe-un geam singuratic / Oamenii se perindă prin văile reci ale străzilor / Sentimentele dormitează în odăile purpurii ale singelui / În timp ce gîndurile se preschimbă în păsări / Ce umplu de strigăte lumea.”

O caracteristică a acestei „poezii de critic”, pe care o scrie Victor Felea (fiindcă, fără nimic peiorativ și fără vreo intenție de discriminare, există o poezie a criticilor așa cum există o critică a poezilor), este marea ei naturalitate. Nu toți criticii sînt firești în versurile lor: Vladimir Streinu de exemplu e chiar sofisticat iar G. Călinescu, voit demonstrativ. Victor Felea își transcrie emoțiile în chipul cel mai

obișnuit. Pare a lua note de carnet, în timpul peregrinărilor sau lecturilor lui. Nu are aerul că vrea să facă numai-decît literatură. Are destulă experiență de cititor de poezie ca să știe că nu există reguli bune și reguli rele, că ceea ce ieri era o noutate azi devine o vechitură și invers, că asociația cea mai stranie și comparația cea mai comodă pot produce uneori o la fel de mare surpriză. Și atunci, fără încredere în formule, sau fără fetișizarea lor, își ține jurnalul său liric la zi. Un ochi neexpert sau prea tinăr n-ar vedea uneori decît proza, în poeme care totuși sînt liric perfect valabile și sugestive, deși nu par a conține vreun efort de prelucrare a materiei din care se inspiră: „Chiar și asta e viața chiar și asta / Cîțiva oameni citeva lucruri / printre citeva dorințe simple concrete / printre gesturi obișnuite și vorbe și mai / obișnuite printre enervări și satisfacții / printre vizite și îndatoriri printre / vise ce nu mai sînt decît fantome / de vise printre regrete și nerăbdări / și maladii sicitoare și voci / care-mi spun și se confesează și vor / ceva de la mine — chiar și asta e viață / bucuria asta fără bucurie privirea / ce nu mai reține aproape nimic / vai chiar și asta / e viață și încă ce viață / excelentă! roștește / o gură neguroasă / de undeva / de pe o neagră faleză”. Singurul efort perceptibil citeodată de a da o „formă” gîndului sau simțirii constă în lapidaritatea unor poezii. În special în prima parte a culegerii, există

cîteva scurte compoziții lirice, remarcabile prin concentrare și pregnanță: „Un cuget auriu — / Și terasele cerului se deschid / Ca o nesfîrșită promisiune”. Sau: „Să statornicesc pentru suflet / hotare mai vaste / să-ncapă-n el și trupul / cu nopțile lui”. În fine: „În așteptarea somnului / Scurte îmi sînt gîndurile și boante / Asemenea unor degete mici și urite / Lăstate să atirne / La marginea întunecată a oboselii”. Astfel de versuri nu se fiesc să recurgă la simplul procedeu al comparației, pe care mai ales tinerii poeți îl repudiază (exceptînd cazul în care termenii sînt atât de îndepărtați încît provoacă impresia de straniu), deși în definitiv comparația face poezia. Visez să scriu odată un volum de poezii scurte, în care fiecare bucată să conștă în dezvoltarea unei comparații, oarecum în felul celor din jurnalul lui Jules Renard! Exerciții de punere în relație a lucrurilor: oare nu aceasta înseamnă poezia? Autorul lui **Gulliver**, al **Cumpăna bucuriei**, al **Reminiscențelor naive** este, în discreția sentimentelor, în registrul minor, desigur conștient, al liricii sale, un admirabil și original poet.

Nicolae Manolescu

Desen de C. CALAFATEANU (Galeriile de artă ale Municipiului București)

LIMBA NOASTRĂ

● NU INCAPE îndoială că ar fi foarte interesant și important să putem stabili contribuția fiecăreia dintre limbile de cultură și mai ales de circulație la constituirea așa-zisului **fond lexical internațional**. Din păcate, nu există criterii riguroși științifice și unanim acceptate pe baza cărora să putem admite apartenența unui cuvînt la lexicul internațional. Majoritatea cercetătorilor sînt totuși de părere că un termen poate fi socotit internațional dacă se folosește măcar în trei dintre cele mai importante limbi europene (mulți adaugă că aceste limbi trebuie să aparțină unor familii diferite, cum sînt, de pildă, **engleza, franceza și rusa**). O asemenea condiție este satisfăcută, spre exemplu, de americanismul **jazz**, din a cărui familie lexicală fac parte **jazzband, hot-jazz, jazzman** și altele mai puțin importante. Din motive ușor de înțeles, nu e întotdeauna prea simplu să facem cuvenită distincție între **anglicism** și **americanism** (cum le-a numit cel dintîi John Witherspoon). Principiul merit în identificarea americanismelor lexicale, semantice și frazeologice îi revine, probabil, lui Mitford M. Mathews, autorul unei monumentale opere lexicografice intitulată: **A Dictionary of Americanisms on Historical Principles** (ediția a IV-a, Chicago, 1966). Un bogat și foarte interesant material au mai adunat, printre alții, A.H. Marckwardt, G. Ph. Krapp,

Americanisme internaționale

și îndeosebi Henry L. Mencken, ultimul într-o fundamentală lucrare (de peste 2500 de pagini), al cărei titlu nu prea fericit ales este **The American Language** (New York, 1936—1955).

Numeroasele americanisme pe care le avem în vedere și care ne interesează tocmai pentru că au pătruns și în limba română pot fi clasificate după diverse criterii, începînd cu domeniile de activitate în care se folosesc și terminînd cu originea sau etimologia lor mai îndepărtată. Unele dintre ele au fost împrumutate din alte limbi și au devenit cunoscute prin intermediul englezei americane. Astfel, din limba negrilor provine **jazz** (amintit mai înainte), precum și **banjō**, care la noi a ajuns prin filieră franceză și care, în ultimă instanță, este, foarte probabil, un cuvînt de origine africană. De proveniență nord-amerindiană este **tobogan** (greșit rostit de unii români **topogan**; comp. și fr., ital. **toboggan**, germ. **Toboggan**, rus **toboggan** etc.). De origine olandeză sînt **boss** și aproape sigur **bluf** (întîrît în română din franceză, unde cuvîntul este atestat încă din anul 1840; comp. și germ. **Bluff**, ital. **bluff**, rus. **blef** etc.). Un împrumut din spaniola americană reprezintă **ranch**, care a început să fie cunoscut și la noi cu sensul de „fermă uriașă pentru creșterea vitelor în vestul Statelor Unite ale Americii și în Mexic”. Cît privește pe **campus**, acesta e în mod evident

același cuvînt latin, care, moștenit, în limba română, a devenit **cimp**. Dintre derivatele apărute în interiorul englezei americane reținem pe: **beatnik, behaviorism, chicinetă, editorial, hamburger** (a cărui bază derivativă este numele orașului german **Hamburg**), **supermarket** și altele, al căror sens poate fi găsit în ediția a III-a a **Dicționarului de neologisme (DN₃)** de Florin Marcu și Constant Maneca. Cele mai numeroase dintre toate americanismele sînt cuvintele compuse, cum dovedesc următoarele exemple: **base-ball, boogie-woogie, brainstorming, cow-boy, daeron, drugstore, escalator**, [rezultat din **escal(ade) + (elev)ator „lift”, „ascensor”**], **mass-media, motel** [format, prin abreviere din **mo(torists) (ho)tel „hotel pentru automobiliști”**], **radar** (asupra căruia vom reveni cu alt prilej) și altele, care pot fi găsite în DN₃. Cîteva fac impresia unor imbinări lexicale cu caracter constant, care tind să se transforme în cuvinte compuse. În această situație se află **hot dog** (care provine din așa-zisul „slang” american) și **science fiction**, de la care a fost creat (poate chiar în limba română) interesantul derivat **sciencefictionist**: „Imaginația oamenilor de știință... este infinit superioară fanteziei sciencefictionistilor” — scria, cîndva, Felicia Antip în paginile acestei reviste. O serie de americanisme prezintă interes, intrucît cîștigă teren atît în

limba română, cît și în alte limbi, deci au șanse clare de a deveni elemente internaționale. Notăm dintre cele care lipsesc din ultimele noastre dicționare, dar cunosc destule atestări în stilul publicistic: **cafeteria**, „un fel de restaurant sau bufet cu autoservire”, **computeriza(re)**, **teenager**, „adolescent”, **hold-up**, „atac banditesc, urmat de jefuire (la drumul mare)” și **stagflație**, termen care desemnează situația economică a unei țări, caracterizată atît prin stagnarea producției, cît și prin inflația prețurilor. O mențiune specială merită **O.K.**, absent și el din toate dicționarele românești recente. Timp de aproximativ un secol, s-au emis în legătură cu etimologia lui cele mai variate ipoteze, dintre care multe sînt prezentate pe scurt de Edith Iarovici în **Engleza americană** (București, 1971, p. 166—167). Cea mai convingătoare dintre toate explicațiile propuse vede în **O.K.** o abreviere a cuvintelor englezești **all correct**, care înseamnă „perfect”, „foarte bine”. „totul e în regulă” și care au fost greșit ortografiate: **oll korrekt**. În româna actuală l-am înregistrat pe **O.K.** și ca substantiv cu sensul de „aprobare”, iar din vorbirea cvasiargotică și familiară ne este cunoscut verbul **a(se) okeiza**, „a(se) rezolva”. Dacă la cele spuse adăugăm că, începînd din 1932, **O.K.** face parte din codul telegrafic internațional, atunci îi dăm dreptate lui H. Mencken să vadă în el americanismul care a cunoscut cel mai mare succes pe plan internațional.

Theodor Hristea

Spațiul vesperal

CUNOSCUT și apreciat îndeosebi ca istoric și critic literar, cu studii remarcabile despre Tudor Arghezi, de pildă, sau despre „generația războiului”, Emil Manu își cucerește, încet dar sigur, un loc aparte și în lirică, domeniu suav pe care autorul îl cultiva încă din tinerețe, după cum atestă și ultimele două cicluri (insistent date) ale recentului său volum de versuri: **Celălalt eu și Reverie în la minor pentru bibliotecile jefuite.**)

Tonul scăzut, cumva „impersonal” (Măiorescu!), frecvențele aluzii sau chiar trimiteri directe la o anumită arie culturală atrag repede (însă fără să supere cituși de puțin) atenția, toate trădându-l pe omul de carte, pe scormoni-

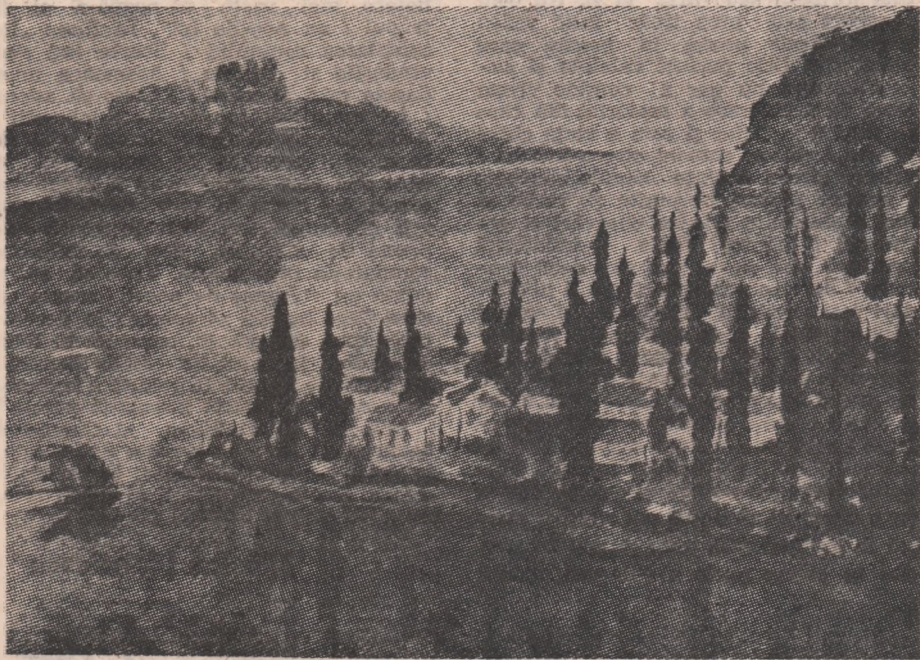
*) Emil Manu, *Vesperalia*, Editura Eminescu, 1980.

torul și împătimitul bibliotecilor, la ocazie al muzeelor și al monumentelor de artă răspindite prin întreaga Europă. În Italia poetul își petrece îndelung vremea cu „Tizian, cu Veronese, cu Canova”; ba chiar, la Florența, își simte inima bătând într-un decor „suprasaturat de artă și de dragoste”; când i se întâmplă (în 1976) să străbată Parisul „boem și generos”, îl caută „pe Villon prin cafenele”, așa cum, cu ani și ani în urmă, prin 1943, tot el, timidul, visătorul, pururi sentimentalul, ar fi vrut să învețe „articol de articol ilegalitatea”, în compania aceluiași tilhar și baladist de geniu (poate să fi fost pe atunci, în versurile lui Emil Manu, nu doar voluptate „livrescă”, ci și frondă, protest fin mascat, după modalitățile proprii epocii: „Pe unde treci cresc grații la ferestre/ Și călăreți tot visu-l jefuiesc... //

Hei, François Villon, și legile și domni / Când vine vremea lor îmbătrinesc”).

Dar ciclul *Atlas*, la care ne-am referit mai sus, al doilea în ordinea sumarului, se constituie, finalmente, prin acumulări succesive, „pe dedesubt”, într-o neașteptată colecție de scrisori tandre și melancolice, trimise din străinătate (Torun, Gdansk, Cracovia, Zakopane, Sopot, Roma, Viena, Paris, Londra) unei „Doamne de doruri”, căreia poetul, aflat singur și în nenunțate rinduri pe alte meleaguri, îi ascultă uneori „somnia cum trece în perne”. În definitiv, și probabil că de aici ar fi trebuit să pornim, ce sînt, cu mici excepții și „derogări”, bucățile din volumul *Vesperalia*, dacă nu „cîntece întirziate” de dragoste? Fie că poetul le-a murmurat pe la începuturile anilor '40 și le încredințază abia acum tiparului (să ne înșelăm cumva?), fie că le-a așternut pe hîrtie de curînd, cu alte cuvinte din perspectiva calmă, împăcată a senectuții care se apropie, va să vină: „Alături zac albe volume închise / Și umbrele anilor mei se adună, / Din maldărul albastru de vise / Prin camera mea trec fluvii de lună, // Când liniștea albă își seceră lanul / Și-ncerci tinerețea s-o scrii, / Spre dragostea veche te-ntorci Emil Manu / Spre toamna cu hainele gri”.

„Spațiul” lor pare — și este — cel mai adesea unul domestic, boem, vesperal, învăluit și legănat în reverii pure, în dulci iluzii: „Am recitat în seara asta versuri / vorbind despre-un lunatic ideal, / În ceaiul blond ridea copilăria / Cu uniformă albă de spital. // Am mîngîiat o mină obosită / Și-n vorba risipiță-n ape lente, / Am regăsit minunile pierdute / Cu-arome noi de vechi medicamente. // În noapte-am spus poeme sublimate / Cu fruntea fără umbre, fără cute / Și-n ochii limpezi am descoperit / Atitea continente neștiute”. Din universal acesta bine circumscris, cu grijă protejat, sufletul trimite însă antene sensibile în mai toate direcțiile lumii și ale timpului (istoriei), pînă și într-un viitor tehnizat

SOFIA UZUM: Peisaj (Galeria „Eforie”)

fără puțință de întoarcere, cînd „orașele vor deveni himere de oțel”, iar „Noi doi (adică poetul și doamna inimii sale: păstrătorii vechilor înțelesuri umane) vom rătăci prin acest Brașov din gravuri” și „Vom descifra pergamentele ca să nu uităm melancoliile scrisului”.

Dincolo de „convențiile învățate din cărți”, și chiar în pofida lor, Emil Manu se află, cu tot mecanismul unei spiritualități detașate, am zice, în căutarea „bucuriei elementare” (și, vai, cît de efemere! „ține numai cît o ploaie de munte”!), a simplității (cu dese priviri aruncate peste umăr, spre copilărie), a primordialei. Simțind, pe măsura scurgerii anilor, că singură poezia ar putea să constituie un **modus vivendi** mai mult sau mai puțin privilegiat, „un decret etern împotriva tristeții”, el și face o asemenea poezie — domoală, fără mari zguduiri „metafizice”, frumoasă, nostalgică, suficientă sieși, o poezie care nu se „implică”, în sensul foarte concret și foarte terestru al cuvîntului, aproape niciodată.

Virgil Mazilescu

Ideile estetico-literare ale lui Ioan Slavici

(Urmare din pagina 7)

băstrime” se integra Coșbuc, dar Dullu Zamfirescu nu era boier, ci fiu de arendaș, Titu Măiorescu nu era ciocol, ci intelectual, fiu de profesor și de luptător național, iar Coșbuc și Goga nu puteau fi încadrați, ca alți scriitori, de către Ghenea, printre proletarii intelectuali.

Momente penibile de boală și de lipsuri materiale a cunoscut Slavici în anii de studenție¹³⁾, înainte de a primi ajutoarele Junimei literare. Gustul său literar era neformat, la acea dată, 1874, cînd lua prea în serios romanul lui Iacob C. Negruzzi, Mihail Vereanu, supunîndu-l unei groaie analize și afirmînd pesimist:

„...la noi, caracterele nu se pot forma”. Filologul moralist disocia între iubire și amor, considerînd probabil primul termen de natură ideală, iar cel de al doilea, materială.

Incheiem cu un alt fragment de scrisoare către Iacob C. Negruzzi, „Hinter-Brühl, 6/18 septbr. 1874”, cu această caracterizare a celui ce l-am numit tînarul său mentor, recunoscut ca atare:

„Eminescu este dintre acei puțini oameni care nu sunt meninți a vieții în societate, pentru că nu-și află semenii. Îndeobște el este nesuferit, pentru că știe cine este el, știe cine sunt alții, nu-i pasă de o lume pe care trebuie să o disprețuiască și stă ea și o carte deschisă înaintea tuturor”.

Altfel zis, Eminescu avea conștiința genialității, încă de la vîrsta de 24 de ani și nu se sfîșia să și-o arboreze, arătîndu-se în acest fel „nesuferit”, fie punînd distanță între el și respectivil, fie repezîndu-i.

Celor ce n-au citit recenzia lui Slavici după premiera comediei *O noapte furtunoasă*, le-o recomandăm. Este tipică pentru moralismul său estetic, bazat pe principiul că adulterul nu poate fi decît temă de dramă sau de tragedie, spre a fi sancționat; în cazul contrar, comedia ce l-ar lăsa nepedepsit, ca pe acela al Vetei, atrage imoralitatea comediei, chiar dacă aceasta înfățișează cu talent caractere și moravuri.

Cu doi ani înainte, Slavici scria: „Nu cerem de la nimeni capodopere. Nu noi suntem generația care va putea să se înalțe la clasicitate”¹⁴⁾.

Aceste capodopere, Slavici avea să le dea, în nuvele și în roman. Mai mult încă, generația sa, cu el, cu Eminescu, Creangă și Caragiale, s-a ridicat „la clasicitate”.

Numai de aceea ideile lui, oricît de discutabile, merită să fie luate în considerare. Culegerea lui Anton Cosma corespunde așadar interesului general pentru opiniile clasicului nostru Ioan Slavici.

Șerban Cioculescu

Implicare și ficțiune

„**R**ESCRIEREA” unei cărți se poate face în nenumărate feluri. Aceleași fapte din planul ficțiunii și aceeași tramă narativă pot fi re-luate într-un registru diferit, discursul care constituie textul opereii poate fi atribuit, integral sau parțial, altor „naratori” decît cei din prima versiune.

Nu acesta este însă cazul cît privește situarea recentei cărți a lui Pop Simion *) față de romanul său *Marșul alb* (1974), pe care, afirmă autorul, îl „reia în alte dimensiuni epice și moral-caracterologice”. Substanța evenimentială este aceeași: în decembrie 1944, la Brașov, la sediul biroului județean al U.T.C., tineri din oraș și din împrejurimi se înrolează ca voluntari pentru a lupta în războiul antihitlerist. Cîțiva dintre cei respinși, din diferite considerente, de comisia de recrutare nu renunță la împlinirea dorinței lor de a lupta și se imbarcă, pe ascuns, în trenul care transportă voluntarii spre front. Descoperiți pe drum, ei sînt, în cele din urmă, înrolați. Urmează participarea la campania antihitleristă, a cărei desfășurare — succesiune de momente de tensiune și de răgaz, de succese militare plătite cu jertfe — este dublată de rapide și bogate evoluții în planul moral-psihologic al tinerilor ostași.

Neschimbată este și modalitatea de constituire a textului: într-un discurs situat în „prezent” și exprimat la persoana I, atribuit unui personaj-narator, sînt inserate episoadele campaniei propriu-zise. Deși exprimate „obiectiv” și cu schimbarea persoanei gramaticale, acestea din urmă nu constituie o intervenție a „voicii autorului” ci sînt, lucru evident de la primele pagini, atribuite aceluiași personaj-narator. Acesta este Studentul (unul dintre foarte tinerii ostași-voluntari de altădată, desemnați prin porecle, unele de intenție vădit simbolică: Pită, Tară, Picasso etc.) care, la trei decenii după război, într-un fel de pelerinaj sentimental,

reia itinerarul parcurs de trupe, în Iarna 1944—1945, prin Ungaria și Cehoslovacia. Efectuarea acestui periplu are, după cum se vedește în final, un rost ce depășește simpla intenție de stimulare a memoriei individuale: ziua întoarcerii la Brașov a celui care a fost Studentul este cea a primului tur de manevă a filmului pe care urmează să-l realizeze, ca regizor, și al cărui subiect va fi cel al cărții care se încheie. Experiența participanților la „campania de o sută de zile” va fi transmisă, astfel, generațiilor tinere.

Tonul confesiv, ritmul alert, uneori sacadat, cascadele de meditații succinate suscitade de eveniment, dialogul „pitoresc” — tehnic și modalități specifice scriiturii lui Pop Simion din reportaje sau din alte texte de „non-ficțiune”, în care implicarea „reală” a autorului nu face obiectul nici unui dubiu — sporesc impresia de veracitate.

Două sînt tipurile de pasaje mai ample nou introduse în text: meditații autoreflexive ale naratorului, care aplică o pedală gravă cărții în ansamblu, sporindu-i coerența internă și incitînd cititorul la mai multă implicare (acuzînd, astfel, cerțele virtuții superior-educative ale acestui volum destinat în primul rînd tineretului) și capitole (*Ciula, cizmarul, Corbul-sur*) care îmbogățesc portretul moral-psihologic al unor personaje. Structura cărții, construită secvențial, urmînd ordinea aparent „arbitrară” impusă de desfășurarea campaniei, prin care personajele sînt aduse succesiv în „prim plan”, a permis inserarea unor asemenea texte fără a cere modificări majore ale ansamblului. Capitolele de care vorbeam — ca și altele, cum ar fi acelea, remarcabile, evocînd înrolarea tinerilor — sînt investite cu o virtuală autonomie, putînd, eventual, fi înțese și separate de roman, ca proză scurtă.

Cartea abundă în elemente proprii psihologiei adolescentului în pragul maturizării, manifestate nu numai la nivelul tematicii, ci și la acei al limbajului, al articulării discursului. O anumită grandilocvență, investirea cu semnificații deosebite

a tuturor faptelor, chiar anodine — izvorîrită nu din vreo mistică naivă a „predestinării”, ci din exacerbarea demersului de căutare a causalităților celor mai complexe ale încadrării eului în contextul social și istoric în care acesta evoluează —, explozii verbale de lirism, recurența unor formule cu rezonanță incantatorie („Era cea de-a șaptezeci și șaptea zi a acelei înfometate și însetate campanii. Așa se scurgea vremea. Vremea ne bună, care întinerea cînd te așteptai mai puțin”), care ar deranja, poate, la „scriitor”, își dobîndesc o motivare în chiar planul ficțiunii, prin atribuirea lor, implicită, naratorului. Acesta manifestă mentalitatea adolescentină în dubla sa ipostază de tînar ostaș și de adult care, rememorîndu-și evenimentele din vremea războiului, se transpune — cu toată distanțarea critică implicată de scurgerea anilor — în postura psihologică pe care o ocupase cu trei decenii în urmă. De același filon juvenil în și ritualurile perpetuate de cei trei supraviețuitori ai grupei de voluntari, cum ar fi întîlnirile anuale, la dată fixă, la crîșma din Scheii Brașovului. Aceste întîlniri — la care este prezent și Tară, una din cele mai reliefate figuri ale acestei cărți cu personaj colectiv — merită o mențiune specială, constituindu-se ca niște scene de gen de o extraordinară materialitate, ce amintesc de pinzele maștrilor flamanzi.

Carte, după cum am mai spus, cu virtuți educative, străină de orice didacticism îngust, convingătoare în planul emoției estetice. *Luptătorul fericit și iubirea lui pătimașă*, fără a excela prin inovații tehnice sau stilistice, se impune ca un exemplu de izbită operă beletristică cu mesaj patriotic.

Nicolae Bârna

*) Pop Simion, *Luptătorul fericit și iubirea lui pătimașă*, Editura Albatros, 1979

Două poete

OTILIA NICOLESCU se păstrează, cu discreție, în zona unui lirism imaginativ, a unei poezii ce desenează stilizat o stare, un sentiment, o clipă de turbare percepție a tainelor înconjurătoare, o senzație proaspătă. Totul se petrece în interior, în spațiul intimității sufletești, sub carapacea sifidie a locului de refugiu și contemplare. Sensibilitatea este purtată ca o povară necesară, ca un element de siguranță și de retragere, cum își poartă melcul în spinare casa răscuită în care își află apărarea și singurătatea. De altfel, aceasta este și una din imaginile elocvente ale poetei în volumul recent apărut **Cămășile vieții** *) : „Dar vreau pentru un melc să cînt / Domol ca în copilărie / Deși în piață au sosit / circarii cu-o maimuță vie...“ (**Ritm desuet**). Poezia transcrie exuberanța potolită a acestui spațiu închis, durerile savurate cu mîgălă și voluptate, mîhnirea întoarsă înăuntru ca o mînușă, dulcile otrăvuri ale regășirii intime : „Apoi creștea iarba albastră, muzicală. / La vederea ei intram în ascunzătoare — / Trezeam păsările înghețate, norii somnoroși. / Se face lumină șoptea cineva. / Înima, apă curgătoare, pleca printre zile / Aduna de pe colțuroasele prundișuri / pîriuri albastre. E atît de frumos să alergi ! / Apăreau estuare însorite / Bulboane cu pești otrăviți. // Apoi creștea iarba albastră, muzicală.“ (**Iarba albastră, muzicală**). Trăirile nu sînt propriu-zis mărturisite, lipsește acestui lirism dezvoltarea comunicării, spontaneitatea confesiunii, totul e stilizat, transfigurat în imagini caligrafice cu funcții de intermediere între eul senzorial tulburat și lumea apatică, exterioară care nu trebuie bruscată, ci blind atrasă de parța lui. „Apăsați cu degetul acest poem /

*) Otilia Nicolescu, **Cămășile vieții**, Ed. Cartea Românească, 1980

O să auziți crinii albi, subțiri / Cum își varsă laptele în ceață / prin metafora ce-mbracă / somnambulii miri...“ (**Punctul**)

Se remarcă imediat tendința de sublimare a realului unei emoții, unei drame în imagine, în desen, în manieră chiar. Otilia Nicolescu își reprimă impulsul inițial al mărturisirii, își apropie un cod de linii și culori, îndeasă, uneori cu prețiozitate, sensuri în detaliile pinzei.

La al șaselea volum al ei lucrurile par că se clarifică sub latura fanteziei creatoare. Inegal în ton, în dramatism, în limbaj, **Cămășile vieții** este poate mai explicit decît celelalte sub acest aspect. Spun **inegal** pentru că prezența a numeroase poeme ce atestă o inclinație spre parabola sentimentală, spre epicizarea senzorialului indică o direcție care, personal, nu mi se pare fructuoasă pentru lirica Otiliei Nicolescu. Cu atît mai mult cu cît i se adaugă o mimată nonșalanță a imaginii, foarte improprie. Să dau un exemplu : „Nimeni nu vede sfera plutitoare / cînd îngerii joacă fotbal / parchează mașinile galbene / scuipe seminte pe nouri calzi / îngerii cu un ochi negru / aprins în frunte / puternic rotindu-l pînă la stîrnirea viscoalelor roșii — / viscole prin nopți ce nu le putem afla / acoperite de văzduhul bolnav / arzînd în văzduhul bolnav / pierînd în văzduhul bolnav“. Vocea pare a nu mai fi cea a poetei, sau este o voce a ei nouă. Am sentimentul că acest volum marchează pentru autoare un moment important al evoluției.

OTIMITATE nu numai a expresiei, dar a simțirii înseși caracterizează poezia Ioanei Bantaș. Este frapantă greutatea ieșirii din sine, reținerea în fața propriului impuls confesiv. Versul se crispează parcă și își găsește salvarea în-

tr-un fel de rostire opacă, monotonă și șoptită din care numai după o familiarizare răbdătoare poți descifra sunetul acela personal, inconfundabil și tainic. Poemele țînesc dintr-o dramatică nostalgie a rosturilor simple, esențiale ale vieții, se mișcă într-un univers metaforic elementar, în prezența unor rudimente mitologice bine asimilate și transfigurate, oferind imaginea unei sensibilități ce refuză să se risipească, caută drumul spre sensurile cele mai grave și își învâluie cumînțenia în veșminte aspre.

Se simt în majoritatea poeziilor publicate în **Dimineața primigeniei****) ardoarea, pietatea în fața naturii și vieții, așteptarea încordată și plină de speranță a revelației, a descoperirii armoniei lumii. Un frumos poem este **Piinea**, în care gesturile simple ale femeii se umplu de semnificații majore, dezvăluie un miracol al existenței : „Să plămădești curată de cu seară / și plămada să stea peste noapte / în casă, între cei ce dorm. // În zori va fi plină de urme / ca o zăpadă proaspătă ; urmele / răsuflărilor, urmele vorbelor spuse în somn. // Înainte de răsărit să frămînti / ca să păstrezi roua în piine. Acoperă căpisterea / cu un șervet alb și las-o să crească. // Vorbește puțin și arde vatra cu lemne bune / care nu trosnesc. Împarte coca, rotunjește-o, / fă-i semnele feții și așează-o pe vatra stinsă // cu o stropire de botez. Închide cuptorul / la gură cu porți de cenușă, apoi du-te / în alte

) Ioana Bantaș, **Dimineața primigeniei, Ed. Eminescu, 1980.

trebi. Fă-te că ai uitat de piine. // Prima piine dă-o de pomană unui flămînd, / a doua unui sătul și a treia unui / plecat fără întoarcere. // Apoi poți să rupi piinea ta și să-i lași / sufletul să iasă. Să se umple bătătura / cu mirosul soarelui din griu“.

Punctul de greutate al volumului îl constituie însă ciclul **Nopti cu Hieronymus Bosch**, după știința mea, cea mai îndrăzneț încercare a autoarei. Tablourile celebrului pictor sînt pretexte pentru alunecări vizionare într-un univers grotesc, coșmarec, surprinzător pentru structura lirică a Ioanei Bantaș. Și, totuși, cele douăsprezece nopți alcătuiesc confesiunea ei cea mai amplă și mai curajoasă. Peste atmosfera de apăsătoare liniște din poemele anterioare se lasă acum umbre stranii, cu fulgerări violente de lumină. Spaimele, amărăciunea, întrebările chinuitoare se înlănțuie în imagini dure, memorabile ca în **A cincea noapte în Carul cu fin** : „Cum vin vorbele în cîrduri ca ciurile / și îmi croncănesc toată noaptea. / Umbra prin camera de beton, / păianjen flămînd. / Nu știu cum s-au uscat salcîmii, / Nu știu cînd au secat apele. / Ce frig îmi e în acest trup / din care au plecat toate păsările“.

În scrisul Ioanei Bantaș, ciclul acesta, cred, va marca un punct de cotitură, momentul apariției unui timbru nou, a unei atitudini noi, mai decise, față de propriile trăiri și interogații, a unui sistem metaforic mai puțin abstract și mai expresiv.

Dana Dumitriu

Correspondențe

● **FRUMOS**, cu mult rafinament lexical și cu multă tandrețe a tonului se exprimă Ioana Ieronim (**Vară timpurie**, Ed. Cartea Românească) : „Fețele noastre subțiri / cresc în ogiva / unui mugur // Luna arde / suind țărîna în schimbătoare contururi // Gîndul lunecă, lunecă / pe cutremurul desfolierii // Fețele noastre / mai cresc / în ogiva incertă a unui mugur“. Nu numai scriitura e calofilă — uneori de-a dreptul prețioasă — ci și imaginația. Efectul poetic rezultă din adaptarea acestui stil frazeologic și imagistic atît de edulcorat la o materie cu mult mai „amară“ și mai apăsătoare, de sorginte biografică ; departe de a lăsa să cadă mătasea dicțiunii ca o cortină opacă în fața evenimentului subiectiv, versurile îl poartă sub transparența lor ca sub un clopot de cristal, expunîndu-l privirii și în același timp ferindu-l de impuritatea mediului înconjurător ; vizualizată, poezia inundă „portrete“, „desene“, „panouri“ iar un ochi atent poate descifra fără greutate în lăstărișul rostirii imponderabile o gamă de sentimente în „cheia“ singurătății : „Laudă zile / largi preerii de singurătate / mă înconjoară // În zare / pași anonimi stîrnesc / pulberile // Eu fluier, inecet — / pe un petec de pămînt gol și rotund / blînda iubire își zornăie lanțul / așteptînd“. Singurătatea : protecție a stării extatice („Închizi ochii / te despletști în aerul demult început — / un vechi fir de aur te poartă / legănător, subțiratic“), mediu al absenței elanului vital dar și, contrapunctic, al contemplării („Într-o zi așteptarea, cine știe cum / s-ar răsuci ca un șarpe în drum — / semn abandonat, strivit sub roată / departe în noaptea copite-or să bată // Dulce dragoste indiferentă / grădina de fum, cărare absentă / iar și iar se întemeiază / atît de frumoasa amiază“), terapie întru liniștirea marilor emoții înainte ca acestea să izbucnească în expresie („În

văluri dese trebuie să ascunzi / această prea mare bucurie / și rar să înalți, cu sfială, ochii / pictați după un vechi meșteșug“). Că sînt poeme în vers liber sau că sînt, de pildă, rondeluri, că au aspect de confesiune ori de simplă notație, textele Ioanei Ieronim impresionează prin puritatea întrucîtva vetustă a limbajului și prin discreția lirismului, aceasta din urmă cu un parfum livresc abia sesizabil.

Din registrul tematic, destul de restrîns, o notă aparte face eresul ; sentimentul nu-și divulgă intensitatea, mai exact spus o învâluie din pudoare într-o țesătură de nostalgie mai mult intelectuală decît afective ; poezia este a unei nesfîrșite duiosii în lumina densă a simplității : „Un car de aur trece peste zi / eu am uitat cum e să fii departe / de-o vreme, drumul nu ne mai desparte / plecarea n-o mai poți închii-pui // Văzduhul dens, fără cîmpii deșarte / ne poartă-n leagănele arămii / un car de aur trece peste zi / eu am uitat cum e să fii departe // În tine, cite sînt fără să știi — / lumina nouă pururi le împarte / în chipuri noi, ca filele-ntro carte / Cum ai pleca ? Potecile sînt vii — / un car de aur trece peste zi“. Un șir de corespondențe se instalează în poeme, două fiind mai semnificative : între starea poetică și cuvîntul ce o exprimă, între impresia unicității și bănuiala repetării. Lectura unor astfel de texte e mereu simpatetică. Originalitatea lor e că atît de făcute fiind sînt, totuși, foarte adevărate, și că particulare fiind sînt extrem de generale. Într-un „desen“, Ioana Ieronim își decodează, evident printr-o metaforă, mesajul corespondențelor : „Aș scrie un poem / ca o mină delicată, lunară / întinsă către voi / cu unghii lungi, vopsite violet / sau verde // O mină lîngă care mîna mea adevărată / amarnic s-ar rușina“.

Laurențiu Ulici

Întîlnire cu Marin Preda

● Cercul de critică literară din cadrul Facultății de limbă și literatură română și revista „Universitatea comunistă“ au organizat o dezbateră pe marginea romanului **Cel mai iubit dintre pămînteni** de Marin Preda, în prezența autorului. Au participat numeroși studenți și

cadre didactice. Au fost, de asemenea, prezenți scriitorii : **Al. Fîru, Lucian Raicu, Mircea Iorgulescu, Norman Manea, Sonia Larian, Mircea Dinescu, Petre Anghel, Pompiliu Marcea, George Gană, Ioan Șerb, Valentin Șerbu, Alex. Ștefănescu, Radu F. Alexandru, Eugen Simion.**

Cenaclu

● În cadrul Cenaclului literar german al studenților Facultății de filologie, Iași, a avut loc o întîlnire cu scriitorul **Claus Stephani** (București) și **Corneliu Sturzu** (Iași). După cuvîntele de deschidere rostite de prof. dr. **Hertha Perez**, șefa catedrei de limbă și literatură germană, și de istoricul literar lect. univ. dr. **Horst Helge Fassel**, **Claus Stephani** a citit din poeziile sale în limba germană și un text de proză scris în românește. Apoi, studenta **Erika**

Ludwig a citit din poeziile lui **Corneliu Sturzu**, traduse în germană de **H. H. Fassel** și apărute în volumul „An der Wegscheide das Gras“ (Dacia, 1979, Premiul Uniunii Scriitorilor pentru traducere). La discuțiile care au urmat au mai participat **Anna Miess-Gahl, Alina Suci, Adrian Palage** — toți trei tineri autori de limbă germană — iar **Claus Stephani** și **Alina Suci** au răspuns la întrebări privind creația lor.

Calendar

● 31.III.1933 — s-a născut **Nichita Stănescu**
 ● 31.III.1941 — s-a născut **Constanța Buzea**
 ● 31.III.1965 — a murit **Al. Șahighian** (n. 1901)
 ● 31.III.1965 — a murit **Ticu Sevaschia Archip** (n. 1891)
 ● 1.IV.1881 — s-a născut **Octavian Goga** (m. 1938)
 ● 1.IV.1888 — s-a născut **Mircea Florian** (m. 1960)
 ● 1.IV.1899 — s-a născut **Gheorghe Cardăș**
 ● 1.IV.1900 — s-a născut **Alexandru Philippide** (m. 1979)
 ● 1.IV.1900 — s-a născut **George Baiculescu** (m. 1972)
 ● 1.IV.1905 — s-a născut **Ion Molea**
 ● 1.IV.1927 — s-a născut **Leonard Gavrilu**
 ● 2.IV.1903 — s-a născut **Olimpiu Botoș** (m. 1954)
 ● 2.IV.1923 — s-a născut **Lucian Dumitrescu**
 ● 3.IV.1890 — s-a născut folcloristul **Ștefan Ștan Tușescu** (m. 1926)
 ● 3.IV.1905 — a murit **Ioan Pop Reteganul** (n. 1853)
 ● 3.IV.1906 — s-a născut **Szemler Ferenc** (m. 1978)
 ● 3.IV.1914 — s-a născut **Florin Tornea**
 ● 3.IV.1923 — s-a născut **N. D. Carpen**
 ● 3.IV.1929 — s-a născut **Silviu Rusu**
 ● 3.IV.1944 — s-a născut **Farkas Arpád**
 ● 3.IV.1977 — a murit **Florin Mihai Petrescu** (n. 1930)

● 4.IV.1899 — s-a născut **Florin Iordăchescu** (m. 1976)
 ● 4.IV.1901 — s-a născut **Ion Breazu** (m. 1958)
 ● 4.IV.1911 — s-a născut **Aurel Lămbriano** (m. 1978)
 ● 4.IV.1915 — s-a născut **Vasile Florescu**
 ● 4.IV.1917 — s-a născut **Gail Ernă**
 ● 4.IV.1920 — s-a născut **Florin Nicolau**
 ● 4.IV.1927 — s-a născut **Dumitru Trancă**
 ● 4.IV.1928 — s-a născut **Florica Dimitrescu-Niculescu**
 ● 4.IV.1931 — s-a născut **Petru Anghel**
 ● 5.IV.1885 — s-a născut **Dimitrie Cuclin** (m. 1978)
 ● 5.IV.1912 — s-a născut **V. Copilucheatră**
 ● 5.IV.1926 — s-a născut **András János**
 ● 5.IV.1927 — s-a născut **Viorica Rogoz**
 ● 5.IV.1932 — s-a născut **Fănuș Neagu**
 ● 5.IV.1933 — s-a născut **Romulus Vulpescu**
 ● 5.IV.1934 — s-a născut **V. Fanache**
 ● 6.IV.1903 — s-a născut **Elena Mătasă-Dumitrescu**
 ● 6.IV.1908 — s-a născut **Emilia Șt. Milicescu**
 ● 6.IV.1930 — s-a născut **Alexandru George**
 ● 7.IV.1947 — s-a născut **Petru Poantă**
 ● 7.IV.1972 — a murit **Ion Ghimbășanu** (n. 1898)

Rubrică redactată de **GH CATANĂ**

PATRIEI, PARTIDULUI, PREȘEDINTELUI ȚĂRII

Purpură

Tu țara mea frumoasă ca un dor
Cu sini de dealuri constelind livezi
Eu te respir prin fiecare por
Și fiecare gând al meu îl luminezi

Sub stele n-am un alt pământ pe care
Corabia acestui trup să fie
În liberă plutire ca pe-o mare
Arzind de cintece ca o făclie

Părinții mei străbunii care-au fost
Te-au încălzit cu sîngele pentru vecie
Și mi-au lăsat o vatră-aici și-un rost
Și ochiul meu ca pe un rai te știe

Plin de tumult ca pomul sint și eu
Cu rădăcina în cuvînt aprinsă
Și risipesc la cintece mereu
Viscol de purpură în zarea-ți necuprinsă

Vasile Andronache

Stindarde

Istorice deschideri fluviale însemn
cu murmurul luminii fremătînd în drapele.
Ceva înalt în mine ingenunche solemn
interferente flamuri se-nalță către stele.

Vibrînd, toride aripi se deschid
spre piscuri zbor de vultur mă încearcă —
timonă sint, în mîna ta, partid,
galactică, vizionară arcă.

Cu frigul căutării sub mari temperaturi
azi îți înalț în cîntec mari arcuri triumfale
gîndite-n cosmice arhitecturi —
partidule, sint cintecele tale.

Ambasador al păcii, emisar
purtînd temerara libertății solie
ești brațul meu, ești ochiul meu solar
privind spre comunista galaxie.

Mira Preda

Privelişte

Înalță-te patrie
pe treptele eternității
suie orele de foc ale dimineților
suie în glasul mulțimilor
prin oglinda verde
a ierburilor tale veșnice
suie în roșul faldurilor
care acoperă timpul
spre sarea din veacuri
suie cu ochii tăi adînci
lumina ce ne-nfășoară
ca un suris duios
sintem veșnic aici
ca pietrele peste care
trec riurile

cu spice și brazi și lumină.

Gheorghe Daragiu

Chipul Partidului

Creier străluminînd, inimă tînă, braț care prinzi înaltul stelelor
și-l treci prin conștiința noastră,
însuți luînd sub ochii uimiți ai lumii
chip nemaivăzut de patrie odinioară
abia visată, acum avînd certe contururi.

Ploaie de soare înviorînd zi de zi
izvorul nestăvilitelor avînturi
revărsîndu-te din țarmuri de memorie,
pisc menit în curcubeie s-adune
toate culorile acestor bogate pămînturi,
lingă flacăra comorilor ce nicicînd nu apune.

Cuvînt al adevărului rostit în faptă,
multiplicat de milioane de guri,
lumină pură venind din istoria aspră, vie,
din măiastra și nepieritoare-ți carte.
lumină în visurile noastre arzînd, purpurie,
ștafetă dusă prin arcuri de triumf mai departe.

Radu Felecan

Hora de inimi

Horă de inimi e patria
în anotimpul care respiră
prin plămîinii eternului,
prin poemul scris de industrie.
Stelele aplaudă biruința.
În patria miinelui încolțesc îndemnuri.
Conducătorul — un fiu al soarelui
privește fix în ochii revoluției.
Secolul lui, secolul nostru
are mineca suflecătă.

Titu Șerban

Visăm

Noi visăm o lume dreaptă
Ca toți oamenii cinstiți
Care vor să-și vadă pruncii
Și părinții
Fericiți.

Da, visăm o lume dreaptă
Și spre lumea asta,
Treaptă,
Am fost toți și vom rămîne
Pină Țările Române
Ne dau ceas de vis și piine.

Cînd visezi în altă parte
Nu ți-e somnul liniștit ;
Țara-i țară, casa-i casă,
Trebuie să ne-nțeleagă
Cineva, pe limba noastră,
Chiar atunci cînd am greșit.

Am visat o lume dreaptă
Și-i a noastră
Fiindcă treaptă
Sintem toți și vom rămîne
Vrînd ca Țările Române —
Pe destinul lor stăpîne —
Să ne dea și azi și miine
Ceas bogat de vis și piine.

Teofil Bălaj

Partid —

vatră nestinsă de iubire

I

Făuritor ești patriei, Partid, tu înălțare
și semn de rodnicie migrînd în cîmpie,
tulburător îți traversăm azi veacul
cu inima deschisă rostîndu-ne ție;
zidirea ta e griul de-a pururi rătăcind cîmpia
și frumusețea ta începe în munții mei rotunzi,
e clipa ta visare și pasăre măiastră coborînd
în somnul din izvoare alunecînd în oglinzi ;
lumina necesară, tot cosmosul visării,
înălțătoare flacăra, Partid, tu ne aduci,
creștem curat din trupul tău, o, țară
cum veacul se deschide în ochi curați de prun

II

Partidul, vatră nestinsă de iubire,
strălucitor în holdele sub cer senin,
credința noastră-n inimi a nestrămîtare,
tot dorul din cuvinte și destinul din care veni
înseninîndu-mi gîndul cel pur și luminos,
tu, creangă neseacă de muguri grei, aprinși
de dorul și simțirea cuvîntului frumos,
înveșnicită-i vatra ta cu pacea apelor adîncă,
coborîtor e pasul tău în ochiul de pădure,
aici, în zborul necurmat al păsării măiastră
ești ochiul luminii trimis înadins să mă fure;

III

Avem în suflet Țara, și-avem un brav părin
și rodnică-i lumina și fructe dau în pîrg,
e liniște și pace Aici, pe vatra țării
pe care Azi, cu toții, ne înălțăm cu sîrg ;
înmugurire calmă, tu ce curat te-nchini
în iarna-nveșmintată cu repezi, mari nînsori
tu, vatră, te coboară în sufletele noastre
și-aprînde-ne lumina din ochi de mii de ori ;
popor între popoare, Azi cheazășie, zbor,
strălucitoare-n lume ești patrie, și ești,
prin focul din cuvinte, înflăcărînd Partid,
vatră nestinsă de iubire prin care ne numești

Nicolae Arieșescu

Patria

Deschidem larg ferestrele-n afară
Stăpîni privind la ziua zîmbitoare
Și înălțăm spre praguri noi de lume
Un miez mai dulce în amiezi cu floare.

Deschidem larg ferestrele-n afară
Și aruncăm sămînța în pămînt
Statornicînd comorile din glie
În primăvara caldă și în cînt

Deschidem larg ferestrele-n afară
Și noi lumini continuă să cadă
Pe chipul tău pămînt străbun — din veacu
Demn juruit ca piscuri noi să vadă !

Ion Safir

Tapiserie de Cornelia Ionescu Drăgușin

primăvară-n suflet

Iu literele-acestea într-un vagon de tren
 mă aduce-acasă, din care văd cîmpia
 peniei, auzindu-i semînțele-n refren,
 cînd belșug și pacc aici, în România.

Primăvară-n suflet, ca-n prag de sărbători ;
 ră-i încă iarnă ; zăpadă, puritate.
 Anima aceasta-a bătut de-atîtea ori
 ritm al fericirii ; auzi-o iar cum bate !

Ea e primăvară, cu ea gîndesc din nou
 urcă națiunea spre comunism în zbor,
 un zbor al demnității — condusă de-un erou
 figurindu-i chipul de azi și viitor.

Dan Rotaru

Proiect al luminii

Opul acesta pe care-l trăim
 e timpul visat de zidire,
 e timpul auritelor steme de grîu
 și spunem România spunem iubire

Prezesc frumoasele cîntece
 livezi și-n mireasma de piine
 te colina dorului românesc
 ridică soarele zilei de miine

Azi inima noastră împurpurată
 cînd ritmul înalt al iubirii de glie
 e pentru lumina din tricolor
 truu destinul nou al României

Em aici ca o columnă solară
 codru de inimi adînc murmurînd
 un singur semn de iubire,
 o singură stea, la un singur cuvînt

Em aici cu toată istoria
 cută, prezentă și viitoare
 e numim România, cel mai frumos
 iect al luminii nemuritoare.

Veronica Verona

Ani de epopee

Sînt cincisprezece ani de-naltă epopee
 De cînd în gîndul țării de purpură cutează,
 Pe drumul drept al Păcii și-al luminii,
 Acest Bărbat — izvor de inimă vitează.

Sînt cincisprezece ani — coloane avîntate
 Pe care Arhitectul de fapte și idei
 A înălțat pridvorul Carpaților spre lume
 Întru cinstirea Țării și-a libertății ei.

Sînt cincisprezece ani cu trainice-mpîlniri,
 De cînd întiul Om și Fiu al României
 Ne-a învățat că zvonul strunei pe unelte
 Dă rodul bun în cîntec și-n spicele cîmpiei.

Sînt cincisprezece ani — un drum vizionar
 Pornit spre aceste clipe din dirză timpla Sa
 Parcurș de toți ca unul — români, maghiari,
 germani —
 Fii ai acestei patrii de piine și de stea.

Sînt cincisprezece ani de-naltă epopee
 De cînd în rîndul țării de purpură cutează,
 Pe drumul drept al Păcii și-al luminii,
 Acest Bărbat — izvor de inimă vitează.

Nicolae Breb Popescu

Partidului

Ctitor de ev de lumină,
 născător de țară nouă
 pe mîndrul Drum...
 Partid — stîndard și soare
 Patriei
 credincios poporului,
 neînfricat
 slujești Steagul Viu
 al demnității
 popoarelor...
 Partid, Ideea ta strălucitoare
 înălțată spre zarea comunistă
 fascinantă
 ca o coloană de aur în vis
 fi-va în veci nestînsă !

Valeriu M. Sivan

Omagiu

Străjuind cu ardoare destinul de patrie
 În hotarele ei de glorie, milenare,
 În gînd și în inimă veșnic purtînd
 Eroica, pașnica României chemare.

Din temerare visuri viitorul prefigurat
 Cu mari lumini de speranțe în fiecare privire,
 Prin glasul său hotărit își străvede cuvîntul
 Menit să strălucească-n vie împlinire.

Imbolduri înalte asemeni eternelor seve
 Din arborii ginții ne dăruie-n caldul avînt:
 Să crească, să rodească demnitatea, puterea
 În fiecare fiu al strămoșescului pămînt !

Și iată azi, cu cincisprezece primăveri în gînd
 Ne regăsim în gîndul său cutezători
 Căci el, chezașul patriei în demnitate
 Zbor și mai înalt deschide spre anii viitori

Îl vom asculta mereu rostindu-și pe zările țării
 Supremul legămînt rămas ca un stîlp de foc
 în istorie,
 Din acea primăvară, cînd i-am încredințat
 tricolorul
 Pentru a țării luminoasă, deplină victorie.

Haralambie Țugui

Rondel

Pornesc părinții către noi
 să se privească în statui
 pe sub zăpezi, furtuni și ploi
 Vin dinspre Tape și Vaslui

Sub înțeleptele lor foi,
 eu jurămîntul mi-l depui
 Pornesc părinții către noi
 să se privească în statui

De-aici, din era țării noi,
 spre creste neumblate sui
 Pe drumul meu printre eroi
 cînstesc desăvîrșirea lui

Pornesc părinții către noi.

Petre Paulescu

Oameni și lumină Oțel și cărbune

De ce ne aducem aminte noi...

■ PRIMĂVARA este anotimp al sevei tinere și curate, libere să străbată — improspătându-le — sufletul și voința, brațul și mintea. Să scrii despre lumina și puterea țării în miez de primăvară e-un gând ca o ploaie curată, ca un mugure arzind de preaplul petalelor ce curind se vor dezvălui privirii. A săvirși, în miez de primăvară, istorie îndrăzneță și durabilă — iată semnul încrederii unui neam întreg în puritatea viselor sale, în izbînda pe care viitorul nu i-o poate refuza.

Desemnându-și, în miez de tinăr anotimp, Președintele, România și-a ales primăvara drept veșnicul timp de simfirie și faptă, statornicind munca, perseverența, înțelepciunea și elanul drept repere vitale în tot ce se va întreprinde. Scriitorii — cei tineri cu deosebire — se simt chemați, ma mult decît oricînd, la o dreaptă și atentă privire a Țării — trăind, în această a doua jumătate de veac XX, o neostentivă stare revoluționară. Privirea lor se îndreaptă, așa cum e și firesc, înspre punctele cele mai fierbinți ale luptei pentru o mare construcție — aceea a unei industrii puternice, garanție a libertății și bunăstării. Să privim deci, împreună, spre Valea Jiului și înspre Hunedoara, așa cum președintele țării a făcut-o în atîtea rânduri. Să căutăm împreună oamenii care dau putere de simbol faptelor, oamenii care știu ce vor, care știu decide, care știu alege, oameni ai muncii fără de preget din rîndurile căroră s-a ridicat, spre a oferi direcții și dimensiuni noi întregii noastre forțe de a construi, președintele țării. Să credem pe mai departe în ei — înțelegîndu-i, iubindu-i și admirîndu-i. Oferindu-le astfel lor și marelui ales al poporului dovada intensei și sincerei participări a tinerilor oameni ai cuvîntului scris la viață, bucuriile și speranțele patriei.

Contemporani

și cu ceea ce n-am trăit

„Doream să prind a lumii înțelesuri“.

— N. LABIȘ —

AȘADAR, la începutul celei de-a doua jumătăți a secolului XX, România trăia intens revoluția, căci nașterea unei lumi noi se cheamă revoluție: se deschideau șantiere în locuri nebătute și se luminau cele știute, se reparau vechile drumuri și se croiau altele noi, se repuneau în funcțiune mașini și agregate, se reparau scule și instalații industriale, se urneau secții și ateliere, fabrici și uzine (și astfel apărea o industrie). Se construia. Se muncea. Indirjît și fără încetare. Indirjire și luptă continuă. Ca și cum omul ar fi trebuit să-și arate încă o dată puterea lui de a fi, de a rămîne, de a învinge. Fiecare depindea de cel de lângă el. Fiecare se simțea alături de o lume. Oțel și piine. Cărbuni și piine. Energie electrică și piine. (Și alte asemenea variante.) Ele nu erau numai devize de bună înțelegere, de ajutor, ci chiar un mod de existență. Asemenea unei ape bîntuite de furtuni, aducînd la suprafață ceea ce fusese presat în adîncuri, tot astfel revoluția avea la fiecare val brigadierii și oameni politici, directori și ingineri, oțelari și ziaristi, poeți și furnaliști, academicieni și țărani cooperatori.

Cel mai sensibil seismograf al acestei lumii, Poetul, cel care ardea pentru revoluție și o înțelegea așa cum numai o conștiință din interior percepe fenomenele, avea s-o înregistreze în extrem de finele mișcări de suprafață sau de adîncimi: „Doream să prind a vremii înțelesuri / Într-unghi, în craniul meu atunci prea strîmt. / Cărți peste cărți în nopți sfirîtoare / Eu răsfoiam, cu degete subțiri. / Simțeam un aer nou fosnînd în juru-mi, / Eram ca-n preajma unei mari iubiri“...

A MINTIRILE noastre — de copii și adolescenți născuți în primul an al celei de a doua jumătăți de secol — se coagulează în jurul cîtorva imagini, în jurul cîtorva nume ce rezonau asemenea lemnului de viori, în jurul lozincilor, marșurilor ascultate, în jurul poeziilor învățate în clasă și recitate la serbările școlare: Bumbesti-Livezeni, „Hei-rup, hei-rup, / Cad stînci de fier / În lupta dusă de brigadierii“, Agnita-Botorca, voluntarii de la Hunedoara, „În zumzet de mașini și de furnale / croim azi țării minunată cale“, Eroul Muncii Socialiste Ștefan Tripsa, secvențe din jurnalele de actualități inundînd ecranul cu scintile primei sarje, cu sarja de la cuptorul tineretului, cu sarja în cinstea zilei de 23 August și 1 Mai, 1 Ianuarie, 30 Decembrie și Ziua Victoriei, ca un an continuu de sărbătoare a muncii și a depășirilor de plan, „mai mult, mai repede, mai bine“, Valea Jiului și secvențe cu chipuri de mineri, fețe licioase — atît cit negrul poate fi de licios —, ochi mari, luminoși, incandescenti, redeschiderea minelor și primele producții peste plan, „Ziua de miine / Pace și piine“, semnul mare înscris pe afișe, pe case, pe ziduri: „Votați Soarele“, Bicazul și încă o dată Hunedoara, „Dă-mi, tătucule, și mie / O lopată și-o mistrie / Să mă duc pe șantier / Să mă fac brigadier, / Să cădăsc o țară nouă / Cu minulețele-amindouă“, și iarăși mineri din Valea Jiului, oțel și cărbune, refacerea industriei, imaginea unui tren șerpuitor printre munții odată pentru todeauna învinși, „Infruntînd furtuni / Spargem munții-n pumni“, iar Valea Jiului și iar Hunedoara, ca un leit-motiv al vremurilor de început.

Suim de la Tirgu Jiu către Bumbesti de Jiu și toate simțurile ne sînt încordate, gata să intrăm în rezonanță cu orice poate să ne fulgere, luminînd acele vremi. Pentru că iată ce-a reușit acel început de lume: un drum (călătorul abla de se sizează că se despart munții croindu-se tunele în stîncă, depășind goluri cu viaducte) ce-a însemnat pentru o generație un punct de mindrie, orgoliu și referință — Bumbesti-Livezeni, un oraș — Petroșani (despre care oricine, de la elev în sus, știe că este un oraș minier așezat în Valea Jiului, adăugîndu-ți automat și alte așezări miniere: Lupeni, Vulcan, Aninoasa, Iscroni, Dilga, Lonea, Paroseni, Uricani, Bărbăteni), un alt oraș — Hunedoara (despre care, de asemenea, oricine știe: așezat pe Cerna, Hunedoara reprezintă ceta-tea de foc a siderurgiei românești). Vrem să spunem, de fapt, acest lucru simplu: excepția a devenit o stare normală. Adică: fără a uita vreodată ce a însemnat (și ce înseamnă) Hunedoara pentru industria noastră siderurgică, fără a uita ce a însemnat (și ce înseamnă) bazinul carbonifer Valea Jiului pentru industria noastră extractivă, atenția s-a dispersat către Galați și Călan, Rovinari și Călárași, Maramureș și Tirgoviste. Este și firesc: părintele își ia seamă către cel mai mic din-

tre fii: pe el trebuie să-l învețe să vorbească, să meargă, să intre în viață. Hunedoara și Valea Jiului sînt azi astfel de părinți înțelepți ce se așază chezașii fiilor lor de pe tot cuprinsul țării. Îi cresc, se bucură și se mîndresc cu rezultatele lor. Și știu cînd trebuie să-i ambiționeze.

Azi, cînd România și-a trasat liniile directoriale ale dezvoltării sale pînă la sfîrșitul secolului, Valea Jiului și Hunedoara primesc sarcini sporite. Este, din nou, vorba de mai mult cărbune, de mai mult oțel, de mai multă fontă și laminate. Este, din nou, vorba de lumina țării, lumină ce se cheamă și demnitate și independență și libertate. Cu același entuziasm de început, cele două puncte de referință pentru întreaga noastră economie, au răspuns chemării înscriindu-se ferm — cu depășiri de plan, cu tehnologii avansate, cu invenții, inovații, raționalizări, cu condiții de trai mai bune pe traiectul anului 2000.

Sensul moralizator

al unei sticle de șampanie

SĂ MAI stăruim încă o clipă asupra legăturilor dintre mineri și oțelari. Veți spune că-i simplu: minerii scot cărbunii necesari cocsării din Hunedoara. Iar fără cocs nu se poate produce oțelul. Că fără oțel nu pot fi utilajele miniere care ușurează substanțial munca oamenilor din adîncuri. Și din nou — pe un alt flux tehnologic — fără cărbune, mai puțină energie electrică, fără energie electrică, mai puțin oțel și așa mai departe. Ei bine, dacă economic astfel stau lucrurile — simplificînd procese tehnologice complexe —, mai există mii de fire ce-i leagă între ei pe acești oameni. Primul și, poate, cel mai important, un acut sentiment al colectivității: mineritul ca și siderurgia nu sînt meserii „pe cont propriu“, ci sînt ale unor echipe, ale unor oameni ce ajung să gîndească și — după o vreme — să reacționeze la fel. Dispar, astfel, egoismul, suspiciunea, invidia, instalîndu-se în schimb încrederea în cel de lângă tine, prietenia, ajutorul. Apoi, semnul celor două meserii este lumina. Poate părea paradoxală această afirmație, dar lumina care se poate întrezări în ochii minerului, în adîncuri (doi ochi scînteind într-o intensitate a privirii încît uii unde te afli) și lumina pe care oțelarul o fură ploi de stele din sarja ce primește, de exemplu, magneziul, sînt de-a dreptul fascinante. Nu-s lumini de neon sau becuri de sute de wați, ci acea lumină izvorînd cu bruschețe aproape dintr-un prea plin sufletesc, dintr-o nemărginită încredere în om și în puterile lui. (Facem loc aici unei întâmplări ce ne-a învățat multe. Eram grăbiți, eram și tracasăți de pre-darea unui material — nu raportaj, ci o comandă mai fermă, dacă vreți, mai organizatorică — și ne îngropasem într-un maldăr de dosare, de planuri de activitate. Într-un birou. Nu eram deloc mulțumii,

se contura ceva „pe negativ“ — și nu era tocmai momentul potrivit —, ne-am privit lung unul pe altul și am zis aproape odată: „Hai să vedem ce-l și înăuntru“. Am intrat într-o hală lungă și rece și omul ce ne însoțea a prins să se încălzească. „Banda asta rulantă transportoare noi am făcut-o. O importam, dar nu așa. Cu un sistem complicat, cu bușituri, cu de-reglări“. În fine, ni se dau toate detaliile tehnice și urmează un final cum rar ne-a fost dat să auzim. Directorul — ne spunea omul acela — n-avea deloc încredere în ceea ce realizasem noi și știți ce i-am făcut? Noi stăm cu urechile ciulite: ce-or fi putut ei să-i facă unui director? „I-am bătut o sticlă de șampanie. Noi am zis așa: stăm aici și cînd se dă drumul benzii punem noi o sticlă de șampanie. Dacă sticla nu cade pînă în partea cealaltă, să pună și tovarășul director una. Și dacă amindouă ajung la noi, le bem. Și le-am bătut!“ Vedeti, asta i-au făcut ei directorului: i-au bătut o sticlă de șampanie contra unei inovații de citeva milioane. De unde această bucurie aproape copilărească? De unde această frumusețe de gest? Am văzut mai apoi sarjele, i-am văzut apoi în jurul cup-toarelor și n-am mai întrebă nimic.)

Și cele două orașe mai au puncte comune: le asemănăm unor părinți, dar le putem compara și cu două inimi ce-au pulsă puternic tradiția și experiența lor prin toate arterele. Bazine miniere sînt și în Maramureș, și în Moldova, și-n Oltenia, dar mineritul se învață încă în Valea Jiului. Nu mai demult de acum un an bazinul carbonifer Oltenia a cerut — nici mai mult nici mai puțin — decît o întreagă promoție de absolvenți ai Institutului de mine de la Petroșani. Iar de la Hunedoara — fără a pune la socoteală formarea unor cadre cu pregătire superioară din 1970, de cînd a devenit centru universitar — s-au format 25 000 de oameni: ca oțelari, cocsari, laminariști, oameni ce lucrează azi la București, Galați, Tirgoviste, Cîmpia Turzii, Iași, Călan, Roman, Zalău și, mai nou, la Călárași.

Trăesc, iată, alături — dintr-o întimplare a geografiei — două simboluri, două orașe-inimă ale țării. Bogate în date concrete despre ele, impresiile noastre de călătorie se simt și mai bogate (trăind, credem, și mai plin, mai adevărat pe pagina tipărită) în date ale unor existențe umane, în luțuirea reperelor unor vieți ce se constituie, la Hunedoara sau pe Valea Jiului, în simboluri ale simbolurilor, inimi în aceste mari inimi românești.

Ne-am apropiat de ele cu sfioasă iubire. Și — am vrea să nu ne înșelăm — le-am rămas alături.

Movila Miresei — Copalnic —

Mănăstur (via Petroșani)

I-AM spus și femeii (înainte de a ajunge la ea acasă, la Lupeni, îi spusese și celui care ne conducea cu mașina pe Valea Jiului) — noi sintem oameni de la cîmpie, asta ca să știți, să nu vi se pară exagerate mirările noastre, aici, la munte, dar mai ales aici, în valea asta a cărbunelui, totul e altfel rostuit decît știm noi de-acasă. Femeja — tinăra, brunetă, înaltă și frumoasă — zîmbea în timp ce ne incurcam în cuvinte și explicații, apoi a început să ridă de-a binelea. Și eu sînt de la cîmpie. De unde? De la Movila Miresei, pe lângă Lacu' Sărat, aproape de Brăila... Știm, știm, am trecut pe acolo. Și a început un ceas de amintiri și povești, o oră de spuse despre o venire aici, între Retezat și Vilcan, mai mult întâmplătoare, despre o iubire inversunat de devărată, fără gînd de-a se sfîrși, despre stabilirea ei la Lupeni, ca soție de minier, despre amintirea, cînd și cînd, a satului de ses și despre dorința de a avea un copil cum nu mai e altul pe lume. Se făcuse ora prinzului, trebuia să vină soțul ei (de fapt pe el îl căutam, ne fusese recomandat ca un om priceput și energic, adevărat minier, om plin de probleme dar și de puterea de-a trudi din zori în noapte), i-a telefonat la mină, l-a găsit,

La intrarea în schimb (fotografie de Ion Predoșanu)

trebuie să seosească din clipă-n clipă, mai are ceva de rezolvat. Și iar se încep poveștile despre viața și oamenii din Valea Jiului, despre cum l-a condus ea pe omul ei câteva săptămâni de-a rindul la mină, de-a ajuns să învețe întreg acel ritual de pătrundere în adânc — de la „gustarea din mers“ la drumul spre vestiar și la ghișeele de unde se iau lămpile și manometrele și până la apelul făcut de maistrul și șefii de schimb și la graba cu care se petrec toate pentru a nu întârzia careva la „colivie“. Nu, de intrat în mină n-a intrat până acum. Și nici n-o să intre. Nu pentru că i-ar fi teamă — dacă i-ar fi fost cu adevărat nu rămânea aici, nu se mărita cu un miner — sau că n-ar vrea și ea măcar să audă cum rupe camărul din peretele negru, dar știe că nu-i voie, că sint reguli ce nu pot fi date deoparte și e bine că stau neclintite, ca toate legile drepte și adevărate ale lumii ăsteia. Sună telefonul, era el, mai întârzie puțin, numai puțin de tot, așteptați o clipă să pun masa. Și așează la repezeală cinci tacamuri, unul e pentru bărbatu-meu, să ne gândim că e cu noi, apoi toarnă în pahare o țuică aspră, închină cu noi și povestește înainte. Cel mai frumos e atunci când băbații ies „la ziuă“ (l-a așteptat pe-al ei multe luni acoto, la gura minei), ies negri, smoliiți, mirosind frumos a cărbune și a pământ reavăn și a sudoare. Mirosul de sudoare și de pământ umed îi amintește de cimpie, îl va purta mereu în ea, dar soțul ei miroase și a praf de cărbune, miros nou care, alăturat luminii din ochii lui și ai ortacilor lui, la ieșirea din subteran — lumini ce întinneau rivnița lumină — îi crea impresia de lume nouă, al cărui drag necunoscut o fascina.

A mai sunat de citeva ori telefonul, e gata de plecare, mai stați un moment, încă un sfert de ceas și e aici, apoi, în sfârșit, să-l ierțați, nu mai poate veni îndată, mai are treburi acoto, o discuție cu echipa lui, e ceva foarte serios și de neamnat, ceva mai special, nu mi-a spus nici mie exact ce, dar mai poftiți, în alte zile vine mai devreme, ei, pentru mine nu-i bai, m-am învățat, e meserie grea să fii nevastă de miner, îți trebuie suflet mare și inimă din cele tari, mi-a părut bine, mai ales că sinteti de la cimpie, a nins așa tare și pe-acolo?, e bine, a prins zăpada pământului neinghetat și asta face bine la griu.

Dacă dragostea — am înțeles, știam — poate muta muntii din loc, poate aduce cimpia la munte, poate face din firea aprigă a unei brăilence o întindere de griji și blîndețe, cum se face că Ioan Miclea din maramureșeanul sat Copalnic Mănăștur a stat citiva ani buni — ca student al Institutului de mine — la Petroșani? De ce n-a făcut institutul la Baia Mare? Pentru colegii și prietenii lui (Ion Debelea din Lupeni sau Petre Chiriță din Șotînga) lucrurile sint clare: au venit mai aproape de casă, mină de vechi tradiții de familie, improspătate cu fiecare nouă generație. Dar de ce a venit Miclea la Petroșani? Nu-i este deloc greu să răspundă — pentru că marea școală a acestei profesii grele și frumoase tot Valea Jiului rămîne. Întorcîndu-se printre ortacii din Maramureș va putea spune — mindru de el — eu am făcut școala de mine în inima mineritului. Și, crede, va fi privit de la început ca unul „de-al lor“, miner gata făcut și miner bun.

Se intersectează, la Petroșani, multe drumuri ale țării, multe destine. Atracția e puternică și nu vine doar din rezonanța numelui, ci din adevărul că aici, în Valea Jiului, se fac — unii pe alții, cot la cot — oamenii mineri și minierii oameni și, cu toții, oameni-mineri (sau mineri-oameni, oricum ați spune e spus bine și e corect spus pentru că e cu totul și cu totul adevărat).

Mort in '31, născut in '51

CUDATUL personaj, născut după ce fusese declarat (în urma unui diagnostic care s-a dovedit, după două decenii, fundamental greșit) mort este așezarea Vulcan. În '31, la 8 septembrie, în presa vremii apărea un articol intitulat „Moartea Vulcanului“, moarte provenită din închiderea minei de aici (în aprilie, același an) pe motiv de lipsă a productivității. Ce vor fi slintit, în acel an și în anii imediat următori, oamenii de pe dealul Coroestilor? Iată, se poate scrie o carte întreagă pornind doar de la această situație, de la acest dramatic paradox: un oraș declarat mort conținea oameni vii, în acest oraș se nașteau copii, maturii erau contemporanii dispariției din circuitul public a cuvîntului — început pe majusculă — Vulcan, nume, se zicea, de fostă așezare. Am cunoscut bătrîni în multe orașe ale țării. Bătrîni cu nostalgii de înțeles, ba după un centru rotund ca o fărfurie, spîntecul acum de șiruri de blocuri, ba după un cartier pitoresc, înlocuit de un altul, cu nume lipsit de legendă (fără a înțelege că legenda se clădește continuu), dar nicăieri n-am aflat oameni care să fi traversat chiar moartea localității lor. În '51 (dată simbol pentru reporterii care sintem, anul nașterii noastre) s-a născut și Vulcanul. Vulcanul cel nou. S-a redeschis mina și mina a dat în acel an o sută de mii de tone de cărbune țării. În '53, Vulcanul e declarat oraș, un oraș cu vreo 8.500 de locuitori. În '56 se construiește la Paroșeni cea mai mare termocentrală a țării la acea vreme. Doi ani la rînd, în '75 și '76, exploatarea minieră Vulcan primește Ordinul Muncii clasa I. Au trecut anii, au trecut repede și frumos. Populația orașului atinge azi cifra de 30.000. S-au construit, pentru oamenii Vulcanului, 9.000 de apartamente, se scot anual din mină mai bine de două milioane de tone de cărbune. Termocentrala de la Paroșeni dă României 1,6 miliarde kwh anual. Totul e schimbat. Totul s-a

născut iar. Orașul a ieșit la lumină și aparține acum luminii. Avem și o mare, neștearsă amintire de la Vulcan. Aici am intrat pentru prima oară într-o mină. Atîta noapte am simțit atunci strivită-nre pleoape, între buze, atunci cînd știam că deasupra, mult deasupra, timpul se aduna mai departe în steaua polară... De-acolo, de sus, sau din jur se auzeau scurte explozii, ca dimineața, în păduri de salcîmi și de vară, sau ca toamna, cînd frunzele călătoresc, la vreme de noapte, întunericul cu nebunia vîetii de peste zi, cînd copacii gem adînc de așteptare, iar brațele lor lungi visează cîmpii. Virtețul verdelui acoperă pămîntul (cu buzele crăpate, cu ochii-n ochii lunii) care, incremenit, își naște, în grea liniște, cărbunii. Acolo eram, printre ei, printre arborii demult ingenunchiați de timp. Acolo eram, într-un lung, tulburător tunel al vremilor de neînchipuit, de facere a lumii. Zumzâind în preajma noastră, o bandă rulantă ducea spre afară mărturiile ale vechimii, ale începutului planetei. Iar afară continua să se nască, răsărit de răsărit, un mare oraș. Un oraș puternic.

Să nu uităm trandafirii !

NOAPTE rea pentru noi, călătorii dintr-un tren de noapte. Noapte bună pentru griu — noapte albă, geroasă. Fereastră compartimentului refuză drumul vederii. E frig afară, cumplit de frig, zăpada e înaltă și fuga trenului pe lingă sate pare o înaintare spre miezul poveștilor. Se ridică fumuri firave deasupra caselor de cimpie, ninsoarea a conținut, a conținut și viscolul iar fumurile străbat aerul de sticlă urcînd neferemitoare spre cerul care nu se vede, se bănuie numai. E atîta alb de jur împrejur încît gîndul la mină și la cărbune — țintele călătoriei noastre — e de fiecare dată alungat. Dar el revine cu încăpăținare cînd, la vreo casă departe, se zărește o lumină. Oamenii acelei case petrec, ne spunem, sau visează, privind pe geam, la griu. Asta în timp ce acolo, în Valea Jiului, oamenii dorm numai cu visul împlîntat aproape de tot, în miine. Visează truda de a doua zi. Mult ne e dragă nouă vorba asta: trudă. Și nu de puține ori am aflat-o înlocuită, în ceea ce scrisesem, cu alta (e adevărat, la fel de dragă: muncă) sau am fost rugați să o schimbăm pentru că sună așa, „barbar“, nepotrivit de barbar pentru limpezimea timoului de azi, pentru limpezimea vieții contemporanilor noștri din jurul Carpaților. Dar nu-i așa, am zis mereu, oamenii din jur trudesc, adică peste munca depusă în raport de ceea ce timpul de azi le cere, ei așează mereu o altă muncă, adică fac mereu mai mult, adică asudă mai mult decît ar trebui să facă dacă s-ar gîndi numai la ei și n-ar avea și gîndul copiilor și nepoților, cei care vor trăi în lumea cea nouă la care punem astăzi și noi o piatră-n temelie. Nu-i doar muncă, ci și o trudă iubită ceea ce dăruiesc oamenii țării. Și, avînd cuvîntul acesta „barbar“ în minte și pe buze ne gîndim iar la mineri. Și la toți cei care-și oferă construcției neîntrerupte, marii lucrări care este Patria, brațele, inteligența și trăirea. Să fii astăzi, în România, siderurgist, constructor de nave sau de case, miner, navigator sau — de ce nu? — scriitor înseamnă să vrei să fii și să te recunoști a fi un truditor.

Am ajuns deja și Petroșaniul ni se înfățișează asemenea oamenilor săi: deschis, sincer, clar. Ca o îmbinare de orașe ce conviețuiesc pe picior de egalitate, respectîndu-și gusturile, vîrsta, tabieturile. Privit de la „Brădet“, orașul mai virstnic e un burg liniștit, coborît într-o vale, aerul intens dînd formă clădirilor. În timp ce dacă ai privi de pe altă înălțime cartierul cel nou — al Aviației —, geometria blocurilor pare a tăia artere aeriene. În centrul vechi, lumea se plimbă mai molcom parcă, reperezi, după frumoasele uniforme, grupurile de studenți și liceeni, se stă la vorbă chiar în drum, se aud vești despre pregătirile echipei de fotbal, se citesc afișele — o piesă de teatru, o seară distractivă —, pe cînd dincolo, probabil, la aceeași oră oamenii se salută în ușa blocului, intră în apartamente și-și fixează un program de seară cu ajutorul telefonului. Oamenii caută, în toate anotimpurile fără zăpadă (și chiar și atunci), locuri largi, aer mult și curat, lumină, culori. La Lupeni, se știe, se va crea un parc imens. Și la Petroșani e multă verdeață. Orașul acesta se înțelege și astfel, ca un continuu receptacol de lumină.

Același lucru se petrece și la Hunedoara. Spre a înțelege mai bine spiritul acestui oraș trebuie să ne mai întoarcem privirile către datele de arhivă: în '47 se formau primele echipe de voluntari în uzine, în 1950 numărul celor veniți aici în numai două luni se ridica la 2.500 și tot în '50 la Hunedoara nu se producea cocs ! Totul poate să ne pară astăzi foarte ciudat, uneori chiar de neînțeles. Iată, în timp ce „Știința“ din 10 august 1946 anunța redeschiderea unui nou furnal la Hunedoara, ziarul „Dreptatea“ nota: „Deși în întregime dependent de industria siderurgică străină, s-a abordat ideea năstrușnică a fabricării unui tractor în țară“. Năstrușnic fel de a gîndi, de a vedea în viitor! — își vine astăzi să spul, citînd amuzat prognozele ziarului ce se autointitula — cu atît de puțină modestie — „Dreptatea“. Astăzi un cuptor de 400 de tone pe șarjă produce mai mult decît obținea industria siderurgică a României în 1938, iar, pe total, Hunedoara realizează acea producție din '38 în mai puțin de o lună la oțel și în mai puțin de trei săptămîni la fontă.

Combinatul hunedorean e un gigant. Suprafața sa este egală cu cea a orașului propriu-zis. Muncesc aici mai bine de 18.000 de oameni (tot un oraș). Hunedoara,

În mijlocul minerilor din Valea Jiului

ra, cu toate cele trei centre ale ei — cel vechi, centrul civic și cel „de la teatru“ — își așteaptă privirile spre Combinat. Orașul „s-a mișcat“, dar nu spre în afară, ci către interior, către punctul său de echilibru. Da, se mișcă orașele — o mișcare spre mai bine și spre mai frumos. Vechiul Lupeni se mută și el „mai sus“ — cum spun localnicii — din două motive: unul, cel bine știut, al necesarei aspirației a omului de a locui mai confortabil, în blocuri noi, altul — acela că locuințele, toate clădirile vechiului Lupeni nu trebuie să apese filonul bogat de cărbune descoperit. Ce va fi în locul acela? V-am mai spus: un parc, un parc mare cu multă, cu foarte multă verdeață.

Există în Hunedoara 750.000 de trandafiri (ceea ce înseamnă, dacă socotim o singură floare la o tulpină — incredibil de puțin —, un buchet de 12 trandafiri pentru fiecare locuitor !), 550.000 de arbori și arbuști ornamentali, 80 km de gard viu. „Cetate de foc“? Desigur, Combinatul este o cetate de foc continuu, dar atmosfera orașului este încărcată tot timpul și de mirosul de proaspăt și de răcoare.

Cum se privesc între ele cetățile

IN ZONA Sarmizegetusii, alături de așa frumos numita Poartă de Fier a Transilvaniei, stau la un loc așezări cu nume de neuitată istorie — Grădiștea Muncelului, Costești, Blidaru, Pietra Roșie, Bănița. Nume care ne întorc gîndul cu două milenii, atunci cînd dacii deja știau (și citează Platon) și transmiteau și altora: „Zamolxis, regele nostru, care e și zeu, spune că, precum nu trebuie să încercăm a vindeca ochii fără să vindecăm mai întîi capul, ori capul fără trup, tot așa nu se poate să încercăm a vindeca trupul fără să îngrijim și de suflet și că tocmai de aceea sint multe boli la care nu se pricepe medicii greci, fiindcă nu cunosc întregul de care ar trebui să se ocupe. Căci dacă acesta merge rău este cu neputință că partea să meargă bine“. Zamolxis, cel numit de alte triburi Gebeleziș și de Platon Vasilevs Theos (adică zeul rege), era chiar cerul senin, luminos; de aceea și locurile de cult erau așezate sus pe munte, cît mai aproape de cer. Începînd cu el chiar, neamul nostru a crezut în puterea luminii. Tot de atunci începînd, neamul nostru a prins a se îngriji cu temei de sufletul, de trupul, de capul și de ochii săi. A înțeles că pentru ca porțiunea să funcționeze perfect e necesar un regaj perfect al unității care-o conține, așa cum larga unitate depinde, într-o bună-i funcționare, de activitatea fără cusur a fiecărei porțiuni. Ce-ar fi țara fără roadele cimpiei? (La Sarmizegetusa s-au găsit vase mari cu

griu, griu bun, griu adus aici, în muntă, în inima vitezei Dacii ca semn că a ei e cimpia cea bogată). Ce-ar fi țara fără cărbune? (Nu departe de Sarmizegetusa, spre est, se află uriașa cetate — cit o întregă vale de Jiu — a cărbunelui). Dar fără oțel? (Cetatea oțelului nu-i departe nici ea, spre nord). Înțelegi că așezate aproape una de cealaltă, aceste cetăți se privesc, peste muntii, cu dragostea pe care o lasă în suflute buna și înțeleapta faptuire.

Și cum se mai privesc între ele cetățile, deși le despart, ca vechime a existenței, secole sau milenii? Din „bastionul buzduganului“ ori de pe terasa de lingă cel „al toboșarilor“ (înalte însemne de piatră, dăinuind și acum, ale construcției numite într-o lucrare din 1502 „cetatea Hunedoarei, nespuse de tare prin poziția locului, unde s-a născut Ioan, tatăl divinului rege Matei“) ai o cuprinzătoare vedere asupra Hunedoarei de azi. O forță a trecutului stă față în față cu una a prezentului. Ceea ce în trecut impresiona ca piesă de luptă, ceea ce ne poartă amintirea prin cărți de istorie, spre portretul și fațetele vitejești ale lui Lancu, are acum în față o citadelă a muncii intense, a muncii neistovite depuse pentru o pașnică viață mai bună.

Și cum încă se privesc între ele cetățile, marile, noile cetăți? După prima lună a anului trecut, Hunedoara raporta țării 2.000 de tone de oțeluri aliate și superior aliate peste plan. Tot atunci, în ianuarie '79, exploatarea minieră Petrila se mîndrea cu exact aceeași cantitate (dar, firește, de cărbune extras) peste prevederile de plan. 1980, ianuarie. Printre chemările la întrecere adresate întreprinderilor de același fel din țară — obștei al începuturilor de an care vorbește despre starea de continuă emulație a întregii noastre economii — se numără și cele semnate de oamenii muncii de la Combinatul siderurgic Hunedoara și de la exploatarea minieră Petrila. Iată deci, noile cetăți se privesc una pe cealaltă de la aceeași înălțime — a marilor eforturi, a marilor împliniri, a marii lor iubiri de lumină și de viață.

PRIMĂVARA plctează lumini ca zîmbete pe Valea Jiului. Înălțimi de furnal și adîncuri de mină, vase cu inscripții ce știu vorbi despre obirșii, ziduri ce-au știut opri asedii, toată această zonă — cunoscută din citite și auzite, închipuită ades — ne-a apărut străbătută, dovadă a limpezii noastre așezări, de un popor harnic și încrezător în miine. Ne veghează, la ceasul tîrziu de noapte al astereții acestor rînduri, lumina. Ca o grijă neîntreruptă a țării pentru cei ce trudesc asupra vorbelor sincere de aleasă-i cinstire.

Dan Mucenic
Constantin Stan

Caiete
teatrale

■ „CAIETUL TEATRULUI NAȚIONAL“ (despre care am vorbit mai pe larg într-un număr trecut) a ajuns la al 50-lea număr. Aflăm din editorial că a înregistrat 750 000 cititori (fiecare apariție având 15—20 000 exemplare). „Ne străduim să arătăm că teatrul nu-l un domeniu izolat în ansamblul culturii. Încercăm să solidarizăm înfăptuirile scenei cu tot ceea ce se gindește și se realizează în proză, poezie, critică, în plastică, muzică sau film, atât în țară cât și peste hotare“. Numărul colaboratorilor prestigioși e însemnat, evantaiul problemelor, amplu.

Radu Beligan, Ion Dodu Bălan, prof. Ion Zamfirescu, Dan Culcer, Gelu Ionescu, Georgeta Horodincă, Paul Georgescu, Mircea Iorgulescu, B. Elvin, Valeriu Răpeanu, Constantin Măciucă semnează articole, studii, prezentări care se citesc cu real interes. Criticii teatrali sînt și ei prezenți — de la Margareta Bărbuță la Oana Maria Măciucă. Interviuurile unor personalități de peste hotare sînt incitante. Iar pagina de poezie tradusă, iscălită de Ion Caraion, e de o frumusețe singulară.

„Caietul Teatrului Național“ e, neîndoios, cea mai reprezentativă publicație de acest fel, o revistă de cultură și de idei în toată puterea cuvintului.

■ „CAIETELE TEATRULUI MIC“. Printre publicațiile care preiau, intrucitva, sarcinile absentei, încă, reviste săptămânale dedicate artelor, sînt notabile „Caietele Teatrului Mic“. E o mică revistă adresată cu precădere spectatorului, dar nu celui de o seară, ci omului care dorește să se informeze asupra preocupărilor de ansamblu ale instituției și programului ei. Explicîndu-i-se piesa ce o vede și furnizîndu-i-se amănunte despre autor, despre literatura căreia îi aparține, cititorului i se oferă și articole de informație generală. În același timp i se înfățișează date care să-i clarifice rațiunea în virtutea căreia s-a produs opțiunea repertorială și gîndul care a călăuzit realizarea scenică, în relație cu evenimente și stări de spirit din lumea contemporană.

Nr. 5 din 1980 al „Caietelor Teatrului Mic“ (redactor **Adriana Popescu**, prezentarea artistică **Valeriu Giodic**, fotografiile **Constanța Nestor**) e consacrat în întregime premierei cu piesa lui **Romulus Guga** *Evl mediu intimplător*, cea mai importantă dramă originală a stagiunii, succes apreciabil al scenei din str. Constantin Mille. Pagina întâi citează următoarele cuvinte ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, sub semnul cărora stau și lucrarea dramaturgului, și montarea ei scenică: „Asistăm, pe plan internațional, la o serie de încercări de a reedita vechile concepții retrograde ale rasismului, ale fascismului, de a întoarce omenirea cu sute de ani în urmă. Este necesar ca socialismul, partidul nostru să desfășoare o asemenea activitate, încît să demonstreze prin fapte că nu mai este posibilă întoarcerea înapoi, că omenirea a lichidat pentru totdeauna ceea ce a aparținut robiei, și feudale și capitaliste, că fascismul nu va mai trece niciodată“.

Scriitorul și criticul **Dinu Săraru**, directorul Teatrului Mic, justifică, vibrant, premiera absolută pe care a inițiat-o. O notație de **L. Kalustian** și un fragment dintr-un studiu al filosofului **L. Grünberg** despre „Noua dreaptă“ fixează contextul la care se referă piesa. Două articole pertinente, semnate de **Ileana Berlogea** și **Constantin Măciucă**, analizează amănunțit și edificator textul. **Romulus Guga** expune, concis și puternic, motivul fundamental al actului său creator, sub titlul **Nimeni nu are dreptul să rămîni indiferent**. Un documentar esențial prezintă personalitatea autorului și ecouri ale operei sale literare în critică.

Dacă nu ținem seama de faptul că majoritatea fotografiilor sînt reproduce ceșos și paginate diletant, impresia pe care o păstrăm este excelentă.

d. n.

În premieră la Budapesta

„Zamolxe“ de Lucian Blaga

UN VISCOL vesel și iute a troienit într-o clipă Budapesta și acum copiii se bat cu zăpadă sub privegherea infolitelor mame. Privim pe geam, din espresso-ul cald, învăluit într-o muzică tandră, surdinizată, scufiile de nea de pe crenelurile străvechilor turnuri și ne minunăm cu cită delicată imaginație au fost conservate ruinele cętății în chiar construcția noului hotel, pasagerilor oferindu-li-se, ca într-o uriașă dioramă, un peisaj istoric impunător. Dinu Cernescu soarbe cafeaua din ceșcuța minusculă și-mi povestește că a fost invitat aici să pună în scenă *Zamolxe* de Lucian Blaga. Și-a ales scenograful — pe Octavian Dibrov, tot de la Teatrul Giulești — și-a ales actorii „Teatrului din Cetate“, Várszinház, așa cum a dorit, și a avut parte de o ospitalitate foarte amicală, lucrînd în acele condiții în care creatorul poate spune: iau integral asupra mea tot ceea ce veți vedea pe scenă.

Instituția e nouă (doi ani vechime); s-a născut din contopirea a două teatre dramatice. Acum are cinci secții — proză, operetă, păpuși etc. — dar clădirea din virful stîncii e căruntă (peste două secole): a fost un claustru carmelit și cineva, atunci de mult, a transformat altarul în scenă — păstrîndu-i impozanta boltă — coridoarele prelungi și albe în austere foaleruri, stranele în loji și așa mai departe. Sala e un amfiteatru purpuriu, cu povirnișul repede; în seara premierei era plină. Un public extrem de sensibil și concentrat, pătrunzînd în adîncimile poetice și filosofice ale operei prin traducerea — după cite mi-au spus colegii maghiari — viguroasă și mlădioasă, semnată de poetul și dramaturgul Páskándi Géza, originar din țara noastră.

Cernescu montează a treia oară *Zamolxe*; primul spectacol l-a făcut în Olanda, al doilea la București, al treilea la Budapesta (aceasta fiind și înfățișarea blagiană în Ungaria). De aceea teatrul a subintitulat afișul *Zamolxe 3*. Ce-o să vezi dacă pleci acolo? — m-a chestionat un coleg bucureștean sceptic, cînd i-am spus că am de gînd să răspund invitației adresate de Ministerul Culturii din țara vecină. O să vezi — a continuat să presupună — spectacolul giuleștean în „remake“, într-o limbă străină. Nu, am asistat la o montare nouă, cu un alt sistem de metafore, propunînd sensuri inedite. Ca și în alte reprezentări novatoare, semnate în anii din urmă la București și Cluj-Napoca de Dinu Cernescu și Alexa Visarion, și aici s-a demonstrat încă o dată teatralitatea originală a dramaturgiei lui Lucian Blaga și posibilitatea ei intrinsecă de a fi actuală dacă simbolurile sînt raportate. E incredibil că această piesă să fi fost scrisă acum cincizeci de ani — mi-a șoptit, surprins, colegul **Rajk Endre**, critic la „Magyar Nemzet“, vecin de fotoliu — e politică și încă la zi, în cel mai înalt grad.

Premiile „Festivalului de teatru contemporan“ de la Brașov

■ JURIUL Festivalului de teatru contemporan de la Brașov, prezidat de regizorul **Horea Popescu**, a decernat premii, diplome și mențiuni. **Haina cu două fețe** de **Stanislav Stratiev** a fost calificat cel mai bun spectacol, primînd și premiul pentru cea mai bună opțiune repertorială din dramaturgia străină, aducîndu-i și actorului **Mihai Stan** premiul pentru cea mai bună interpretare a unui rol masculin. Tot cel mai bun spectacol (ex-aequo) a fost socotit și **Soldatul necunoscut și soția lui** de **Peter Ustinov** (Brașov); actorul **Mircea Andreescu**, din distribuție, a fost distins pentru cel mai bun rol secundar, iar actrița **Luminița Blănaru** a primit o mențiune. **Evl mediu intimplător** de **Romulus Guga** (Teatrul Mic) i-a adus lui **Cristian Hadji-Culea** premiul de regie, **Leopoldinei Bălanuță** premiul pentru cea mai bună interpretare a unui rol feminin, iar scenograful **Octavian Dibrov** Diploma revistei „Tribuna“. Cea mai bună opțiune din dramaturgia română a fost considerată **Jocul vieții și al morții** de **Horia Lovinescu**, adusă în concurs de Teatrul german de stat din Timișoara (cărui i-au fost premiate și decorurile lui **George Doșenco**). Premiul de regie a mai fost decernat (ex-aequo) lui **Florin Fătuțescu**, care a montat, la Petroșani, în premieră mondială, **Pluta Meduzei** de **Marin Sorescu**. Premiul special al juriului pentru o premieră absolută: **Scoia de lemn** de **Fănuș Neagu** (Teatrul Nottara).

Au mai obținut diferite distincții: scenograful **Virgil Miloia** (Teatrul maghiar de stat din Timișoara), actorii **Makra Lajos** (idem), **Micaela Caracas** (debut — Național, Tg. Mureș), **Mirela Cioabă** (Petroșani), **Costache Babii** (Brașov), **Sinka Karoly** (Timișoara), **Gheorghe Dănilă** (Piatra-Neamț), **Eugenia Balaure** (Piatra-Neamț), **Dan Ivănescu** (Tg. Mureș), regizorul **Brandy Baraș** (Timișoara).

DIBROV, admirabil scenograf tînăr, a avut puterea să lase scena goală, mîrginind-o doar cu cite două șiruri de bănci albe, din lemn proaspăt descojit. A avut, de asemenea, fantazia să le dea actorilor cămăși albe țărănești, fără podoabe, Magului un vest-mînt rubiniu, Cioplitorului, omul care spune răsădit adevărul, aceeași haină pură, dar dintr-o lînă fină, care prinde lumina ca un chenar de aur. Pe nesimțite și, totuși, tulburător, costumele oamenilor de rînd devin, în episodul final, ale timpului nostru; numai eroul rămîne identic cu sine însuși, clocotînd de minie în fața uriașului său portret, care înaintea încet, amenințător, către el, cel viu. Sfîșindu-și imaginea mortificată, *Zamolxe* e ucis de mulțime. Extraordinară imagine a poetului român — un om e omorît cu pietre din propria sa statue sfărîmată — capătă astfel o vibrație profundă, evocînd cutremurător idoli al epocii contemporane, care au pierit, cu necesitate, de două ori, pentru ca omenirea să se elibereze definitiv de coșmaruri.

Chiar structura ritualului scenic, foarte bine și riguros organizat regizoral, cu convingere și coerentă susținut de tînăra trupă maghiară elemente moderne de șoc sonor și vizual, care punctează puternic răsucirile acțiunii. Compozitorul **Selmecz György** (de asemenea originar din țara noastră) a găsit o ambianță muzicală enigmatică, dură și reverberantă, refuzînd orice dulcegărie și enunțînd parcă, neliniștit, obsesant, culminația patimilor, deznodămîntul tragic. Nu fac aici o cronică a spectacolului, nu analizez potențele colectivului artistic — care fiind constituit relativ recent și poate mai puțin obișnuit cu o dramaturgie poetică și filosofică de atît de concentrate simboluri, n-a putut dobîndi tensiune egală pe toa-

tă întinderea acțiunii și nici aceeași altitudine dramatică în toate rolurile. Voi observa însă postura interesantă a eroului, realizată de un actor robust și suplu deopotrivă, inteligent, introspectiv, cu un excelent autocontrol, **Trokán Péter**, înalțînd cu finețe omul la mît și coborînd, cu aceeași finețe, zeitatea în sfera umanului. I-am mai reținut, pentru jocul concis, aplicat, pe **Iglódi István**, **Kezdy György**, **Nemes Kálmán**. Și chiar dacă ești mai rezervat cu privire la alții, sau la mișcarea ansamblului, nu poți să nu prețuiești efortul unanim de a modela convenția găsită pe gustul spectatorului actual și de a face conștiința publicului să atingă acel moment de neprețuit — cum zicea **Camus** — în care destinele ce-l sînt înfățișate s-o oprească o clipă (căci ea înaintea repede sau se strînge în sine) pentru a arunca asupra ei însăși o privire, fie și fugară.

Am ascultat, după premieră, aprecieri călduroase, pătrunse de respect, la adresa dramaturgului, regizorului, scenografului român, rostite de directorul Teatrului Várszinház, **Malonay Péter**, de ministrul adjunct al culturii, **Toth Dezsó**, de directorul general al cinematografului ungare **Karikás Péter** și de alți oameni de cultură. Caracterizări adînci ale naturii realismului scenic și limbajului metaforic folosit a formulat, cu o deosebită prietenie, celebrul regizor **Jancsó Miklós**.

Am fost, firește, cit se poate de bucuros că le-a putut auzi și fiica poetului, **Dorli Blaga-Bugnariu**, prezentă la premieră, precum și profesorul **Tudor Bugnariu**, care mi-a confirmat valoarea traducerii și a apreciat exemplaritatea înțelegerii scenice, atît de vii, a dramei.

Valentin Silvestru

Zamolxe de **Lucian Blaga**, pentru prima oară pe o scenă din **R. P. Ungară**. Spectacolul „Teatrului din Cetate“ din Budapesta a fost realizat de regizorul **Dinu Cernescu** și scenograful **Octavian Dibrov**, cu o trupă tînăra în care s-a impus interpretul principal (în mijloc) **Trokán Péter**

Radio
Televiziune

Lecturi literare

● Forța de convingere a programului literar radiofonic este dată, printre altele, și de diversitatea rubricilor transmise de-a lungul întregii săptămîni. Revista este fîsc completată de **Viața cărților**, de **Dicționarul de literatură universală**, de multe dintre secvențele **Fonotecii de aur**, de **Edițiile radiofonice** investigînd creația unor mari scriitori, de **Momentele** reliefînd dinamica specifică a literaturii noastre. Punctul de vedere critic, istoric, teoretic capătă pregnanță și relief căci, fructuoasă complementaritate, numeroase ore sînt închinată difuzării directe de literatură (piese de teatru, poeme, reportaje...), acțiune profund semnificativă ca dimensiune și implicății. Ascultătorul este, astfel, informat și format

în spiritul literaturii de valoare, clasică și contemporană, națională și universală, este, astfel, ținut la curent cu ultimele noutăți și, în același timp, i se actualizează evenimentele majore ale unei bogate tradiții. În acest context, locul emisiunii **Lecturi literare în premieră** este extrem de important, după cum ne-a demonstrat-o și transmisivitatea de luni dimineață (prezentată de **Lucia Negoiță Chirilă**), cînd au fost citite texte din **Spirala de aur**, antologie a poetilor sîrbi din România, sau din volumele în curs de apariție la Editura Eminescu, aparținînd poetului **Dan Verona** (**Aerul din medalionul de argint**) și prozatorului **Radu Petrescu** (**Ce se vede**). Poate listele de premii literare ale Uniunii sau Asociațiilor din țară vor găsi formulele adecvate de a remarcă, drept un succes al seriozității profesionale și constanței în acțiune, inițiativele redacțiilor radiofonice în slujba cînstirii literelor românești.

● La 80 de ani de la nașterea poetului **Al. Philippide**, **Momentul poetic**, **Fonoteca de aur** (la radio) și **Moștenire pentru viitor** (la televiziune) omagiază opera acestui mare „poet solitar“, cum îl numea pe autorul **Monologului în Babilon Zoe**

Dumitrescu-Busulenga în cadrul ultimei **Reviste literare radio**. Regretăm doar că **Moștenire pentru viitor** este, în continuare, transmisă pe al doilea canal al micului ecran, în mod obiectiv reducîndu-se în aceste condiții cota de participare a spectatorilor.

● Elevii din clasele a V-a, a VIII-a și a XII-a, „trepte“ simbolice ale școlii românești, s-au reunit în jurul unei radiofonice mese rotunde pentru a discuta o chestiune nu numai pentru ei arzătoare: **Ora de dirigenție** (emisiunea a fost difuzată în ciclul **Educația permanentă**). Fără excepție, tinerii invitați în studio (sprijiniți și de cuvîntul cadrelor didactice) au apreciat că această oră este bună atunci cînd reușește să intereseze și să implice „viața fiecăruia dintre noi“, după cum, adăuga tot un elev de clasa a V-a, dirigențele bun este cel care are „calitatea de a se apropia de noi“, de a „înțelege necazurile și bucuriile noastre“. Cu atît mai mult asemenea cerințe și asemenea aprecieri au fost implicate în intervențiile elevilor mai mari, conștienți că această oră a programului școlar, dar nu numai ea, le poate da substanțiale repere pentru drumul ce li se deschide în față, drumul vieții și al intimplărilor

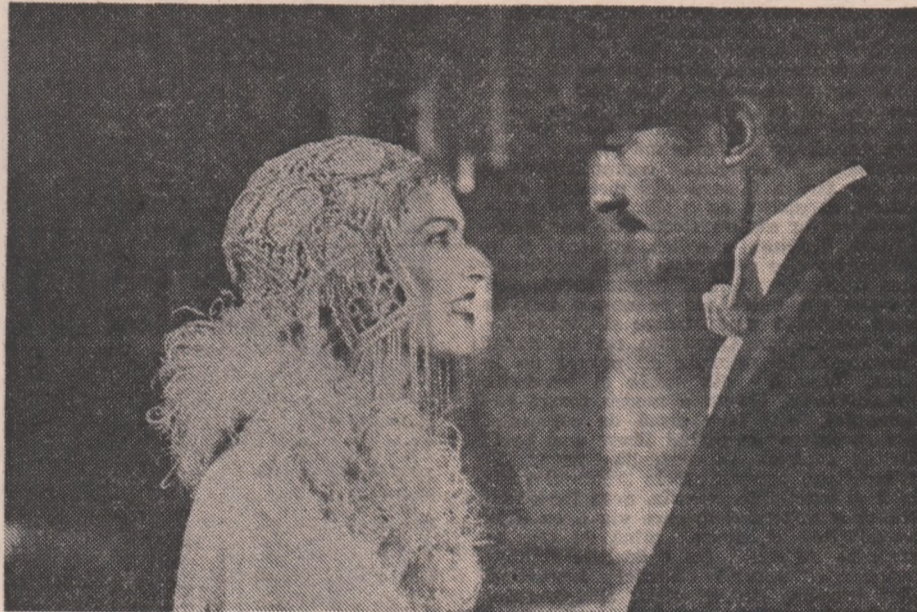
„Ultima noapte de dragoste“

Ultima noapte de dragoste este „un film de Sergiu Nicolaescu inspirat din romanul lui Camil Petrescu“, un lung-metraj în două părți, semnat de un regizor cu o bogată experiență. Proiectat pe ecran, pentru a doua oară (în 1979, apărea în filmul *Între oglinzi paralele*), personajele literare își schimbă numele, își modifică dimensiunile, se usucă invadate de banalitate și artificialitate. Din incandescența neliniștilor lui Ștefan Gheorghidiu nu se fixează pe peliculă decât cuvintele, ce anunță stângaci o tristă poveste de iubire; căci narațiunea cinematografică împrumută superficial doar situațiile din roman, restructurându-le grandilocvent („teoria cunoașterii“ nu se mai rostește, degajat și tandru în fața soției, ci îmbracă veșmintele conferinței ce impresionează un auditoriu select), sau explicitându-le rudimentar (întinirea rudelor și mormutul dialog al speranțelor de moștenire, de la prinzul anual, oferit de unchiul cel atît de bogat și avar, se mută în fața cavoului, transformându-se într-un fel de reprezentare grotescă, provocată de un bun hitru — acesta fiind tocmai metamorfizarea filmică a sumbrului Tache Gheorghidiu). De altfel, scenariul construiește și alte noi biografii: mediocru Grigoriade, „un vag avocat, foarte căutat de femei“, dobindește alură de jurist important, veșnic preocupat de mari afaceri; mai mult, voința cineștilor de a-l înobilă îl scoate din spatele frontului și îl poartă în primele linii, unde i se rezervă o moarte spectaculoasă. Iar eroul principal nu mai este intelectualul îndrăgostit de abstracțiuni, analizându-se în două ipostaze ale vieții, aflate în spiritul său la poli opuși, ci se recomandă în suita imaginilor mai ales ca un sculptor fără talent, continuu torturat de gelozie și sub ploaia de gloanțe, și în momentele de izolare. Din refuzul obsesiv al trivialității și trufășelor orgolii, din puterea de a disprețui goana după avere, frivolitatea sau suficiența celorlalți, lui Tudor Gheorghiu (umbra cinematografică a lui Ștefan Gheorghidiu) nu-i rămîne decît neînsemnatul zbuicium al bărbatului gîndind neîncrețit la eșecul dragostei „absolute“. Finalul filmului — interpretînd, în tușe groase, nu deznodămîntul din „Ultima noapte de dragoste, înția noapte de război“, ci notația din „Patul lui Procust“ despre destinul lui Ștefan — îl aduce în fața plutonului de execuție pentru „dezertarea“, dezvăluită și incriminată de el însuși. Comparația dintre romanul lui Camil Petrescu și pelicula recentă reliefează și alte discordanțe — de la aplatizarea detaliilor (merele nu mai sînt culese din livadă și nici nu sînt scoase din buzunarul unui înamic mort, ci sînt aduse de un ostacol, pînă la deformarea replicii emblematice pentru întregă creație a scriitorului („Cîtă luciditate, atîta pasiune / existență și deci atîta dramă“, devine în film „Cîtă luciditate atîta fericiere și dramă“).

Discursul cinematografic răstoarnă echilibrul între conștiințele imaginate de Camil Petrescu; existenței solitare, măsurînd și judecînd tragica intinere a valo-

rilor i se opun, în succesiunea secvențelor, cu o greutate cel puțin egală, alte „viabile“ moduri de viață — eroii interpretați de Sergiu Nicolaescu, de Sebastian Papaiani sau de Ion Besoiu. Tudor (Vladimir Găitan) devine în fața soției sale (personaj intruchipat de actrița poloneză Ioana Pacula) și a lumii, o fantomă a iubirii și geloziei; el precia derizoriu atitudinea rivalului său — atunci cînd participă la licitația fabricii —, îl concurează, mimîndu-l chiar gesturile — camera de luat vederi urmărește, rînd pe rînd, curajul de pe cîmpul de bătălie al unuia și strădania celui alt de a-l imita. Și tot în paralel, ca un alter-ego al personajului principal apare și Orghidan. El dobindește esențiale funcții, de confesor, camarad de arme, protector al lui Gheorghiu; cu el își confruntă gîndurile în timp de pace, el îi obține mult așteptata permisiune și tot el pornește la asalt împreună cu soldații conduși de prietenul îndrăgît, uînd (?) de ai săi. Totuși către sfîrșitul filmului Orghidan dispăre, înălturat brusc din centrul evenimentelor și înlocuit printr-un alt bonom sfătuitor. Libertatea de lectură (desigur, acceptabilă și atunci cînd se ecranizează un text clasic) se consumă astfel în gol, fără a reuși să edifice independent decît o operă cinematografică modestă.

Pelicula *Ultima noapte de dragoste* se alcătuește greoi; de-a lungul a două ore, Tudor își cheamă în tăcere, ori monologînd, amintirile. Imaginile ilustrează sentimentele declamate din off, alcătuiind indecise un flux fie ordonat, fie discontinuu; unele flash-back-uri se repetă monoton, iar cele două subtitluri („13 august 1916“, „noieembrie“) încearcă să marcheze și să orînduiască timpul real.

Ioana Pacula și Vladimir Găitan, protagoniștii noului film românesc

Deși întîmplările se doresc înlăntuite emoțional, tensiunea nu se iveaue nici la nivelul dramelor individuale, nici la cel al suferințelor colective. Căci prezentarea războiului este elaborată în reci planuri generale, astfel încît se valorează, mai mult decorativ, tirul de artilerie și exploziile sale atent organizate, în timp ce eroii anonimi, fără „istorie“ în acțiunea propriu-zisă, sînt descoperiți în treacăt, expunîndu-și rănile ce singurează abundent, ori sînt ca niște neînsemnate contururi, pe pămîntul întunecat de moarte. În schimb se alternează conștiințios aceleași grăitoare priviri ale protagoniștilor; actorii (să-l numim, alături de interpretii principali, pe Gheorghe Dinică, Ernest Maftei sau George Mihăiță) au ținuta potrivită rolurilor (ba, poate, chiar și a personajelor literare), dar se supun și se închistează în partiturile simplificatoare, copleșiți de decorurile suprainscrisate sau de peisajele cu voită aură poetică.

Ultima noapte de dragoste se încadrează printre pariurile ambițioase, dar neizbutite, ale lui Sergiu Nicolaescu; în zig-zag-ul grăbit, printre genurile cele mai diferite — pelicule de actualitate și pentru copii, comedie și ecranizări „libere“ —, cineastul atît de iubit de public și-a risipit, din păcate, coerența și sobrietatea demonstrate anterior, în spectacolul ritmat al marilor producții istorice (*Dacii* sau *Mihai Viteazul*), în dinamismul serialului (inițiat *Cu miinile curate*) sau în filmul cu impresionante arhetipuri umane (*Atunci i-am condamnat pe toți la moarte*).

Ioana Creangă

Iancovescu

Desen de Iser

■ S-AU scris multe biografii de mari actori. Dar aceea dedicată actorului român de teatru și film Ion I. Iancovescu, de eruditul și finul istoriograf Ioan Mas-soff, are o factură aparte. De pildă, la sfîrșitul poveștii, se evocă figura octogenarului obosit care nu mai are nici un chef să mai iasă din casă. Și se citează cuvintele lui Iancovescu: „Oare cum pot eu să mă ics pe stradă și să observe cite unul: «Îi vezi pe ala de colo — uscat, girbovit, tirîndu-și picioarele? Asta, așa cum îl vezi, a fost cel mai obraznic om din România!»“.

Ei bine, impertinența de care suferea, cu care se lăuda și de care vorbea Iancovescu era cîdită nu pe egolism, ci pe generozitate!

Cu replici la Jarry sau Urmuz, el nu jignează pe interlocutor, căci nu se adresa partenerului de pe scenă, jignitul era curtare primărie, academie, minister, bancă, școală etc. Iar publicul (fie cel de la Capșa, fie cel din sala de spectacol) devenea un fel de complice și aliat în lupta lui Iancovescu în războiul său de cavaler cruciat pentru salvarea teatrului românesc; pentru sutele de reforme plănuit de el. Teatrul, meseria de actor, zicea el, trebuie să fie combativă, polemică. Această operație el o desfășura și de pe scenă, cu ocazia rolului jucat de el, precum și a tuturor celorlalte roluri din piesă. Căci el era și director de scenă în piesele jucate de el. Pe fiecare actor îl învăța nu numai cum să debiteze textul autorului, dar mai ales cum să-l înfrumusețeze, cum să improvizeze, cum să împodobească cu text original, textul originar. El zicea așa: misiunea actorului nu este de a repeta ce a scris dramaturgul, ci de a spune mai frumos. Dacă e nevoie, adăugăm frumuseți noi, cugetări nostime, paradoxuri bătaioase. Toate aceste podoabe suplimentare, actorul le dăruiește pe loc, publicului din sală, pentru a propaga, prin teatru, idei noi, generoase, ingenioase, vitejești. Aceasta era estetica lui Iancovescu în obsesia lui pentru Commedia dell'arte. Nu doar o frustă (și demodată) poftă a histrionului de a se umfla în pene, pe cont propriu. Era, din contra, o operă colectivă și culturală.

Asta explică și o altă manie. Aceea a ctitoriei. Iancovescu a fundat 9 (nouă) teatre!

Dar vreau să termin această evocare prilejuită de cartea apărută recent la Editura Meridiane, reluînd cuvintele lui Tudor Mușatescu care îl portretizează astfel pe Iancovescu: „Inteligent pînă la primădie, talentat pînă la desfrîu, cinic pînă la naivitate, entuziasmat ca un mare eroic, liric ca o romanță, vorbăreț ca o mitralieră“.

D.I. Suchianu

ei. S-a vorbit despre spiri-t critic, severitate, îngăduință, autoritate, despre datoria de a acorda oricărui tînar o șansă, despre curajul de a spune da, despre curajul de a spune nu, despre încredere, exigență, speranță. Devenite realitate, astfel de idei (și sentimente) au forța de a transforma ora de dirigiență într-un adevărat eveniment.

● La 20 februarie 1937, postul de radio București transmitea patru cîntece în interpretarea unei necunoscute, ce a păsăit imediat, cu siguranță și dezinvoltură, pe drumul triumfului. Era Maria Tănase. O secțiune a Tribunei muzicale radio (de luni seară) i-a fost dedicată, urmărindu-se felul în care strălucitoarea personalitate a marii noastre cîntărețe s-a reflectat în conștiința unor scriitori precum Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Pillat, Eugen Barbu. Nu au fost, de altfel, singurii oameni de cultură impresionați de lumina pe care Maria Tănase a răspîndit-o în suflătele celor care au avut bucuria de a o fi văzut sau ascultat. Mihail Sadoveanu, Gala Galaction, Nicolăe Iorga, Octavian Goga, Corneliu Baba, George Enescu, Ion Anghel, Pascal Ben-toiu, Theodor Rogalski, Constantin Piliuță, Maria Botta, Lucia Sturdza-Bu-

landra, Ion Manolescu, Geo Bogza, Petre Ștefănescu Goangă, Gheorghe Dinu, Soare Z. Soare, colegii alături de care a apărut de-a lungul unui sfert de secol, au lăsat cu toții emoționante mărturii. Dar miracolul nu s-a putut lesne explica. Să ne reamintim metaforica dedicație argheziiană: „Cine calcă silaba românească, stihul și cîntarea, ca subțila Maria Tănase? Diavolul. Nici el!“.

● Redactorii de sim-bătă ai *Teleenciclopediei* (anunțați de Programul radio — t.v.). Andrei Bacalu și Radu Cîmpo-neriu, sînt prea bine cu-noscuți de publicul micu-lui ecran, emisiunile lor de pînă acum fiind tot-deauna interesante atît prin materia abordată, cit și prin expresia telegenică adoptată. Orientarea științifică a celor doi tele-realizatori nu va restrin-ge, sîntem absolut siguri, caracterul enciclopedic al acestei apreciate transmi-siuni de simbătă seara.

● Puțină lume va re-nunța, poate, la serialul de simbătă seara pentru a asculta, pe canalul al doilea, în ciclul *Capodo-pere*, mari interpreti, Simfonia în re de César Franck, dirijată de Fernand Quadrocchi. Facem, totuși, anunțul de rigoare.

Ioana Mălin

SECVENȚA

● Jean Negulescu, cineastul originar din Craiova, dar care și-a dobindit celebritatea pe platourile hollywoodiene, a împlinit de curînd optzeci de ani; în biografia sa, ca și în opera sa, aventura și surprizele se amestecă. Plastician și prieten al pictorilor europeni (al lui Bernard Buffet, de pildă), Jean Negulescu a pornit în pelerinaj către cetatea de peste ocean a filmului; și-a făcut ucenicia în anii '30, pentru a deveni apoi, în deceniul următor, unul dintre regizorii prolifici ai studiourilor americane; a turnat documentare, a imaginat melodrame de succes (precum *Johnny Belinda* — 1948 sau *Vin ploile* — 1955) ori comedii, a lucrat cu strălucitoare vedete, cu Joan Crawford (*Humoresque* — 1946) sau cu Marilyn Monroe (cum să te măriti cu un milionar — 1953). În 1965, seria: „sînt astăzi mai tînar decît acum 25 de ani“ și a reușit să și demonstreze această afirmație, căci a continuat să turneze (*Cei șase de neînvinși* — 1969 sau *Hello-Goodbye* — 1970). Longevitatea carierei sale marchează izbînda credinței în rigurile hollywoodiene, a respectului față de genurile populare; totuși, cineastul a visat întotdeauna cu noblețe să facă din camera de luat vederi un „intermediar între o «lume poetică» (pînă acum necunoscută nouă) și «idee»“.

L. S.

FLASH BACK

■ FAPTUL că filmul e o artă practic ineputabilă, în care operele de rînd pot prolifera la infinit, nu e atît de infamant pe cît ne-am obișnuit să credem. Nu e la fel în literatură, retorică, teatru, în toate artele legate de cuvînt? Supărător devine filmul mijlociu cînd își ia aere de mare creație. Tot la fel ca în artele sus-pomenite. De aceea trebuie să ne scoatem pălăria cu stimă în fața unor maiștri obișnuiți („maiștri“ am scris, căci de „maestri“ e plină lumea, iar cei adevărați nici nu acceptă măcar să li se spună așa...), în fața unor „maiștri-maiștri“, se absolventă de „Arte și meserii“, cum se găsesc în toate profesiunile lumii...

Închinare, de pildă, lui Vincente Minnelli, care și-a așezat atelierul pe bulevardul cel mai detestat de critici și adorat de public, pe această axă care împarte lumea în două — în „Serioși“ și „Neserioși“, în „Austeri“ și „Frivoli“ — și care, cum se spune despre lăcătușul din colț, „pe ce pune el mîna, face minuni“. Subiectele date lui Minnelli sînt numai cîteva (șaptesprezece scheme, a numărât un concetățean

al lui), eroii sînt și ei profund previzibili (toți buni, simpatici, generoși, încurcați cite puțin doar de încercările vieții), profesiunile lor — ce să mai vorbim? — le poți număra pe degete (frumoașe și șocante, fără excepție)... și totuși, cită incintare, cită sinceritate și cită milimetric adevăr de trăire în aceste artificii spumoase și incredibile la povestit, în aceste istorii preconcepate, scoase de scenariști din închipuirea lor cea mai livrescă. Un ziarist sportiv, obișnuit mai mult al arenelor de box și al impresarilor cu nas turtit (pasnicul Gregory Peck) se căsătorește într-o vacanță cu o femeie voluntară, din mediul snob al „clasei artistice“ (nebnatică cerebrală Lauren Bacall). Și astfel, în *Creatoarea de modele* (1957) se și produce de la început o coliziune de moravuri care oferă materia unei comedii teribile. De cite ori prietenii celor doi se vîd la o nouă serată, risul spectatorului țîșnește generos peste nenorocirea partenerilor atît de nepotrivîți, binecuvîntînd parcă pe scenaristul sadic pentru faptul că „a tunat și i-a adunat“. Ca-

racteristica acestor povești nevinovate — că nu se străduiesc să spună nimic, să satirizeze ori să scuze, ele sînt amabile și ațita tot, comicul e briliant, nu se vede prin el nimic din cauza scintelilor, iar după film se evaporă instantaneu, nu mai lasă nici o urmă de amintire. Nimeni nu cere comediorilor să aibă trînci și simbolistica unor tragedii, dar și cînd se pierd în vînt ca o boare...

Și totuși, Minnelli dă chiar acestor inconștiente povești o originalitate de moment, care-i numai a lui. Umorul scapără cu o mare inteligență, totul e calculat, sigur, garantat matematic, în filmele sale poți fi sigur că nu sînt timpi morți, poante căzute, fire sleite. Dacă semnează Minnelli, poți ride liniștit că nu vei fi păcălit sau pus în încurcatură.

Pentru această bună dispoziție pe care ne-o oferă cinstit, fără pretenții, ca pe un antinevralgic așezat pe tavă alături de paharul cu apă, merită să-l stimăm pe Minnelli!

Romulus Rusan

Jurnalul galeriilor

„Orizont”

■ APELÎND la riguroasă proprietate a termenilor, diferiți între ei nu printr-un capriciu lingvistic sau semantic de natură exterioară ci prin esența atitudinilor pe care le definesc, vom constata că pictura lui ION PANĂ este rezultatul unei tensiuni între abstracție și informal. Abstractizind nu renunțăm la ceea ce știm ci doar la ceea ce formează ansamblul detaliilor, nu totdeauna necesare expresivității autonome. Firește, dacă ne referim la primele exemplare de artă cultă abstractă — acuarelele lui Kandinsky sint repere citate în ordinea cronologică — vom constata că, în fond, potrivit stadiului actual al cunoștințelor și al noțiunilor, ne aflăm în fața unei arte nonfigurative, cu accente gestuale și informale. Dar ceea ce pictează Ion Pană în unele situații poartă încă, și sechelele pot fi recuperate fără efort, memoria stimulului inițial: o compoziție cu flori, de o vizibilă tensiune interioară, un nud de o acuzată turgescentă, un peisaj teluric, dramatizat chiar prin tranșanța tușelor și regimul cromatic, fără ca racordul să devină tautologic, dar și fără a-și dinamita ultima sansă de reper mental. Larga respirație a rostirii picturale prin culoare-sentiment, la rîndul ei dominată de ideea esențelor și a raporturilor active, transferă interesul lecturii către zone de autonomie, menținind însă, pentru amatorul de minime repere, un contact detectabil, deși subtil disimulat, cu fenomenul concret. În schimb, cealaltă direcție, a informalului eliberat de obsesia paternității figurativului și mizind pe accente deduse din estetica gestualului cromatic elaborat, așa cum l-au formulat școlile europene, lasă cîmp liber manipularilor de materie și imaginației — a pictorului și a receptorului — în încercarea de a provoca autonomia totală a semnului pictural, culoarea-gest în acest caz. Aici întîlnim, dealtfel, și tentația compunerii spațiilor mari, uneori — ca în cazul tripticului — cu intenția rezolvării problemelor de expresivitate doar prin relația suprafață-tușă-culoare-lumină, cu amintiri suprematiste, dar și dorința de a realiza echilibruri subtile sau sonorități tonale după o ecuație pronunțat subiectivă, decurgînd firesc din mai largă tendință ce a fertilizat arta secolului nostru. Căci, definindu-și o manieră proprie, recunoscutibilă, cu tatonări și investigații pasionale în zone încă difuze uneori, Ion Pană se înscrie într-o mai largă familie de spirite — Nicolas de Staël, dar și un Mathieu sau Riopelle ar putea fi amintiți — și intră în zona mobilă și mereu fertilă a investigațiilor în domeniile de graniță ale conceptelor definite, provocînd interesante și necesare deplasări în autonomia picturală.

■ TOT la „Orizont”, în sala „Atelierului 35”, CRISTINA TĂNĂSESCU vine să se constituie ca un argument concret și incitant în favoarea ideii de diversitate conceptuală și de obligatorie formare în contact creator cu propunerile realității. Pictura ei mizează pe interpretarea figurativului ales ca suport permanent, capabil de cea varietate pe care imaginația și simțul plastic al artistului poate să o proclame fără a crea senzația stereotipului sau a rețetei fastidioase. Dacă ar trebui să definim ansamblul prezentat de Cristina Tănăsescu, am spune că el este foarte pictural, că provine din și definește un simț al culorii de reală forță și autenticitate, capabil să transforme o gusa într-o piesă autonomă, cu virtuți de lucrare definitivă, în ciuda statutului său de studiu dintr-o serie mai largă. De aici și senzația omogenității tonului general și a centripetării preocupărilor în jurul citorva probleme esențiale — compunerea cromatică, echilibrul ecranelor, utilizarea semnului caligrafic și coeficientul de afectivitate implicat în fiecare imagine — obsesiv reluate indiferent de genul abordat. Plăcerea jocului cu culoarea rafinat acordată sau în sonorități nu o dată eclatante nu pune în pericol logica structurivă și nici echilibrul pictural intrinsec, primatul poeticului afirmîndu-se printr-un permanent dialog între dionisiac și apolinic, la care contribuie rafinamentul pasajelor tonale și un remarcabil simț al armoniei formelor. Există o diferență pozitivă, în sensul recursului la sinteză și concentrare expresivă, între lucrările anterioare și cele recente, există mai ales o vădită voință de a rezolva problemele picturii într-o manieră care să-i aparțină, definind-o, și o foarte clară conștiință a ceea ce înseamnă picturalitate, indiferent de statutul imaginii proiectate. De aceea o natură statică — de pildă cea cu Scaun verde — un Șantier naval, un Port sau niște Scoici își amplifică identitatea primară prin introducerea în cîmpul picturii, integrîndu-se într-o unică familie de expresivitate și purtînd amprenta deja distinctă a personalității autoarei lor.

Virgil Mocanu

Spiru Vergulescu

OBÎȘNUIȚ să-mi „clătesc ochiul”, cum ar zice Argezei, intrînd mereu în expoziții, am nimerit o dată în sala „Simeza” de pe Bulevardul Magheru, fără să-mi fie cunoscut (atunci) numele artistului. Mă pomenisem într-un „București” care era și nu era cel de afară, unde treceam de atîtea ori cu privirea indiferentă pe lângă case. În forțota zilei și în nespus de frumoasele sale nopți de mistere mateine. Cartoanele de pe pereți mă sorbeau în atmosfera unui „oras” știut totuși, aievea ori visat, care-mi era familiar fără să fie al meu, îndrăgît fără să-mi dau seama de cînd. Poate dintr-o existență anterioară, amestecată pînă la identificare cu aceea a unui personaj de roman. Am revenit, cu gîndul să mă decid asupra unei lucrări. Artistul tocmai „desfăcea” orașul „lui” și, vrăfuindu-l într-o mașină de piață, pleca. M-am sfîit să-l tulbur, cu atît mai mult să-l iscodesc unde „il” duce. Pe neașteptate apoi, fără să ne cunoaștem, am primit o scrisoare semnată de Pictor. Mă chema în „orasul” său. M-am dus, cu senzația că trăiam o năvălă fantastică. Uneori ni se oferă pe neprevăzute această şansă, ca o poartă întredeschisă în cenușul cotidianului. Trebuie numai s-o împingî ușor, și te pomenești în lumina purificatoare a celeilalte realități.

Spiru Vergulescu ne dezvăluie acest secret. În peisajele lui citadine, casele cu aparența lor umilă, bonomă sau pretențioasă, aliază realului imaginariul. Peste materia palpabilă trece aburul visului. Parafrazînd o confesiune a pictorului însuși, deși ușile sint usi, ferestrele ferestre, zidurile ziduri, copaci copaci, iar decorul pare să ignore prezența umană, aceasta se face simțită aproape „epic”. Portrete de case, ele spun mai mult decît armonia formelor și a cromaticii: trădează o narativitate discretă, fără să fie mai puțin insinuantă. Un aer de mister planează peste, sau poate emană din priveliște, ca-n arta macedoniană a „novelelor fără oameni”. Nimic însă din opresiunea/teroarea viziunilor lui De Chirico: imaginea nu-ți lasă nici o clipă senzația de vid, de singurătate, de pustiu. Dimpotrivă, culorile, în toate gamele intensității, respiră o calmă plăcere a comunicării. Geometria compozițiilor e austeră fără a fi rece, nici distantă. Trăsătura, decupajul au o siguranță și o vigoare ce nu exclud stratul de sentimentatitate. Tăietura energică, evidentă și în autoportrete, e compensată prin profunzimea caldă a privirii. O poezie sobră, deși esențial romantică (de ce ne-am feri de acest cuvînt?) se răsfrînge și din peisajele marine, la Constanța ori în Sudul dobrogean, în colturile de natură de la Bran, Tețcani, din satele și burgurile Transilvaniei. Paleta e mereu foarte românească, deși fără urmă de ostentație sau „program” respirînd firesc acel tonic aer de „acasă”. Ea confirmă propoziția călînesciană potrivit căreia „regimul veritabil al artei este bucuria, cea încordare senină a sufletului în care viața, cu contrarietățile ei, apare plină de sens și vrednică de trăit”. Nu e dealtfel singura înrudire cu autorul Laudei lucrurilor. Căci într-un întreg ciclu, al „Orașului imaginar”, regăsim parcă, în arhitectura ideală a palatelor, arcașelor, fintinilor din pietele pardosite cu mari dale geometri-

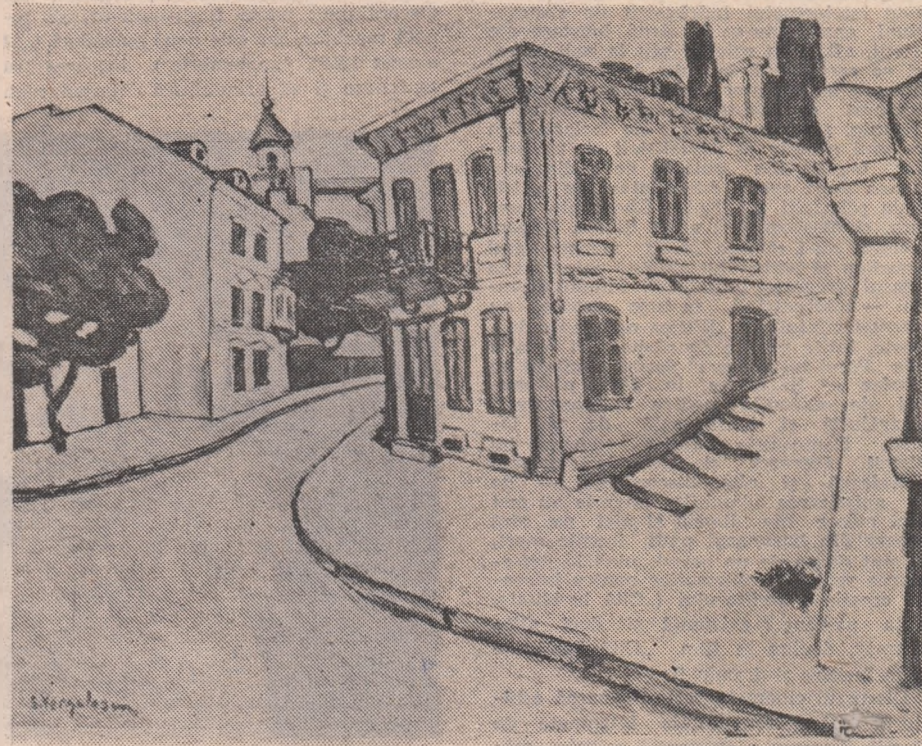
ce, viziunile și proiectele lui Ioanide. Uneori ele se reflectă prin geamul Atelierului, din visul artistului, din intimitatea lui. Personajele, Pictorul și Soția sa, apar ca siluete aproape hieratice, văzute cînd ca în apele nesigure ale unei vechi oglinzi, cînd cu aerul că sint — în decorul construit cu o blindă geometrie — figuri pe tabla de șah a destinului. Același echilibru bărbătesc domină mereu ansamblul, fără ca pictorul să-și disimuleze gingășia sau, citeodată, neliniștea. Ea e acceptată mai ales în desfășurarea „sufletului orașelor”, acolo unde privitorul are vagul presentiment că ceva se petrece dincolo de aceste fațade, grilaje și lucruri. Formele par desprinse din oniric, deși detaliile recunoscutibile, din realitatea Bucureștilor sint mereu prezente: strada Gutenberg, turnul inclinat ușor al Bărăției, intrarea în Lipsani, mahalaua lui Anton Pann, imprejurimile Curții-Vechi. Ba chiar Casa de la răscruce sintem siguri că am văzut-o undeva, fără să dorim neapărat o localizare anume. Sau și atunci cînd ea e explicită („Șirul canonicilor”, la Oradea, vechi case clujene, un colt al piațetei Carolina, tot acolo), realitatea alunecă pe nesimțite în irealitate. Poate și din pricina unei vibrații a luminii, o lumină interioară, proiectată de artist asupra priveliștii. Poezia vine însă și din polisemia construcției în tablourile lui Vergulescu. Una din semnificații, cea ambientală, amintește iarăși o reflecție călînesciană, întilnită în Jurnalul marelui om: „Frumos este goiful Neapoli, zicem

noi. Dar dacă am dărîma orașul, n-ar mai fi așa frumos. Tot peisajul italian e un produs al omului, e un artem”.

Spiru Vergulescu ne învață cu arta lui rafinată să vedem, să înțelegem, să iubim și să salvăm frumusețea citadină. Cea adevărată, cea care acordă individualitate și personalitate inconfundabilă lucrului omenesc. Într-un Autoportret, artistul ține pe palme, oferînd-o contemporării, una din casele sale. Atitudinea e aceea a ctitorilor din fresce. Dar intenția e alta: descifrez aci un gest de protejare. Artistul e Salvatorul. El pare a spune, cu intensitatea dureroasă a privirii: „salvați arhitectura de flagelul standardizării, al uniformizării și depersonalizării! Iată aceste case, cu sufletul lor bun, cu fața lor ridată, cu biografia lor dramatică, ce frumoase sint în singurătatea lor orgolioasă!”.

Artistul — aflat la a X-a personală — expune acum la Galeriile revistei clujene „Tribuna” o suită de peisaje din București, Cluj, Constanța, Iași, Oradea, precum și trei „autoportrete”, un „portret al soției” și două mici priveliști de iarnă cîmpenească. Pictura lui Spiru Vergulescu nu seduce de la prima ochire. Ea nu trăiește prin false și superficiale artificii. O îndrăgești însă definitiv pe măsură ce-i pătrunzi intimitatea semnelor și obseșilor. Ea ne impune, afectuos dar sever, o disciplină a privirii. E modernă fără a se dezice de natură și fără să trădeze resursele inepuizabile ale afectivității.

Mircea Zăciu

SPIRU VERGULESCU : Stradă veche în București

Partituri

DAN CONSTANTINESCU : „Concert pentru două pianе și orchestră mică”

■ LUCRARE apreciată de către specialiști, noul concert, scris de Dan Constantinescu în anul 1972, a fost inconjurat, în puținele sale prezentări publice, de totăta adeziune a ascultătorilor. Paginile lui sint de atracțiozitate, dovedînd, din nou, că autorul lor este meșterul sonorității camerale concertante, pline de o nobilă muzicalitate, predominant lirică, pornînd parcă, la fiecare pas, din celebrele modele enesciene. Înscrîndu-se în seria certelor și reprezentativei reușite ale compozitorului, în care se află Concertul pentru pian, Variațiunile pentru vioară, violoncel și pian, Sonatele pentru di'erite instrumente și Simfonia de cameră, acest Concert pentru două pianе și orchestră mică este articulat din suprafețe ample, constituite, la rîndul lor, din microarticulații, în care elementele energetice sint permanent vii, concertistice. Notată ritmic mai mult decît metric, noua partitură cuprinde, la prima vedere, elemente non-repetabile, știmelile interpretelor fiind scrise în ritmuri și dinamici de multe ori

diferite, asincrone. Principiile de organizare par a fi: densitatea, la un moment dat, a materialului, rezonanța, cu fenomenele implicate, fluența întregului discurs, care reunește elemente contrastante și culoarea timbral-armonică, elaborată după disponibilitățile instrumentale ale celor 16 participanți, cunoscute, în fond, de către compozitor. Coordonatele de alcătuire ale muzicii sint, de asemenea, dictate de către intențiile formei muzicale, puse în relații noi cu timpul obiectiv. Durata generală a partiturii este 13 minute și reunește mișcările: andante, vivace, din nou andante (reluînd materialul expus anterior), agitato și giocoso.

Noul opus al lui Dan Constantinescu este tipărit în condiții grafice excelente, sub redacția lui Vasile Șirli.

SIGISMUND TODUȚA : „Simfonia a V-a”

■ SCRISĂ în anul 1963, partitura dată la iveală la Editura Muzicală adaugă, în seria valoroaselor lucrări simfonice românești tipărite, o nouă lucrare, reprezentativă pe linia genului și plină de interes. Concepută într-o singură parte, simfonia, spre deosebire de lucrările simi-

lare precedente ale lui Sigismund Toduță — în care predomina tonul epic — reunește cu mai multă pregnanță, caractere generale muzicale, dramatice și lirice, pe fâgăse originale. Simbolurile motrice cu care este construită întreaga desfășurare au o structură esențial folclorică, fiind prelucrate, din punct de vedere melodic, armonic, polifonic, ritmic și timbral, după principiile multimilor proporționate, gîndirea componistică avînd calități tipice ethosului românesc, chiar dacă se intenționează o amplă sinteză între modalitățile artistice ale muzicii occidentale, pe de o parte, și cele ale muzicii orientale, pe de altă parte. Se fac prezente, pe parcursul acestor pagini, „stilemele inтонаionale contemporane” — modalități de lucru definite și practicate ca atare de către maestrul Sigismund Toduță, contururile diferitelor mișcări fiind concepute mai întii cu o metrică ternară sau mixtă, apoi ca vechile aulodii, în care improvizatia plină de virtuozitate joacă un rol foarte important. Se fac auzite alcătuirii în maniera vechilor chorale variate, în care ideile precedente se regroupează, prefacerile permanente evidențînd o perfectă tehnică compozițională, cu armonii abia fasonate sau evoluînd în straturi, ca niște coloane sonore cu un perfect echilibru simfonic-orchestral. Dinamica și indicațiile de interpretare — prezente în număr foarte mare — dau impresia că sint gîndite tot ca niște componente ale orchestrelor, pe care autorul le manevrează cu aceeași vădită abilitate. La reușita acestei deosebit de interesante realizări a Editurii Muzicale, nu trebuie să uităm numele activei și pasionatei redactoare Victoria Pricope, care și-a legat întreaga activitate de cele mai importante izbînzii ale editurii, din ultimii ani.

Anton Dogaru

Printre multitudinea de diferențieri dintr-o societate există una căreia nu i se acordă încă atenția cuvenită, aceea dintre generații. Și totuși generația reprezintă o determinare socială care-și face simțită prezența într-o diversitate de forme, de la unele elementare cotidiene, pregnant-vizibile, la altele mai subtile, mai greu sesizabile în mod nemijlocit, ce se produc în sfera valorilor și, de aici, tind să iradieze în alte zone sociale, în manifestările variate ale relațiilor sociale.

Fără a încerca o definire a generației, se poate afirma că ea este ceea ce s-ar putea numi o **cuantă** a timpului istoric al unei societăți. Acesta se manifestă, într-adevăr, prin inserierea succesivă a unor generații diferite, care de-a lungul unei procesualități complexe și diferențiate a fiecărei orinduirii se transformă în racordarea sau integrarea lor socială. Istoria omenirii și produsul ei, civilizația umană, apar ca rezultat al acțiunii însumate a generațiilor care s-au succedat și s-au înlăunțuit, cu toate notele de discontinuitate dintre ele de o amploare sau alta. „Istoria — scriau, într-o lucrare mult timp ignorată, Marx și Engels — nu este altceva decât succesiunea diferitelor generații; fiecare dintre ele folosește materialele, capitalurile, forțele de producție transmise de toate generațiile precedente; în virtutea acestui fapt, fiecare generație, pe de o parte continuă în împrejurări complet schimbate activitatea moștenită, iar pe de altă parte modifică unele împrejurări printr-o activitate complet schimbată.”

Dacă limbajul conceptual al cunoașterii științifice a istoriei ca proces universal permite studierea articulațiilor lui fără a mai face apel la notiunea de generație, nu același lucru este valabil în ceea ce privește investigarea unei societăți date. În acest caz notiunea își păstrează întreaga viabilitate și necesitate, fără ea neputând fi înțeleasă funcționarea și dezvoltarea ei. Astăzi este cu totul incredibil că dogmatismul a putut să nege existența generațiilor, să refuze să ia act de fenoale ei variate de expresie.

Generația se face simțită, dincolo de stratificarea de clasă sau cea profesională, printr-un ansamblu de similitudini proprii subgrupurilor și majorității indivizilor ce o compun și prin alte note ce o diferențiază, într-un mod sau altul, de generațiile precedente. **Aceste note**, atât cele de identitate interioară cât și cele de distincție, **sunt în mod primordial psihosociale, constând într-o mentalitate specifică, în predilecția pentru anumite valori**, ce nu trebuie să acopere neapărat întreaga arie a unei culturi, **pentru anumite reacții față de procesele sociale semnificative ale momentului istoric**, ca și prin respingerea parțială sau totală a altor valori și mentalități antitetice sau numai deosebite. Fără a subaprecia determinarea biologică a unei generații, mult mai importantă pentru definirea ei este articularea caracteristică a unor astfel de trăsături psihosociale, valorice care formează ceea ce s-ar putea numi circumscrisura istorică a unei generații. Tocmai aceasta din urmă îi imprimă culoarea distinctă, îi fixează locul în succesiunea cuantică a timpului istoric dintr-o societate sau alta.

Fără a nega că notele fizionomice proprii ale unei generații se constituie sub influența determinată a ambianței sociale și culturale în care ea își face intrarea în istorie. Frecvent un eveniment major cu care o generație este obligată să se confrunte își pune amprenta în mod decisiv asupra ei, îi impregnează orizontul intelectual și sensibil. Astfel, în secolul trecut, Revoluția de la 1848 a conturat generația pașoptistă animată de idealurile democrației și unității naționale. După cum în secolul nostru poate fi deosebită, chiar în plan european, o generație a primului război mondial și alta a celui de-al doilea război mondial care au plătit principalul tribut al acestor confrații, al căror destin a fost dominat de evenimentele și curba lor de desfășurare. De asemenea există o generație care a înfăptuit în țara noastră revoluția democratică populară, a contribuit esențial la propulsarea României în orbita istoriei contemporane.

Nu întotdeauna sistemul de referință al unei generații este atât de grav și dramatic, iar un reper semnificat de un eveniment cardinal nu anulează celelalte elemente care participă la definirea fizionomiei unei generații, de la particularitățile model vestimentare, la o mentalitate și sensibilitate cu note aparte, ce se exteriorizează și în unele moravuri, până la deschiderea sau închiderea față de anumite curente de idei. Într-o anumită privință **sensibilitatea de o factură proprie** este trăsătura cea mai vie a unei generații, ea fiind cel mai adesea, până astăzi, neomogenă din punct de vedere ideologic.

Se poate afirma de aceea că o generație se conturează pe baza uneia sau a câtorva variabile sociale determinate ce pot fi identificate prin cercetarea împrejurărilor istorice ale existenței sale active, a diferențelor dintre sensibilitatea sa, a valorilor sale culturale față de acelea ale generațiilor precedente sau ulterioare.

Aria participării subgrupurilor componente la fizionomia și acțiunea tipică unei generații este profund variabilă fiind dependentă de impactul unui eveniment social sau cultural, de forța lui modelatoare pe care o exercită asupra intereselor lor și le incită manifestarea lor activă.

Dialectica generațiilor unei societăți se caracterizează în mod esențial prin **diferențiere**; fiecare generație tinde într-un

fel sau altul să fie altceva decât cea precedentă. Diferențierea începe de la însemne ale modei, trece prin afinitatea pentru anumite ritmuri ale muzicii și dansului, ajungând în sfera valorilor culturale — chiar din aceeași matcă ideologică — valori care semnifică și schițează un fel distinct de proiectie.

Acest proces de deosebire este, în fond, expresia creativității generației, a voinței sale de a se demarca pentru a schimba, a inova, este expresia nevoii sale de a se proiecta în viitor în modalități adecvate modificărilor timpului istoric. Or, creativitatea în orice domeniu implică, pe lângă continuitate, invenție, înnoire, care înseamnă transformarea premiselor găsite. Amplitudinea procesului este determinată de cauze sociale, de contradicțiile și disfuncționalitățile societății, capacitatea ei de a rezolva, stadiul său de dezvoltare.

Într-o formă benignă deosebirea dintre generații se exprimă curent prin semne de nemulțumire în relațiile reciproce, cum este aceea ce-și găsește traducerea în exclamația unor exponenți tipici ai generațiilor mature iritați de o comportare sau alta a celor tineri: „tineretul de astăzi...”, ca și în condescendența ironică a celor tineri față de reprezentanți ai generațiilor precedente pe care-i consideră tradiționaliști și chiar învechiți, lipsiți de aderență față de valorile noi ale spiritului contemporan dintr-un domeniu sau altul. Astfel de reacții nenuanțate trădeză două tipuri de conformism, ce ipostaziază o generație sau alta la rangul de exponent al adevărului absolut. Pentru că nu există numai un conformism al celor trecuți prin viață, cu o experiență sedimentată, pe care o cred infailibilă, ci și unul al celor tineri, al autoritarismului modului lor de a fi total nereceptivi la alte modalități de a fi, de a concepe viața.

IN SINE nici una dintre generații nu este purtătoarea unică a progresului, nu intruchipează integral și absolut valorile inalterabile ale existenței umane sau pe acelea ale unui anumit stadiu al ei. Numai simțul comun, neteoretic poate să pretindă că generațiile virstnice s-ar identifica cu spiritul conservator, iar cele tinere cu spiritul novator, deschis înnoirii. În fapt nici o generație nu este exponență și criteriu al adevărului sau al valorilor tipice unei epoci, unui moment al ei, ci numai cultura în diversitatea ei, confruntarea sa cu practica socială, îndeplinesc acest rol. Singură cultura spirituală poate răspunde printr-o analiză la obiect care dintre valorile ce se propun într-un domeniu sau altul sînt autentice, reprezintă o nouă direcție și nu o simplă pastisă, gradul lor de fertilitate socială sau culturală.

Cultura deține secretul delimitării dintre spiritul conservator și cel înnoitor, dintre cel tradiționalist și cel contemporan, deoarece ea tezurizează atât valorile cit și instrumentele cercetării și elaborării lor, inclusiv a celor noi, ca și mijloacele validării lor. De aceea potențialitatea reinnoirii constante a bagajului cultural, refuzul anchilozei în structuri spirituale ce se dovedesc anacronice, înțrețin tineretea manifestată prin spirit înnoitor, prin receptivitatea față de inedit, în timp ce opacitatea față de cultură duc frecvent la îmbătrânirea timpurie a multor tineri.

Diferențele dintre generații generează problema comunicării dintre ele. Integrarea lor socială este realizată de societățile contemporane printr-o diversitate de relații și procese economice, politice și cultural-ideologice. Ele asigură înscrierea generațiilor în cadrul societăților date, a structurilor lor invariante, ceea ce nu înseamnă însă că reușesc să înfăptuiască **ipso facto și comunicarea dintre generații, adică schimbul de valori și idei, permeabilitatea reciprocă**, singura fecundă în dezvoltarea culturală și socială, în accelerarea progresului social.

Altfel pe fundalul integrării generațiilor, în special al surselor și manifestărilor ei obiective, se pot dezvolta contradicții profunde între ele, care uneori pot ajunge la forme conflictuale. Așa este cazul, de pildă, în numeroase societăți capitaliste contemporane în care deosebirea dintre generații s-au transformat, în ultimele două decenii, într-un adevărat clivaj conflictual. O formă acută a acestei rupturi o reprezintă blocarea canalelor de comunicare dintre generații, alergia reciprocă la modalitățile lor de existență, semne ce se constituie ca un simptom al gravității crizei orinduirii.

Problema comunicării generațiilor este un proces spiritual dintre cele mai

complicate. În sine comunicarea este adesea dificilă chiar între oamenii aceleiași generații, deoarece înseamnă transmiterea către altul (alții) a unui moment și fragment din lumea subiectivă a unui subiect, ceea ce presupune încredere în celălalt (ceilalți), în dorința și posibilitatea lui (lor) de a înțelege mesajul primit. Acest proces este prin excelență cultural, deoarece vehiculează idei, mentalități și valori, realizează schimbul și confruntarea lor. Prezența unor experiențe de viață apropiate ușurează comunicarea între indivizii unei generații, chiar dacă structurile lor intelectuale nu sînt identice.

Între cei ce aparțin unor generații diferite greutățile comunicării ies la suprafață în toată amploarea lor, intrucit diferă, uneori considerabil, ca în perioada rupturilor sociale, experiența de viață, sensibilitatea și nu o dată structurile lor intelectuale. Procesul este cu atât mai complicat cu cât pe de o parte prin intermediul lui cultura națională este asimilată de noua generație, pe baza ei constituindu-se conștiința sa, ideile și valorile ei, idealurile sale, iar pe de altă parte prin el se produce și confruntarea culturii cu exigențele noii generații, cu datele modificate ale societății, începe dezvoltarea ei cu noi idei și valori. Dificultatea principală a procesului constă în faptul că el trebuie să se adegăzeze constant, pentru a da rezultatele așteptate, mentalității și sensibilității în permanentă modificare a tinerei generații, care nu sînt și nu pot fi la fel cu acelea ale generațiilor ce îndeplinesc rolul formativ. Este suficient să amintim că tinăra generație tinde să se raporteze critic la generațiile precedente, că potențialul ei creativ depinde, într-un sens, tocmai de notele inedite ale idealurilor ei. Comunicarea dintre generații începe prin formarea aspirațiilor de viitor ale celor tineri, prin **convingerea lor de validitatea idealului ce li-l propun** predecesorii lui, prin autodescoperirea și elaborarea contribuției proprii la continuarea acestui ideal, la concretizarea lui.

Ruptura dintre generații, conflictul dintre ele din capitalismul contemporan este manifestarea semnificativă a unei crize de profunzime a valorilor și ideilor pe care le propune cultura dominantă, de la aceea de certă rezistență valorică la aceea efemeră și comercială. Aceste idei și valori, mituri și simboluri tind să-și piardă treptat forța lor de convingere, generatoare de aspirații și proiecte, la grupuri însemnate ale tineretului. Ele pun societatea sub semnul întrebării, refuză o viață subordonată marcantismului capitalist, mecanismului orb al economiei și însemnelor ei, reducerii individului la postura de obiect pasiv al unor forțe sociale incontroleabile ale istoriei. Criza din anii 1968 și 1969 din unele țări capitaliste a fost, printre altele, consecința acestei contestări a unor valori fundamentale ale capitalismului de către tinăra generație, a conflictului ei cu acei exponenți din generațiile anterioare ce se confundau cu ele sau nu găseau calea proprie a depășirii lor.

După cum o deosebită importanță au, din același punct de vedere, pentru societățile care construiesc socialismul, învătămintele ce rezultă din experiența dureroasă a dogmatismului care, prin deformările sale, prin utilizarea în făurirea noii conștiințe socialiste a unor mijloace neadecvate de presiune și coercițiune în locul celor proprii făuririi consensului, a interpus obstacole în comunicarea dintre generații îndeosebi prin umbrirea valorilor și aspirațiilor socialiste, unice prin generozitatea lor umanistă.

COMUNICAREA spirituală — dintre generații, acelea animate de valorile socialismului, este autentică și eficientă, determină efecte **durabile** în măsura în care se bazează pe înfăptuirea consensului, altfel spus a **dialogului** între ele. Aceasta este singura cale prin care poate fi erodată și depășită **intoleranța**, cea mai puternică barieră în procesul comunicării dintre generații, expresia absolutizării — ce merge nu o dată până la sacralizare — a propriei mentalități, stări spirituale, afective și intelectuale, experiență de viață. Faptul că o intoleranță este legitimată pe o mai bogată și profundă cunoaștere și experiență, iar alta se bazează cu precădere pe spiritul de îndrăzneală, pe capacitatea de asimilare și adaptare rapidă la teorii inedite și novatoare nu anihilează, în nici un fel, caracterul pernicios al ambelor forme în ce privește micșorarea posibilităților de receptare reciprocă, fără de care nu se produce osmoza reală a generațiilor.

Dialogul generațiilor este fecund intrucit reușește să atragă pe reprezentanții lor la confruntarea liberă a punctelor de vedere în toate domeniile, în problemele cardinale ale contemporaneității, confruntare întemeiată pe criteriile culturii, ale permanenței sale înnoiri. Pe această cale dialogul poate conduce la decelarea adevărului, la degajarea unor noi idei și valori, specifice dezvoltării sociale și spirituale a lumii contemporane, la stimularea unor noi talente și energii.

Continuitatea ideilor și valorilor socialismului în succesiunea generațiilor rezultă nu numai din cunoașterea idealului socialist așa cum a fost el conceput în trecut, ci și din dezvoltarea în conformitate cu particularitățile societăților contemporane, cu noile date ale filosofiei și ale științelor, ale culturii, ca și prin diversificarea lui în raport cu diferitele domenii ale existenței sociale. În fond ideea de societate socialistă, fizionomia acestuia au fost elaborate pe terenul unei interpretări profund novatoare și științifice a societății, a dezvoltării capitalismului în secolul al XIX-lea, în mod special. Tineretea și validitatea ideii în secolul nostru pot să provină, pe de o parte, din materializarea ei autentică și consecventă, iar pe de altă parte din continua ei înnoire pe baza rezultatelor multiole ale investigației filosofice și științifice, care să-i asigure o adevărată constantă la practica socială. Ideile și valorile socialismului capătă astfel în formarea tinerei generații credibilitate contemporană, teoretică și practică. Ele apar nu numai ca o operă transmisă, ci ca una creată de toate generațiile, inclusiv de aceea care va atinge la maturitate prin obiectivarea viitorului. Conștiința de protagonist al istoriei o implică pe aceea a contribuției proprii la proiectarea lumii de mâine.

Dialogul nu este posibil fără situarea în interiorul aceluiași orizont al limbajelor comunicării. Se știe astfel că în toate științele evoluția cunoașterii provoacă periodic modificarea limbajului abstract, prin care se produce o nouă deschidere cognitivă. Dacă stăpînirea limbajelor științifice este o condiție obligatorie a colaborării generațiilor în investigația științifică, uni- și pluridisciplinară, într-un mod asemănător se pune problema contemporaneizării limbajului spiritual, în dialogul dintre generații, în sfera tuturor valorilor culturale. Cu alte cuvinte, el este indisolubil legat de înnoirea limbajului filosofic și social-politic, fără de care autenticitatea culturii socialiste riscă să nu fie receptată de generația aflată la începuturile existenței sale sociale sau în stadiul formării sale.

Ideile de mare deschidere explicativă, capabile prin valențele lor teoretice să permită descifrarea celor mai complicate fenomene sociale, a celor mai imprevizibile întorsături și contradicții ale istoriei, ideile de adîncă inspirație umanistă își pierd din permeabilitatea lor educativă dacă sînt prezentate în tiparele unor stereotipuri, reduse la substanța unor slogane, fără racordarea lor analitică la coordonatele unei gândiri filosofice și social-politice de factură contemporană. Influența formativă a culturii socialiste rezultă, printre altele, din potențialitatea ei de a fi contemporană, cu antenele ei îndreptate spre prezent și implicit spre viitor, putînd să răspundă cu promptitudine întrebărilor actuale ale istoriei, ale culturii. Această virtute este inseparabilă de dezvoltarea limbajelor specifice fiecărei componente a culturii spirituale, de delimitarea celor viabile de cele sterile, de celor expresive de cele artificioase. Toate acestea sînt valabile și pentru limbajul mijloacelor comunicării de masă (mass media), instrumente hotărîtoare de difuziune contemporană a culturii.

Pentru ca diferențele dintre generații să nu devină contradicții de amploare, să nu dea naștere la conflicte și clivaje, înfăptuirea dialogului este numai o premisă necesară. O alta la fel de importantă este asigurarea de către generațiile precedente a spațiului social de manifestare generațiilor tinere, ceea ce înseamnă, printre altele, crearea climatului necesar afirmării modalităților ei caracteristice de protecție în toate domeniile de activitate. A-și stimula talentele și inventivitatea, a nu o lăsa să vegeteze, a-și solicita nevoia de perfecțiune sînt tot atitea exigențe ale convingerii tinerei generații de posibilitatea realizării sale neîntîrziate, și nu după pensionarea celor anterioare, ca subiect activ al societății.

Ea poate fi ajutată să se maturizeze menținîndu-i vie curiozitatea spre inedit și aplecarea spre descoperirea unor soluții originale, obținerea unei experiențe proprii și studierea celei sedimentare anterioară fără a-i toci spiritul critic sau a o tutela, fără a-i amina timpul creativității îndrăznețe, durabile, fără a o face să piardă încrederea în sine și în valorile noului, împiedicînd-o să alunece în resemnare și pasivitate. Altfel, dialogul se fisurează, posibilitățile lui se diminuează și el se restabilește greu.

Osmoza generațiilor poate fi o sursă potențială de progres dacă nu se reduce la simpla lor integrare obiectivă, la conviețuirea lor, ci se fundează pe schimbul dinamic al valorilor și ideilor lor, pe continuitate și creativitate, deschidere spre cultură și inovare, înțelepciune și îndrăzneală. Ea este profund necesară pentru o societate ca a noastră care aspiră și este angajată într-un proces complicat și de mare dificultate de accelerare (implicit de scurtare) a timpului istoric pe scara dezvoltării, a creației contemporane.

Radu Florian

*) Marx—Engels, Opere, vol. 3, Editura politică, 1958, p. 46.

Poemele Evului Mediu (1)

NU AM impresia că descopăr un paradox: există cărți bune din literatura străină care intră (și dispar sau întîrzile) în librăriile noastre, fără ca nimeni să șoptească un cuvînt despre ele; și există altele, mai puțin bune, care străbat același drum și despre care toți sînt gata să vorbească și o și fac, chiar și în scris, dar mai ales verbal, întrefînînd, nestînsă, „critica” orală, atît de joasă, de obicei, dar de neînălțurat în lipsa altora: cărțile sînt multe, spațiul pentru critică este invers proporțional etc. În plus, la noi oralitatea este disciplină riguroasă și cu tradiție: un zvon critic ajunge la cititor și la Casa Școlii înainte de a fi fost rostit în Piața Universității. Cel care n-ajunge, nu-și face griji: tot va răzbate. Astfel, dacă ne îndrăgim auzul, e imposibil să nu recotăm astăzi de zvonuri, lansate cu secole-n urmă și care abia acum au reușit să străbată distanța. Unele vin chiar din Evul Mediu.

Mult timp, dar nu numai din zvonuri, eu am considerat Evul Mediu un fel de tunel lung, colindat de cavaleri în armuri, cu făclii în stînga și sabie în dreapta. Galopul cailor, aceste pistoane rotative ale tuturor civilizațiilor, le însoțeau înaintarea, ajutîndu-i la pirjolirea geograficilor, mereu nesigure. Sepia stampelor, tapiseriile decolorate și sticla pictată mi-au ajutat necunoașterea, cea care, în lipsă de altceva, se mulțumea să sintetizeze misterul alchimistilor, ci-frat în simboluri, de unde, în cele din urmă, tot m-am ales cu citeva lucruri: acvila, simbol al volatilității; dragonul cu coada între dinți, unitatea materiei; pelicanul, retință pentru distilatul sufletului și mercurul învățătorilor; regele și regina, aurul și argintul. Bernard Trevisan, Cibensis și, de mai tîrziu, Paracelsus mi-au înhibat astfel de apetențe. Și bine-au făcut.

Au făcut bine pentru că, treptat, am descoperit alt Ev Mediu. Nu a mai fost doar un tunel nocturn, ci și multă lumină, multă speranță și multă frumusețe. Toate încușate. Chipuri formidabile, cu barbă lungă sau fără fir de păr, se desprindeau pe rînd din acel timp fără soare, părăsind burgurile pline cu fierari (potcoave, săbii și lanțuri) și străbătînd, tot călării, cimpurile toscane sau coastele normande. În drum, răsfoiau din memorie o întregă bibliotecă și cînd ajungeau la destinație, aveau gata scrisă o carte, a lor; intrată în după mult timp sub teascu cu litere din lemn de păr.

Sînt formidabili, cu adevărat, acești oameni pentru cită erudiție purtau cu ei și pentru cită informație culturală duceau dintr-o parte într-alta. Explozia Renașterii și exprimarea ei totală într-un interval scurt m-a făcut să descopăr un mecanism perfect, pus la punct cu multă migală și sudoare, exact acolo unde văzusem doar întineric. Treabă gingașă (îmi inchipui că-l aud pe Argeșii), făcută de tilhari înțelepți, care aveau de străpuns nu numai cremenea temniței, ci și nevăzutul alungit ca o marmură neagră peste citeva secole.

Mănușa lui Roland este o astfel de treabă. Căci dincolo de interpretările știute, ținînd de vasalitatea în fața nevăzutului, mănușa aceasta ridicată spre cer a însemnat pulverizarea a tot ceea ce ștusem și refacerea edificului cu alte volume, pe direcția arătată de Roland, adică spre portile renascențiste.

O FOARTE frumoasă carte, **Poemele epice ale Evului Mediu**, au scos și nu de prea mult (Editura Științifică și Enciclopedică, 1978), trei autori: Sorina Bercescu, Victor Bercescu și Sevilla Răducanu. Sînt adunate aici patru mari poeme: **Cîntecul lui Roland**, **Tristan, Cîntecul Cidului** și **Parsifal**. Cu prezentări, comentarii, note și traduceri. N-am observat dacă la apariție zvonul critic a fost numai oral sau și în scris. Il presupun sub ambele forme, dar de foarte redusă dimensiune: am găsit cartea de curînd, nu departe de Piața Universității.

Între timp, Editura Univers a făcut să intre în librării o a doua versiune din **Poemul Cidului** care întîrzie în rafturi și, se pare, cu mai multă justete: traducătorul Eugen Tănase a ignorat toată ultima cercetare din jurul operei, din-
du-ne o formă nu depășită, ci lucrată dinadins cu eroare.

Nu-mi propun să rezolv aici ceea ce zeci și zeci de învățați de mare autoritate n-au reușit să rezolve în sute și sute de pagini: izvoarele, autorii, con-

taminările, influențele, adevărul istoric și literar. Unele amănunte sînt, însă, atît de sugestive, încît merită se ne oprim acum asupra lor, lăsînd lectura poemelor pentru data viitoare. Mai mult, dar nu sub această formă, cititorul interesat va găsi în prima dintre cărțile menționate, cei trei autori dovedindu-se buni și profunzi medievaliști. Cu singurul amănunt că par să dea întîietate izvoarelor franceze. Ceea ce, măcar în cazul poemelor epice spaniole, este depășit și nu se mai poartă.

O teză, cea a lui Gaston Paris (**Histoire poétique de Carlemagne**, 1865), s-a bucurat de o glorie suficient de lungă, susținînd tradiția legendară a micilor cîntece, devenite mai mari și în cele din urmă asamblate în **chansons**-urile care ne-au rămas. Evident, distanța între evenimentul istoric și consemnarea lui în poemul epic, de trei secole în cazul lui Roland, trebuia umplută cu ceva. Joseph Bédier (**Légendes épiques**, 1908) întinsec această glorie, susținînd că nu, în această distanță nu există nimic, decît poate amintirea evenimentului, conservată și în citeva documente, pentru a le descoperi, Bédier s-a transformat în pelerin, căutîndu-le pe cele ale lui Roland: un corn de fildeș știrbit (știrbit trebuia să fie, căci în poem Roland omoară un sarasin cu această armă sînoitoare, din care nu sunase la vreme) și păstrat la Bordeaux, o stîncă, știrbită și ea, la Roncevaux, de Roland cu spada sa, Durendal, iar în cele din urmă două morminte, la Blaye, presupuse a fi cele ale eroilor: Roland și Olivier.

Din aceste fragmente de ceață, un poet, un mare poet al acelor vremuri, a construit minunea de poem și a semnat: Turolid.

Teza aceasta, atît de frumoasă pentru că ne aduce în casă primul poet cu nume, după Homer și Horațiu, n-a mai avut o glorie de aceeași durată. Exact în 1909, un tînar savant spaniol, Ramón Menéndez Pidal, îi opune teza sa, cea a continuității, argumentînd-o cu atîtea date din Peninsula iberică, încît a funcționat ca o „dinamită” la temelia proaspătă a edificului Bédier. Și ca un făcut, opiniile lui Pidal s-au publicat pentru prima dată în franceză — **L'Épopée castillane à travers la littérature espagnole**, Paris, 1910, în traducerea lui Henri Merimee — originalul apărînd abia în 1945, și nu la Madrid, ci la Buenos Aires.

TREI amănunte sînt importante și definitive în această lucrare: poezia epică hispană începe în secolul al XI-lea și nu are „pauze”, chiar dacă **Poemul Cidului** poate fi din secolul următor; atît epica hispană, cit și cea franceză au un singur izvor: epopeea germanică; relicvele nu nasc poeme, ci invers, poemele (stimulate de diverși factori interesați, în spețe călugării) au făcut să apară relicvele.

Francezii au crezut și mai cred că epica spaniolă este de influență franceză. Pidal refuză tutela, punînd o tutelă asupra amindurora. Bédier, care anulase **Fragmentul de la Haged**, considerîndu-l tîrziu, nu a mai avut contra-argumente și pentru teza spaniolă. În afara furiei dictată de orgoliul său: „Ultimele cuvinte din cartea sa nu ar trebui să fie pronunțate de nici un muritor lingă urechea zeilor”. (Dámaso Alonso — **De los siglos oscuros al Siglo de Oro** — Gredos, 1964).

Acest ultim nume, Dámaso Alonso, fascinat de Bédier, dar subjugat de Pidal, avea să facă o descoperire epocală, în 1953: **Nota Emilianense**. Negru pe alb, cu literă vizigotă, un scrib, probabil Munio, menționează sosirea lui Carol cel Mare la Zaragoza în 778 și reține mai toate personajele din **Chanson**: Roland, Olivier, Ogier, episcopul Turpin, notînd că primul este ucis la Roncevaux: „in Rozaballes a gentibus Sarazenorum fuit Rodlane occiso”.

Originile epicii franceze au fost puse din nou în discuție, iar Dámaso Alonso a găsit în **romancero** numele eroilor: Bertlane (Bertrand) devenit Beltrano; Oggero (Ogier), Urgel; Olibero (Olivier); Oriveros. Bineînțele, Rodlane (Roland), Roldán. Așa cum circulau în tradiția populară, între 1048—1078, anii de redactare ai **Notei Emilianense**. Vom vedea că, față în față, Roland și Cidul, dincolo de asemănări, sînt purtătorii fideli a două spații epice total deosebite.

Darie Novăceanu

Ce aduce nou

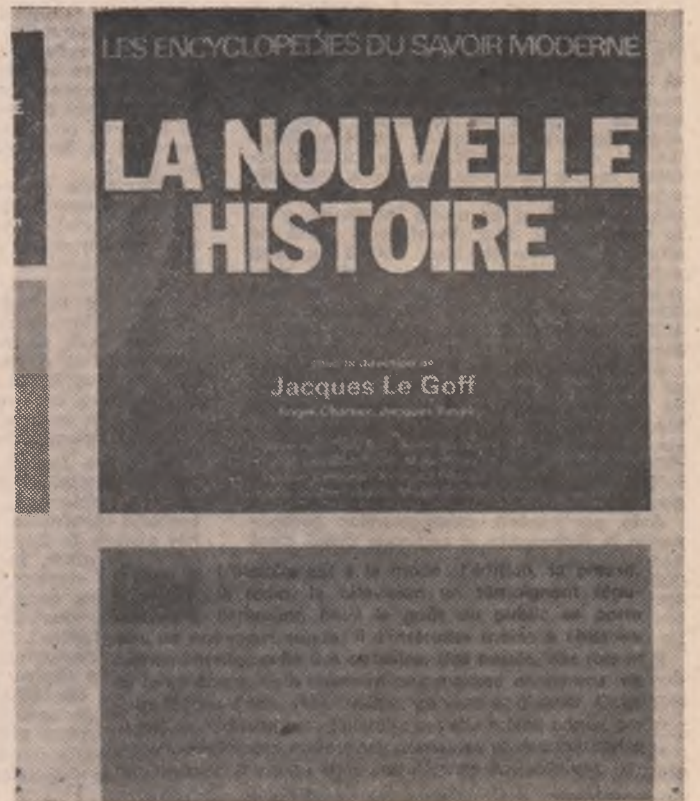
IN URMA cu citeva săptămîni, a avut loc la Institutul de studii sud-est europene o dezbateră pe teme de istoria mentalităților. Un accent special a fost pus asupra procesului de formare a curentelor de opinie publică, precum și asupra rolului pe care asemenea curente îl joacă în viața internațională — în cazul analizat, în relațiile culturale și politice dintre țările Sud-Estului european. Pornind din prezent spre trecut, dezbateră și-a lărgit continuu cîmpul de referințe. Reușita ei s-a datorat tocmai acestei treptate deschideri spre noi domenii, din care au fost culese datele, pentru ca să fie reconstituit, cu ajutorul lor, un trecut surprins în întreaga lui varietate și complexitate. Caracterul pluri-disciplinar al discuției a imprimat schimburi de idei un demers care a reușit să pună în lumină o bogătie de aspecte, din mijlocul cărora apăreau, în prim plan, oamenii cu năzuințele, temerile, înfăptuirile și împlinirile lor. Ceea ce o discută între specialiști n-ar fi realizat niciodată, a fost evident de contribuțiile istoricilor literari, arheologilor, lingviștilor, istoricilor vieții politice prezenți în sală.

Ce aduce, în fond, nou istoria mentalităților? În primul rînd, această impulsivitate a cercetării pluri-disciplinare desfășurată din necesitatea de a îmbrățișa o nouă realitate decît cea pe care a pus-o în lumină o istorie a limbii izolată de istoria politică sau o istorie a artelor detașată de preocupările criticii literare. În al doilea rînd, descoperirea unui trecut care explică prezentul tocmai datorită faptului că reface „autenticul” uman, reliefînd gîndul și fapta omului. Față de istoria gîndivăstă care credea că a lămurit o devenire intrucit a pus în relief evenimentul care a provocat un sir de consecințe, istoria mentalităților îndeamnă spre interiorizare, spre urmărirea modului în care realitatea cotidiană s-a schimbimbat în sensibilitate și gîndirea din care a izvorit acțiunea asupra realității. Istoria mentalităților și-a luat, de altfel, avîntul din mai noua istorie socială, care, la rîndul ei, își propunea să vadă și să înțeleagă mai multe decît venerabila istorie politică pusă sub semnul evenimentului de un Ranke sau Seignobos. Adîncind istoria socială („the social history” care continuă să se bucură de prestigiu în Anglia), istoria mentalităților și-a îndreptat atacul principal împotriva relațiilor fără adîncime umană, a naratiunilor dominate de șirul de dinastii și bătălii. De dată recentă, această istorie s-a dezvoltat din preocuparea de a înțelege noile fenomene dominante din secolul nostru, precum prezența decisivă a maselor în viața socială și politică, sau transformările adînci intervenite în existența cotidiană ca urmare a industrializării, a extinderii relațiilor economice, a dezvoltării unor noi tehnici care au pus sub semnul întrebării chiar viabilitatea tehnicilor mai vechi. Istoria mentalităților s-a dorit, de aceea, o istorie globală, cuprinzătoare, interesantă atît de legătura dintre impozite și modul de gîndire, cit și de modificările aduse orarului zilnic de ritmul de muncă al meseriașilor și negustorilor; mai ancorată în realitatea vie, mai sensibilă, mai inteligentă, ea a discreditat ușor vechea „istorie care istorisește” (l'histoire historisante, cum spunea Lucien Febvre).

Sursele istoriei mentalităților se află, în primul rînd, în „școala de la Annales”, în acel grup de istorici francezi care au colaborat la prestigioasa revistă întemeiată în 1929 de Lucien Febvre și Marc Bloch; o școală care s-a dezvoltat și s-a impus pe plan internațional mai ales datorită faptului că istoricii mentalităților au fost

profesori, au format elevi și, mai tîrziu, au dirijat cercetările doctoranzilor la celebra Ecole pratique des hautes études, astăzi unul din cele mai importante centre ale vieții intelectuale franceze. O întregă pleiadă de profesori a deschis noi direcții în cercetarea lumii mediteraneene (Fernand Braudel), a civilizărilor occidentale medievale (Jacques Le Goff), a mentalităților medievale în curs de modernizare (Georges Duby), a formării culturii franceze moderne (Robert Mandrou), a Europei clasicismului și Luminilor (Pierre Chaunu), a Renașterii și a sentimentelor fundamentale (Jean Delumeau), a civilizațiilor rurale (Em. Le Roy Ladurie), a atitudinilor în fața vieții și a morții (Philippe Ariès, Michel Vovelle, François Lebrun) și mulți alții. Cum spunea la un colocviu de la București Alphonse Dupront, istoria mentalităților s-a practicat mereu și este continuu pe cale de a se face. Regăsim explorări de acest gen în **Sfaturile pe întunec** ale lui Iorga, dar și în numeroase studii ale lui Gheorghe Brătianu sau P.P. Panaitescu (după cum demonstrează Lucian Boia în „Analele Universității București”, 28, 1979). Printre predecesorii pot fi considerați J. Huizinga (**Amurgul Evului Mediu**), Mario Praz, cu lucrarea sa despre romantism, Alberto Tenenti, cu frumoasa lui incursiune în mentalitatea oamenilor Renașterii; numeroase și variate sînt contribuțiile istoricilor polonezi, iugoslavi, unguri. De fapt, revista franceză a devenit, treptat, mai puțin incitantă și studii mai interesante și stimulante, numeroase de orientare marxistă, pot fi citite azi în revista britanică „Past and Present” sau în revistele italiene; și ne-am referi, spre exemplu, la ultimul număr din „Quaderni storici” dedicat analizei modului în care a început să se impună opinia publică în viața socială și politică engleză. Scourile sînt, însă, numeroase, după cum ne indică și un articol despre un congres de istorie din Turcia, în care autorul, Orhan Kologlu, consideră că problemele de istoria mentalităților nu pot lipsi din nici o mare dezbateră științifică (în „Özgür insan”, 6/1977).

Istoria mentalităților a lărgit considerabil avântul surselor, deoarece cercetarea nu se mai limitează la documentul scris, ci caută să surprindă gîndirea și afectivitatea în exprimarea lor imediată, în gesturi, în comunicarea orală, în îmbrăcăminte, alimentatie, locuință. Apoi, privind textele cu un ochi nou, istoricul caută să descopere termenii și conceptele cu care au gîndit oamenii, adică „utilajul mental”. Un bun exemplu, în acest sens, ni-l dă cartea apărută, în 1978, în Editura Academiei: **Terminologia portului popular românesc în perspectivă etnolingvistică comparată sud-est europeană** de Zamfira Mihail, Asadar, studiul lexicului, conjugat cu studiul imaginilor, pe făgașul deschis de Erwin Panofsky, din cărțile cărui, două au apărut recent în traducerea română, dar și de Emile Mâle, **Aby Warburg sau Pierre Francastel**. Imbinarea cercetării imaginilor dominante din artele plastice, a iconologiei, cu studiul utilajului mental ne introduce direct în mentalitatea artiștilor, dar și a grupurilor sau claselor cu care au dialogat ei. A pretinde că opera este un unicat, în sensul că este o „creație” ieșită din nimic, fără tangențe cu modul de a se exprima și a gîndi al contemporanilor, înseamnă a repeta o afirmație romantică pe care nici măcar toți romanticii nu o împărțeau. De aceea printre predecesorii istoriei mentalităților figurează Jules Michelet și noi l-am adăuga pe Bălcescu!

„O sinteză excelentă... a direcțiilor de cercetare din istoria mentalităților” (**La Nouvelle Histoire**, Editions Retz, 1979, apărută sub direcția lui Jacques Le Goff)

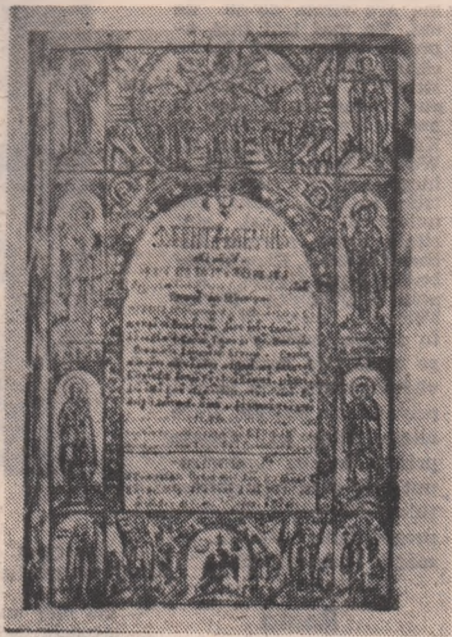

istoria mentalităților?

ORALITATE, scris, pictură și sculptură, dar și arhitectura și muzica alcătuiesc un registru al exprimării de la care istoricii pornesc pentru a delimita două perechi de nivele: cele socio-culturale și cele temporale. De o parte, relația dintre cultura rurală și cea orășenească, în permanență transformare de-a lungul perioadei medievale, a celei comerciale și a celei industriale (după demarările lui Peter Burke care a constatat o continuă refulare a „culturii populare” spre mediul sătesc); dar, totodată, relația dintre cultura maselor și cultura elitelor. Pe de altă parte, raportul dintre impulsurile date de eveniment și elementele stăruitoare de la o generație la alta, de-a lungul secolelor, adică relația dintre eveniment și „durata lungă”. În funcție de aceste două perechi de nivele putem preciza dacă stările de spirit și atitudinile mentale au fost incidentale sau statornice, dacă au aparținut unor grupuri și clase sau unei societăți întregi. Se impun a fi urmărite, apoi, clișeele mentale care s-au transmis de la o generație la alta și care au împiedicat grupuri întregi sau popoare să observe realități care nu se conformau clișeelelor. Din acest sir, merită analizate etichetele: „duplicitate și cruzime bizantină”, „letargie orientală”, „balcanizarea” unei regiuni, adică fărâmițarea ei politică, cu sens peiorativ; clișeele care dobândesc autoritate se preschimbă în mituri, care pot fi considerate „concepte înghețate”. Și clișeele și miturile au o mare pondere asupra curentelor de opinie și de aceea se impun a fi studiate cu prioritate; mai ales datorită faptului că pot favoriza, dar cel mai adesea bloca mare parte din comunicarea intelectuală internațională. În momentul în care un clișeu s-a instalat în opinia publică a unei societăți, este necesar un îndelungat timp pentru a introduce în circulație fotografia autentică. Dar oricine lucrează în domeniul științelor sociale știe că aici roadele nu sînt de azi pe mâine, ci mai ales de domeniul „duratei lungi”.

Numeroase aspecte au fost aduse în discuție de participanții la dezbateră deschisă de referatul pe care l-am redat în punctele lui esențiale. S-a vorbit despre baroc, mentalitate rurală, dar și despre imaginea „bunului împărat” (Florin Constantiniu), despre mentalul colectiv sesizabil în scrisorile române din secolul 16 și despre relația dintre document scris și metalimbaj (Alexandru Niculescu), despre hotarul dintre două lumi perceptibile în opera lui Neculce (Mihai Vornicu) și despre raportul dintre individ și societate oglindit în literatura antică (Zoe Petre), despre mentalul sătesc drept cheie a mentalităților sud-est europene, cu exemplificări din compilațiile române de cronici (Cătălina Velculescu), despre imaginea „celuilalt” la călătorii străini în România (Paul Cernovodeanu), despre acumularea de cunoștințe care poate provoca o schimbare a clișeelelor mentale și despre persistențele tenace (Florentina Cazan), despre imaginea „bunului împărat” în civilizația otomană (Mihai Maxim), despre legătura strinsă dintre modificarea limbajului și a mentalităților (Elena Poma), despre bogăția de date privind comportarea din literatura otomană (Mustafa Mehmet), despre raportul dintre mental și ideatic, dar și despre problema izvoarelor (Eugen Stănescu), despre limbajul pașoptiștilor (Emil Vrabie, Jürgen Erfurt), despre oralitatea copistilor de manuscrise (Vladimir Iliescu), despre alte numeroase aspecte.

INTR-O sinteză excelentă *La Nouvelle Histoire*, sub direcția lui Jacques Le Goff (Editions Retz, 1979), Philippe Ariès prezintă un convingător bilanț și o clară definire a direcțiilor de cercetare din istoria mentalităților. Arătînd că istoricul pornește azi de la prezent spre un trecut cu valoare de referință pentru a descifra „un alt trecut”, cel care nu-l este familiar, Philippe Ariès afirmă că istoria mentalităților se îndreaptă, cu precădere, spre mentalitățile „inactuale”. Și aceasta datorită faptului că de la un timp încoace, omul occidental nu mai este neclintit în convingerea sa că detine superioritatea culturală; istoriografia pozitivistă nu a acceptat niciodată posibilitatea unor moduri diferite de a înțelege realitatea. „Astăzi, conchide istoricul francez, cercetarea diferentelor trece înaintea investigării asemănărilor”; de aceea, trecutul care se deosebește tot mai mult de prezent nu mai poate fi ignorat, așa cum nu mai putem trece cu vederea arta neagră, arta indiană, arta precolumbiană. Sau culturile sud-est europene. adăugăm noi, care nu au fost privite pînă acum decît prin prisma eforturilor de a se asemăna societăților occidentale, adică apreciindu-se că modernizarea ar fi trebuit să anihileze tradiția. Evident, istoria mentalităților conduce spre profunzimi; dar ea solicită și un alt gen de istorie literară, decît cel practicat pe urmele „istoriei care istorisește”.

Indreptarea legii, Tirgoviște, 1652 - foaia de titlu (exemplarul de la Vașcău, Bihor)

Desfrinata lume sau Trupul și Omul înțelept sau sufletul, alegorie din Divanul lui Dimitrie Cantemir (Iasi, 1698)

Istoria literară și evoluția mentalităților

ISTORIA literară nu a putut rămîne străină de progresele făcute în ultimele decenii de alte discipline și, în primul rînd, de istoria mentalităților care s-a dezvoltat tocmai din curiozitatea specialistului dornic să știe ce se petrece la vecini, adică în alte domenii de activitate intelectuală și în alte societăți. În prezentarea densă pe care o face „istoriei noi” în ingenioasa carte *La Nouvelle Histoire*, Jacques Le Goff vorbește despre relațiile acestei istorii cu sociologia, economia, geografia, cu o psihologie și lingvistică rămase atașate unor obiective puțin sensibile la decideratele corectării mentalităților colective, cu o matematică prea puțin eficientă în istorie, cu științele vieții, dintre care biologia se dovedește a fi cea mai mult dispusă de a angaja un dialog fructuos cu cercetătorul vieții din trecut. Într-un capitol special din această sinteză, imaginată sub formă de dicționar, Jean-Marie Goulemont apreciază că noi teritorii au fost deschise istoriei literare de noua istorie: investiția „producției literare” — a mediilor, a publicului, a poziției sociale a scriitorului, a codurilor etc. — și a „operei” — care este un proces istoric continuu, ceea ce impune cunoașterea modului în care este practicat lectura în societate și este predată literatura în școală. De fapt, ni se pare ciudat faptul că nu se acordă o mai mare atenție, de către istoria și critica literară contemporană, modului în care literatura este înfățișată elevilor. Ne-am putea întreba, de pildă, cum se formează gustul unui adolescent care este îndemnat să studieze sistematic *La Vulturii de Gala Galaction*, *Feteleaga de Slavici* și *Un om necăjit* de Sadoveanu, cu o insistență, am crede, exagerată asupra aspectelor „naturaliste” din trecutul societății românești și care nu-și află compensație decît într-o poezie a marilor elanuri, lipsind, deci, registru de mijloc al realității privite cu umor, cu o simpatie ce implică atașament, dar și voință de transformare. Nu ar merita un loc mai important viziunea echilibrată a lui Odobescu, Ion Ghica și a celor care au imbinat arta cu ideea, precum Blaga, Ion Barbu, Voiculescu? În manuale nu se cuvine să pătrundă cu fragmente expresive istoricii literari, ca Dumitru Popovici, P.P. Panaitescu sau Ion Breazu? Dar este semnificativ pentru locul pe care-l ocupă în lumea literelor istoria literară, adică reflexia asupra deve-

nirii literaturii, faptul că în dicționarul *Scriitorii români* nu se află decît un singur critic și istoric literar în viață.

Este aceasta o situație generală a disciplinei, după cum ne face să înțelegem Jean-Marie Goulemont care continuă: „cine ar studia istoria istoriei literare ar descoperi într-însa, într-o perfectă alternață, rigorile postului mare și apetiturile carnavalului. Cînd redusă la constituirea unei arhive riguroase de texte și documente, cînd anexind teritoriile istoricului ideilor, ale criticului, ale analistului formelor, ale istoricului cărții, istoria literară pare greu de surprins și de definit, în modestia ei puțin acră și în imperialismul său plin de morgă... A venit ora, se pare, de a propune noi căi istoriei literare. Invitațiile vin de peste tot: criza prin care trece tradiția filologică ce i-a oferit o bază, progresele istoriei culturale și a istoriei cărții, actualizarea metodelor criticii literare”. Într-adevăr, filologia care a oferit premise umanismului care s-a confundat, un timp, cu exegeza textelor, nu mai este azi o disciplină cu contururi clare; istoria cărții face progrese evidente, după cum ne indică mai ales publicațiile transilvănene, unde găsim date fascinante despre răspîndirea tipăriturilor românești în Bihor sau Maramureș, în trecutul îndepărtat; critica literară este tot mai sensibilă la noul gust ce se formează în epoca noastră de transformări. Dar impulsul decisiv credem că vine din partea istoriei culturale într-un continuu proces de clarificare, cristalizare și directă angajare în dezbateră intelectuală animată, în zilele noastre, de științele ce pătrund în intimitatea materiei. Istoria literară se reînnoiește azi sub impulsul formării unor noi mentalități și pe măsură ce se întoarce spre izvoarele acestor mentalități.

Pentru istoria mentalităților disciplina aceasta cu contururi schimbătoare care este istoria literară prezintă un dublu interes: literatura ca sursă, întrucît opera literară oferă un material de prim interes pentru cunoașterea mentalităților; literatura ca proces istoric inedit, întrucît reflectă o istorie a imaginarii, între imaginea pusă în slujba inteligenței și imaginea care atrage după sine inteligența spre o lume mai bine ordonată sau spre o lume a nărilor, așa cum reflectă, în ansamblu, sentimentele și gîndurile ce s-au perindat de-a lungul secolelor, precum nouri lungi pe șesuri. Unul din promotorii „școlii Analelor”, Lucien Febvre, a atacat cu vigoare „bătrîna istorie literară”, aceea care ne informează despre faptele din viața scriitorilor, despre vicisitudinile existenței lor, despre circumstanțele exterioare ale publicațiilor lor”, oferindu-ne o demonstrație de „erudiție cronologică”, primejdioasă atîta timp cît nu mergea mai departe, ci sugera că o istorie literară atît era dator să facă: să prezinte viața și opera și să judece totul după „gustul” de azi. Febvre a recomandat analiza stăruitoare a sensibilității și a utilajului mental; după el, noua generație a continuat să acorde atenție constantă literaturii, sporind interesul istoricilor literari pentru noua istorie. Asupra a două aspecte ale acestui proces de modernizare merită să insistăm.

În primul rînd, în ceea ce privește fronturile noii istorii. O serie de „descoperiri” nu mai pot fi ignorate, precum nivelele temporale, raportul dintre scris și oralitate, modul în care omul imaginează. În ceea ce privește nivelele temporale, devine evident că procesul de elaborare a operei literare, ca și procesul de receptare ei fac parte dintr-un timp care nu se scurge uniform și unitar. Există un rîstimp pe care-l domină evenimentul, cu o mare intensitate, dar cu o existență limitată la un interval de luni sau ani; există un rîstimp al conjuncturii în care societă-

tea trăiește în condiții similare și adoptă atitudini asemănătoare, de-a lungul unor decenii sau chiar al unui secol; există, în sfîrșit, un timp al reprezentărilor mentale și al atitudinilor adînci care se transmit de la o generație la alta de-a lungul secolelor, alcătuind „durata lungă” din viața intelectuală, dar și economică sau socială. În plin secol 20 înțilnim atitudini mentale ce ne reamintesc de atitudini din societățile de acum două-trei milenii. Ce facem cu ele, le ignorăm? Aceste atitudini pătrund în literatură și în artă modelînd o întreagă societate care se recunoaște în aceste atitudini. Cercetarea miturilor, așa cum o face Mircea Eliade, a unor moduri proprii de exprimare ce trădează persistențe în utilajul mental, așa cum le-au pus în lumină Nicolae Iorga sau Constantin Noica, aduc în conștiință depozite din durată lungă. Este evident că istoria literară nu poate ajunge azi la rezultate convingătoare dacă este atentă numai la ceea ce îi comunică istoria scurtă sau durată lungă; ea trebuie să le ia în considerație pe amîndouă și să nu se grăbească spre concluzii, pornind de la ideea că tot ceea ce este nou este mai bun și tot ceea ce este vechi este de înlăturat, pentru că ar pune în pericol însuși mecanismul experienței umane care învață din greșeli și teaurizează învățămintele. O cercetare aplecată asupra unui deceniu este obligată să fie atentă la tot ceea ce îi comunică cele trei nivele ale timpului istoric; altfel va confunda tradiția cu reacțiunea și modernismul cu progresul. Or, cultura noastră a avut destul de pățimit de pe urma „liber schimbistilor”. Nu puține, din fericire, sînt exemplele celor care au trăit din plin în prezent, prelungind investigațiile pînă spre lumea începuturilor românești; ca Eminescu, Sadoveanu sau Argezi. Așa cum absența modernității nu a provocat decît stagnare, lincezeală și marasm.

CIT privește raportul dintre oralitate și scris, el a apărut într-o nouă lumină mai ales datorită anchetelor duse în domeniul difuzării cărții și al lecturii. În anii în care televiziunea ocupă un loc mai important decît cartea în viața noastră, înțelegem mai bine care erau raporturile dintre lumea care citea și lumea care asculta sau privea, în secolele anterioare. Or, asemenea relații ne fac mai bine să înțelegem că o carte nu poate fi înțeleasă dacă nu i-a fost reconstituit publicul ei, fie că e vorba de Voltaire, de Dickens, de Filimon sau Marin Preda. În sfîrșit, modul în care omul imaginează, ca și funcția acordată imaginii este tot mai clar că nu au fost mereu adoma. Putem vorbi fără ezitare despre „fantezia și imaginația neînfrîntă a povestirilor medievale”, fără să pornim de la raportul dintre fantezie și inteligență? Sînt reprezentările medievalelor expresii ale speranțelor și spaimelor sau și ale conceptelor și exorcizărilor? Este tot una imaginația zugravului Coman de la Arbore ca a lui Delacroix? Au acceptat întotdeauna oamenii schema individ-societate sau au văzut altfel locul omului în lume? Ce semnificație avea distincția „lumea dinăuntru” și „lumea dinafară” pe care o găsim la cărturarul nostru pînă tîrziu, în secolul 19? Părerea noastră este că avem de-a face cu o distincție care moștenește vechea deosebire dintre „înțelepciunea dinăuntru” și „înțelepciunea dinafară” pe care Dimitrie Cantemir a supus-o unei redimensionări în *Divanul său*, dar fără să o desființeze, de vreme ce era încă utilizată de scriitorii de la începutul veacului trecut. Cele două înțelepciuni, întrevăzute a fi într-un permanent dialog, au acordat alte funcții imaginarii, decît cea dobîndită din momentul în care înțelepciunea dinafară a început să treacă pe primul plan. Această tranziție apare din plin în opera lui Heidegger; dar acest raport dintre cele două înțelepciuni nu fusese complet uitat spre sfîrșitul secolului, după cum înțelegem din opera lui Eminescu. Este un raport pe care-l putem deduce din cea succesiune de *modele cosmologice* din opera poetului, înfățișate nu de mult de Ioana Petrescu în subțila ei carte.

În al doilea rînd, modernizarea istoriei noastre literare depinde de o mai sistematică orientare spre literatura comparată. Dacă punem acest aspect în legătură cu istoria mentalităților, constatăm că acest tip de istorie a încurajat aprofundarea istoriei regionale și naționale. Dar pe măsură ce explorarea a atîns straturile adînci, compararea s-a impus de la sine și de aceea Braudel, Chaunu, Mandrou, Ariès și alții au îmbrățișat zone tot mai largi. Atît studiul „duratei lungi”, cît și analiza relației dintre carte și oralitate, precum și cercetarea modului în care s-a imaginat, au condus laolaltă spre cunoașterea fenomenelor apărute în alte societăți, unde au fost elaborate mituri, imagini pe care contemporanii viețuind la mari distanțe erau capabili să le descifreze, în timp ce ele rămîn neînțelese în ochii generațiilor de azi din cadrul uneia și aceleiași societăți. Comunicarea prin imagine încurajează studiul comparat, care tot prin imagine ajunge la modelele mentale care au dirijat activitatea intelectuală din societățile unei epoci. Iar aceste modele au putut aparține aceleiași forme sau la mai multe forme universale; de unde o nouă abordare a stilurilor. Și aceasta în numele unei modernități care refuză să trăiască sub fascinația momentului, ci face mai clară relația dintre nou-tate și permanent. De fapt, se întrebă în sinteza pe care am citat-o la început, Philippe Ariès, „această apropiere recentă a prezentului de trecut nu este ea adăvărata rațiune de a fi a istoriei mentalităților”? O apropiere care, să o mai repetăm, nu înseamnă supunerea întregului trecut „gustului” contemporan, ci îmbogățirea prezentului cu tot ceea ce trecutul a cucerit pe toate planurile civilizației.

Alexandru Dușu

Machiavelli

● „Actualitatea” lui Niccolò Machiavelli (3.V. 1469—22.VI. 1527) solicită noi și noi traduceri, reeditări. Bineînțeles, a celebrei sale opere politice **Principele**, scrisă în perioada ultimelor luni ale anului 1512 și primele luni ale anului 1513, la Sant'Andrea în Percussina, unde se retrăsese după ce fusese nu numai îndepărtat de pe treptele puterii, dar și internat. Un sentiment de amărăciune străbate și cele

Bicentenar José Joaquín de Olmedo

● La 19 martie a.c. s-au împlinit 200 de ani de la nașterea poetului ecuatorian José Joaquín de Olmedo (1780—1847), participant la răscoala din 1820 a lui Bolívar. Ca urmare a acestei răscoale, Guayaquil (orașul natal al poetului) a devenit independent. De Olmedo a fost desemnat ca șef politic „prin voința poporului și a oștirii”, așa cum glăsuiește Actul de constituire. În 1830, când Ecuadorul își dobândește independența definitivă, poetul este ales ca vicepreședinte al națiunii. În

Un „Who's Who al Arhitecturii”

● Echivalând cu un dicționar al arhitecturii, cu nume de la 1400 până în zilele noastre, J. M. Richards, arhitect englez, a dat o lucrare de amplă

sapte „cărți” ale **Artei războiului** (1521), amărăciune în fața disensiunilor interne ce cuprinseseră Italia, inclusiv republica Florenței, ca reflex al confruntărilor pe plan european. Îndepărtându-se de frământările prezentului, Machiavelli scrie **Viața lui Castruccio Castracioni da Luca** (1520), scurt eseu istoric echivalent cu o biografie romantată. Dar tot în același an el dă și capodopera lui literară, **Mandragora**, comedie în cinci acte. Ultima operă a „marelui florentin” este chiar **Istoria Florenței**, începută în 1521 și terminată în 1526. „Geniul său a strălucit mai ales în modul de a trata istoria modernă” — va scrie Diderot. Căci „el a sesizat, cu o superioritate de geniu, adevăratele principii ale constituirii statelor, revelându-le resorturile cu finețe, explicând cauzele revoluțiilor lor; într-un cuvânt, și-a deschis o cale nouă, sondând toate adâncimile politicii”.

1845, la fel ca în 1820, va fi triumvir și candidat la președinția republicii. De Olmedo a scris peste 80 de lucrări cuprinzând ode, sonete, imnuri, marșuri, poezii diverse. Stilul său neoclasic se caracterizează printr-un limbaj influențat de poezii grece și latine (indeosebi de Pindar). Memorabile au rămas, din creația sa, odele **Victoria de la Juanin**, **Imn lui Bolívar** și **Generalului Flores**, învingător la Miñarica.

erudiție, care începe cu primele nume de arhitecți „profesioniști”, Alberti și Brunelleschi, ajungând până în contemporaneitatea (total 500 de termeni).

Alma Mahler

● **Mahler. Memorii și corespondență** este titlul volumului pe care Alma Mahler (în imagine), soția marelui compozitor Gustav Mahler, l-a publicat, la mult timp după moartea, în 1911, a soțului său. Într-adevăr, Alma Schindler, născută în 1879, a devenit soția lui Mahler la 9 martie 1902. Avea 22 de ani, iar soțul — 42. După moartea acestuia, Alma se căsătorește cu celebrul pictor Oskar Kokoschka, de care se va despărți pentru a deveni soția nu mai puțin celebrului arhitect

Pearl Harbour

● Tragedia de la Pearl Harbour — respectiv famosul atac japonez din 7 decembrie 1941 asupra bazei aeronavale americane, care a declanșat angajarea Statelor Unite în cel de-al doilea război mondial — a constituit recent — „în retrospectivă” — subiectul unui serial cinematografic de cîte o oră și jumătate proiectat la Televiziunea franceză în cursul lunii martie.

Omagiu

● Sculptorul austriac Franz Anton Confal este autorul unui bust ce-l reprezintă pe compozitorul austriac de origine maghiară Franz Lehar (1870—1948), creatorul cunoscutelor opere **Văduva veselă**, **Dragoste de țigan**, **Contele de Luxemburg**, **Paganini** și **Țara surisului**. Lucrarea a fost achiziționată de municipalitatea vieneză și amplasată în Stadtpark-ul orașului, recent, în semn de omagiu, cu ocazia împlinirii a 110 ani de la nașterea lui Lehar.

Walter Gropius. Dar, după primul război mondial, Alma părăsește pe Gropius și devine tovarășa de viață a scriitorului Franz Werfel, cu care va părăsi Austria din pricina ocupației naziste, refugându-se în S.U.A. Cînd Werfel moare, în 1945, la Beverly Hills, Alma are vîrsta de 66 de ani. Va mai trăi încă aproape 20 de ani, într-o casuță din New York, în strada 73, în mijlocul manuscriselor lui Mahler, al portretelor ei semnate de Kokoschka, al cărților lui Werfel. În acest timp, a început să-și scrie memoriile, în care, numai din universul muzical, sînt citate nume precum Richard Strauss, Claude Debussy, Paul Dukas, Arnold Schoenberg, Darius Milhaud, Bruno Walter... În aceste memorii, Alma se arată mai curînd ca o văduvă iconoclastă în ce-l privește pe Mahler. Între altele, Alma își descrie primul soț ca „nepriceput în a face față obligațiilor domestice, fiind în pragul falimentului”... Omagiu adus virtuții!

Roma în avanpremieră

● Carlo Marconi și Mario Sanetti au imaginat o „enciclopedie vie” a orașului Roma, care va apărea sub auspiciile firmei „Iniziativa editoriale e culturali”. Intitulată **Roma Oggi in Anteprema**, această operă monumentală va conține informații esențiale cu privire la viața artistică, culturală, științifică, industrială, comercială și sportivă a capitalei italiene.

Afișe japoneze

● La „Musée de l'Afrique” din Paris este deschisă expoziția intitulată „Afișe japoneze”. În cadrul acesteia sînt expuse 150 afișe, din secolul al XVIII-lea pînă în zilele noastre. Prima secțiune a expoziției grupează 80 afișe din secolele XVIII—XIX care ilustrează schimbările ce au avut loc în viața cotidiană a Japoniei din acea epocă. Cea de a doua secțiune cuprinde creații contemporane semnate, printre alții, de Shigeo Fukuda, Zazumasa Nagai, Tadanri Yokok.

O biografie Strindberg

● Cînd cel mai important publicist din Suedia, care este și unul dintre cei mai buni biografi din această țară, scrie o carte despre viața unui autor suedez de reputație mondială, se spune, pe bună dreptate, că e vorba de un eveniment. Publicistul în cauză este Olof Lagercrantz, fost redactor cultural și apoi redactor șef al ziarului „Dagens Nyheter”, autor al unor pasionante biografii, printre care cea a lui James Joyce, Stig Dagerman, Agnes von Krusenstjerne, și al

unui studiu despre **Inter-nul** lui Dante. Ultima lui carte, care se intitulază **August Strindberg**, a apărut în editura Wahlström Widstrand și va apărea curînd și în limba engleză, în editura Faber. Olof Lagercrantz aduce o contribuție substanțială la înțelegerea critică a personalității complexe și contradictorii a marelui dramaturg, a opiniilor și atitudinilor sale. În imagine: August Strindberg împreună cu cele două fiice ale sale, Karin și Grete.

Un test de cunoștințe istorice printre elevii francezi

■ Un recent test asupra cunoștințelor istorice printre 251 elevi din clasa a IV-a liceală (echivalînd cu anul al VIII-lea de școlarizare la noi) a fost efectuat de revista „Les Nouvelles Littéraires” (nr. 2726). La o singură întrebare, numai: **Ce este o moschee?** au răspuns corect peste 50 la sută dintre elevi (respectiv: 63,75 la sută). În rest, doar 45 la sută din răspunsuri au fost corecte la întrebarea

rea **Cine a fost Mahomed?**; doar 22 la sută au știut ce s-a denumit, în istorie, o **cruciadă**; 25 la sută dintre elevi, — **cine a fost Ludovic IX?**; o treime (35 la sută) au identificat **cine a fost Luther**, și doar o șesime (16,73 la sută) au răspuns corect că în anul 467 a căzut **Imperiul roman de Apus**; cam jumătate au răspuns corect că Magellan a fost **primul om care a făcut înconjurul pămîntului**...

Premiul „Zmaj”

● Recent, la Novi Sad, juriul format din Pavel Popović, Borislav Radović, Tvrtko Kulenović și Bogdan Ciplić a decernat

prestigiosul premiu iugoslav „Zmaj” pe anul 1979, poetului Dušan Kostić (n. 1917) pentru întreaga sa creație literară.

Roland Barthes

■ IN dimineața zilei de miercuri, 26 martie, viața lui Roland Barthes s-a încheiat. Nu avea încă 65 de ani, vîrstă la care teoreticianul, criticul nu încheie, ci își desăvîrșește înțelepciunea: sînt numai 27 de ani de cînd **Le degré zéro de l'écriture** deschidea

în critica franceză și în critica lumii un nou capitol. Și, mai cu seamă, era una din acele cîteva poziții ce-au provocat efervescența unei gândiri teoretice, efervescență ce constituie, cred, unul din fenomenele literare și estetice cele mai importante și mai fecunde pe care această a doua jumătate a secolului le-a dat. Toate noile critici și noile orientări (pre și post structuraliste, semiologice și poetice etc.) nu l-au putut evita pe Roland Barthes — poate teoreticianul cel mai citat din acest sfert de secol, inevitabil pentru aderenții ca și pentru opozanții sau colaterali. O personalitate de cotitură, nu altfel socotindu-se pe sine prin mărturisirea atîtor idei rămase doar la stadiul ipotezei, prin asumarea atîtor contradicții, nedumeriri și nostalgii — așa cum le găsim în cartea ce-a scris-o despre sine: **Roland Barthes de Roland Barthes** (1975). Nu cred că a făcut o „școală”, ci a deschis posibilități pentru mai multe școli — punînd baze sau devenind repere inevitabile metodologiilor pe care apoi le-a părăsit, fără a se dezice însă de ele, dogmatizînd o clipă (o clipă înseamnă o durată mai lungă în teoretic) spre a se dezlipi de urmași în căutarea altora...

Cu toate astea, în datele lui mari, fundamentale, demersul lui Roland Barthes are superioara consecvență de tipul celui ce caută pe căi diverse să ajungă la un

sistem; avînd conștiința că această căutare e mai fertilă decît sistemul însuși — dacă alții îl vor găsi...

O astfel de personalitate nu se poate desfășura fără ca opera ce-l reprezintă să nu conțină și componenta ludică sau cea ironică. Părăsînd o parte din câștigurile pe care alții le îmbrățișau cu ferovare, Roland Barthes continua pe căi surprinzătoare, unde dificultățile și ariditatea — sau, dimpotrivă, simplitatea problemei — păreau a respinge, găsînd în eleganță (ce bine a ascuns mereu secretul patetism al discursului său!) prilejul de a ajunge la limita inteligenței sale (uimitoare) prin paradox. Des mărturisitele sale perplexități — dar niciodată retorizate pe larg — se izolează nu ca impasuri (sau ușurînd greaua conștiință a impasului), ci ca momente de jubilarie pentru ceea ce fusese cîștigat: acea superioară modestie neîncredintată pe care valoarea spirituală a omului Barthes o denota prin scrisul său lipsit de pedantism (nu și de o pedanterie), de logoree, de precauții inutile. Nu era didactic — și de aceea fuga gândirii și speculațiile sale are segmente criptice —, nu ascundea că vocația sa era exercițiul creației teoretice a cărei spiritualitate adîncă a apărut în prim plan abia către sfîrșit: prin neașteptatele **Fragments d'un discours amoureux** (1977). Imprevizibilă această cotitură ce seamănă (nefiind, desigur) cu o ieșire din critică, din discursul teoretic — și care este una din cărțile cele mai „importante” (să citim adînci? analitic răscolitoare?) despre discursul iubirii! Cărți pe care literatura franceză le-a dat de la medievalele tratate despre **coțezia** pînă azi. Și ele n-au fost puține...

Dacă teoria, critica este (și) o **terapeutică a salvării din informitate** (hidră cu mai multe capete decît putem număra), atunci acest act aproape final al operei lui Roland Barthes nu înseamnă un refuz al propriului trecut, o conversiune uimitoare, ci numai acea parte a întregului

care lipsea, luminînd acum prin spiritualitatea și sentimentul ei tremurător tot ceea ce fusese scris înainte. Cum Roland Barthes a spus-o de atîtea ori, sensul unei opere nu se reveală printr-o lectură liniară, ci una „à travers”: o evidență în urma urmelor, o evidență pe care alții evidență, mult intristătoare, aceea a morții lui Roland Barthes, o salvează de stupiditate și o situează ca un început al posterității numelui său:

„Ce n'est pas seulement une linguistique des noms propres qu'il faut; c'est aussi une érotique; le nom, comme la voix, comme l'odeur, ce serait le terme d'une langueur; désir et mort: «le dernier soupir qui reste des choses», dit un auteur du siècle dernier.”

Numele, ultimul suspin...

...și prima voce din posteritate.

Ce anume te îndeamnă — și ce anume te legitimează, la urma urmelor — a scrie, a rosti frazele unui discurs funebru? De ce tu și nu un altul?

Întrebare ce m-a frîmîntat în aceste cîteva zile: despărțirea e însăși literatura despre personajul ce a provocat-o, fără voia sa: text al absenței, text al afecțiunii.

Legitimitatea ar avea-o, desigur, alții: nu am avut prilejul de a-l fi cunoscut pe Roland Barthes, nici acela de a-i fi ascultat seminariile și conferințele. L-am citit — dar nu întreaga-i operă — l-am urmat uneori cu timiditatea și prudența evidenței că nu-l înțeleg intrutotul. Alții dintre prieteni și colegi sînt mai îndrituiți în a scrie discursul de despărțire — și desigur o vor face. Voiesc a mărturisi ce m-a îndemnat, adică una din acele intîmplări de neuit pentru o intimitate, intîmplări care-ți apropie pînă lingă inimă o admirație înainte mai rece, mai distantă, mai lipsită de ambiguitate. Iat-o:

Cu cîteva zile înainte de 26 îmi propusesem a reciti cu creionul în mînă un text dificil și important al lui Roland Barthes, de care simțeam o acută nevoie. (De ce acum? De ce minat de această „necesitate”, aproape obsesivă, sigur absorbantă, te ridici și scoți din bibliotecă o carte de

care „n-ai nevoie” acum — sau poate ai și nu știi, sau vrei s-o afli — și pe care o recitești, stai ceasuri la rînd cu ea dinainte-ți?)

Textul era **Introduction à l'analyse structurale des récits** (1966) și, știind că nu mai pot amîna, în seara de 25 și toată dimineața de 26 martie l-am studiat. Cred că l-am și înțeles aproape intrutotul. Apoi, în restul zilei — fapt normal — ideile și distincțiile sale teoretice mi-au „umbat prin cap” — cum se spune. Era normal — și totuși, îmi repetam, ce absolută nevoie simt acum de cărțile și ideile sale, cărți pe care nu le am, idei pe care nu le cunosc în profunzime? La miezul nopții de 26, telefonul unei prietene de departe m-a sunat spre a-mi spune că Roland Barthes nu mai era. Vedeam gestul unei intristate solidarități, căci nu o dată, ceasuri întregi, vorbiseram despre disparut.

Poate că adîncă, stînjenita emoție — și ciudata coincidență romanescă — vor ține locul finalului acestui „fragment de discurs”.

Căci încheierea cea mai necesară, cea mai legitimă e reamintirea **numelor** principalelor opere, nume-fraze-texte, pe care personajul le va rosti cu propriul său glas pe scene unde vor fi mereu jucate discursurile acestui veac:

Le degré zéro de l'écriture (1953); **Michellet par lui-même** (1954), **Mythologies** (1957), **Sur Racine** (1963) — singura (!) carte tradusă în românește a unuia dintre criticii cei mai cunoscuți și mai „influenți” la noi (de unii fără s-o mărturisescă...), **Essais critiques** (1964), **Elements de sémiologie** (1965), **Critique et Vérité** (1966), **Systeme de la Mode** (1967), **S/Z** (1970), **L'Empire des signes** (1970), **Sade**, **Fourier**, **Loyola** (1971), **Nouveaux essais critiques** (1972), **Le Plaisir du Texte** (1973), **Roland Barthes par Roland Barthes** (1975), **Fragments d'un discours amoureux** (1977). Exit.

Gelu Ionescu

Premiul Petrarca

● Instituit în 1904, în localitatea Nestal, Premiul literar Petrarca a revenit, în ediția sa 1980, scriitorului elvețian Ludwig Hohl din Geneva. Alături de povestirile din volumul *Bergfahrt*, opera lui Hohl constă dintr-un foarte cuprinzător *Jurnal*, din diverse eseuri și aforisme publicate în volumele intitulate *Nuancen und Details*, *Nächtlicher Weg*, *Vernunft und Güte*.

„Ghepardul” în versiune teatrală

● Într-o concepție regizorală barocă, după opinia criticilor de specialitate, Franco Enriquez a prezentat pe scena teatrului Metastasio din Florența spectacolul *Ghepardul* — realizat după romanul cu același nume al lui Giuseppe Tomasi di Lampedusa. Versiunea dramatică aparține scriitorului Biagio Belfiore. Rolul bătrînului principe Salina este interpretat de Franco Enriquez însuși.

Retrospectivă Max Beckmann

● După retrospectivile Georg Grosz, Otto Dix și Oskar Schlemmer, galeriile Asociației de artă din Hamburg au organizat o altă retrospectivă, consacrată lui Max Beckmann (Leipzig, 1884 — New York, 1950), unul dintre cei mai de seamă artiști germani ai secolului XX, fost (pînă în 1933, cînd a fost destituit) profesor la Academia de artă din Frankfurt. Din totalul de peste 3 000 de desene și 300 de lucrări grafice ale lui Beckmann, au fost expuse 40 de desene și 100 de xilografuri și litografii, printre care lucrări din perioada anilor 1920: „Noapte citadină”, „Chipuri”, „Infernul”, „Iarmarocul”, „Călătorie berlineză” etc.

Variațiuni libere pe o temă dată

● Celebrîndu-și centenarul, Muzeul național din Cracovia a organizat o expoziție intitulată „Portrete de polonezi executate de ei înșiși”. Tema acesteia a sugerat organizatorilor ideea realizării unui volum de esuri intitulat la fel. Iată cum explica geneza cărții Marek Rostowowski, unul din inițiatorii ei. „Am cerut declarații istoricilor, dar am evitat istoricii ai artei, pentru că intenția noastră era să completăm cadrul exterior al personajelor prezentate în tablouri prin considerații asupra opiniilor lor, asupra ideii pe care o aveau despre ei înșiși”. Autorii solicită și-au scris textele ca niște variațiuni libere pe o temă dată, fără legătură cu prezentarea acesteia în artă. Ideea autopoortretului polonezilor a căpătat astfel un orizont mult mai amplu, la care au contribuit autorii următori: profesorii Aleksander Gieysztor (*L'homme medievalis polonez văzut de el însuși*), Janusz Tazbir (*În oglinda a trei epoci*), Stefan Kieniewicz (*Portretul polonezului în epoca aseririi*), Andrzej Wróblewski (*Tête irisée — în imagine*) etc. Inzestrată cu 72 de ilustrații, cartea s-a bucurat de un succes imens.

○ ecranizare neobișnuită

● În insula Malta a fost construit decorul: un mic oraș după chipul și asemănarea lui Sweet Haven, care — vă amintiți? — este locul acțiunii celebrilor desene animate cu Popeye Marina. Născut în 1929 în studiouri hollywoodiene, acesta erou furtunos dar inimos, care-și fortifică mușchii înghițind spanac din cutie, a inspirat sce-

naristului Jules Feiffer ideea unui film cu actori în carne și oase. Aventurile lui Popeye-desenul-animat vor deveni un film în care marinaurul va fi interpretat de actorul de televiziune Robin Williams (în imagine alături de actrița Shelley Duval, care va fi Olive, și de Wesley Ivan Hurt, în vîrstă de 11 luni, care va fi Swee'Pea).

Offenbach

● Pe scenele teatrelor lirice din R.F.G. și Franța sînt programate anul acesta creații ale compozitorului francez de origine germană, Jacques Offenbach (1819—1880), de la a cărui moarte se implinesc 100 de ani. Presa îl consacra și ea numeroase studii și articole. Intemeietor al operetei franceze, Offenbach este autorul unor creații remarcabile ale genului, printre care: *Orfeu în Infern*, *Frumoasa Elena*, *Pericola*, *Madame Favart*, precum și al operei fantastice *Povestirile lui Hoffman*.

Arta copiilor

● Timp de 3 ani, între 1981—1983, se va sărbători la Pescia (Toscana), unde își are sediul Fundația națională Carlo Collodi, centenarul lui „Pinocchio”. Festivitățile vor începe anul viitor, la 21 iunie, data la care, în 1881, a apărut primul foileton *Pinocchio* în „Revista pentru copii” din Roma (primul volum *Pinocchio* a apărut în 1882). Cu această ocazie va fi omagiată și personalitatea lui Carlo Collodi (1826—1890), părintele spiritual al lui Pinocchio. — de la a cărui moarte se implinesc anul acesta 90 de ani.

Galerii de artă la Pilsen

● În cunoscutul oraș cehoslovac Pilsen s-a deschis prima galerie de artă care cuprinde lucrări plastice ale copiilor. Prima sală este destinată lucrărilor copiilor din Cehoslovacia, iar a doua expune lucrări de diferite genuri (uleiuri, acuarele, grafică, sculptură etc.) ale copiilor din 70 de țări ale lumii. Începînd cu anul acesta, galeria de artă de la Pilsen va fi gazdă permanentă a unor expoziții anuale ale copiilor din lumea întreagă.

Aniversare

● Înființată în anul 1755 de Lomonosov, Universitatea cu același nume din Moscova aniversează 225 de ani de activitate. Pe lângă numeroși oameni de știință (Jukovski, Lebedev, Mendeleev, Herzen etc.), aici și-au făcut studiile și celebrii scriitori Griboedov, Lermontov, Turgheniev, Cehov ș.a. Universitatea a cunoscut în decursul anilor o dezvoltare continuă. Înainte avea 4 facultăți. În prezent are 19. Numărul studenților este astăzi de 30 000, iar al cadrelor didactice de 1 000, dintre care 100 de academicieni. Clădirea cu 39 de etaje dispune, între altele, de 300 laboratoare și o bibliotecă științifică cu 6 500 000 de volume.

Chagall la Zürich

● În cadrul seriei „Căiete de colecții” la Zürich a fost editat recent un caiet dedicat celor 14 tablouri reunite în sala Chagall de la Galeria de artă a orașului, Kunsthaus. Prezentarea tablourilor este întregită de o cuprinzătoare documentare biografică, mergînd pînă în anul 1977, adică pînă la cea de a 90-a aniversare a marelui artist.

„Odiseea” în desene animate

● O muncă titanică au efectuat desenatorii de la televiziunea vest-germană pentru a crea un film de desene animate înfățișînd călătoria lui Odiseu. Fiecare din cele 13 episoade (de o oră și jumătate) prezintă una din aventurile legendarului erou al epopeii antice grecești. Desenatorii au creat chipurile celor 56 de personaje principale și ale multor altora secundare. Revista „Grafis”, relevînd calitățile desenelor, compara greutățile pe care le-au avut de înținat artiștii cu ale lui Odiseu însuși.

„Ultimul viking”

● La treizeci și doi de ani, prozatorul francez Patrick Grainville (în imagine), are la activul său șase romane publicate, dintre care *Les Flamboyants* i-a adus, în 1976, premiul Goncourt. Ultima în dată dintre cărțile sale, intitulată *Le Dernier Viking*, este povestea unui țaran din Normandia, Martel, care, în plină epocă de transformare a satelor în agroc-orașe, încearcă și reușește să reconstruiască

jurul său o civilizație milenară, cu vegetația, cu animalele și cu uneltele ei, reapărute parcă dintr-un vis, dar obținute de fapt cu multă trudă și migală. Martel își construiește chiar și o barcă, un drakkar cu dragon la prova, plasmuire de vis și realitate în același timp, cu care porneste în călătorie pe ocean. *Ultimul viking* este un fel de roman fantastic, dar proiectat nu în viitor, ci într-o lume apusă, retrăită prin forța voinței de a experimenta posibilități umane uitate.

ATLAS

Regula jocului

■ VENEAM spre casă într-una dintre aceste zile în care primăvara s-a hotărît totuși să coboare peste noi, veneam moleșită de soare și de astenie, cu acea beatitudine a oboselii în care trupul nu mai pretinde ordine, ci ia asupra sa conducerea automată a mișcărilor, dînd gîndurilor vacanță și suferințelor somn. Veneam spre casă încet, cu fularul în sfîrșit desnodat și paltonul desfăcut, oprindu-mă să mă uit, curioasă și absentă în egală măsură, la fiecare gard mai ciudat, la fiecare stucatură mai neobișnuită, la fiecare streășină mai complicată, la fiecare pisică pășind pedantă pe acoperiș, la fiecare cățel traversînd aferat strada, la fiecare trecător purtînd pe chip expresia aceluiași somn transparent prin care pluteam fericită și eu. Veneam spre casă, deci, fără să mă grăbesc, cînd m-am oprit să privesc un joc de copii. Așezați ca într-un amfiteatru pe treptele curbe ale unei clădiri, opt sau poate nouă tînci, nedepășind cinci-șase ani, stăteau cuminiți unul lingă altul, în timp ce o fetiță mai răsărită îi domina din față, în picioare, interogîndu-l pe rînd. Se jucau de-a școala. Tocmai era scos la tablă un băiețel, tabla fiind asfaltul pe care profesora scrisese, în josul unor coloane de cifre mai vechi, problema: $7 + 7 = ?$. Profesora era importantă și severă, elevul speriat de întrebare și respectuos, rolurile erau interpretate cu seriozitate și chiar cu minuțiozitate. Prezența spectatorului care eram, și care se așezase pe trepte alături de el, nu părea să-i deranjeze nici măcar prin ușorul cabotinism căruia îi dădea naștere. Se făceau că mă ignoră și, în adîncul jocului lor, mă ignorau cu adevărat. După o prelungită nesiguranță, cel întrebare se hotărî și cu un glas subțire, mai subțire chiar decît m-aș fi așteptat, dădu răspunsul: 23. Calmă, profesora șterse cu talpa gheții semnul întrebării, scrise în locul lui 28 (scrisa, evident, în numele elevului care nu știa scrie) și abia apoi începu să explice că răspunsul nu este corect și, tîindu-l cu o linie, însemnă alături „adevăratul” rezultat: 16, iar cu bățul pe care îl ținea în mina stîngă aplică simbolic o lovitură punitivă în palma celui ce greșise, întînsă cu stoicism ca să-și ia pedeapsa. Atunci, amuzată și mirată de insuficiența profesoarei, în a cărei impunătoare pedagogie începusem să cred și eu, m-am trezit spunînd aproape fără să vreau „Dar $7 + 7 = 14$ ” și abia în secunda următoare, cînd toți ochii s-au întors spre mine, luminînd la fel, am înțeles imensa greșeală pe care o făcusem. Nu cred că vreodată în viață m-am simțit mai stupidă și nu glumesc deloc mărturisind asta. Era în privirea copiilor oprită asupra mea, nu mai mult de cîteva secunde, nu numai uimirea că nu înțelesesem regula, atît de simplă, a jocului, ci și disprețul că nu eram în stare s-o înțeleg. Jocul lor fusese pur, neatîns de realitate, profesora nu era profesoară, elevii nu erau elevi, calculele nu erau calcule, era un joc perfect, jucat din simpla plăcere a jocului, o plăcere pe care o trăiau, evident, cu toții, iar în această artă grațioasă, în această ficțiune atît de totală încît nu putea fi înfirmată de nimic, eu introdusesem prosteste un element real, un adevăr dintr-un univers care nu reușise încă să-i atingă. M-am ridicat umilită și aproape cu greutate, ca bătrînii, și m-am îndepărtat simțîndu-mă privită din spate un timp, auzind apoi, tot mai slab, reluarea jocului a cărui regulă nu reușisem să o înțeleg. Marea bucurie a amiezii se stînsese în mine, începui să mă grăbesc spre casă, ca și cum mi-ar fi fost teamă să nu înfirm prin vreun adevăr mai real sublimă ficțiune a primăverii.

Ana Blandiana

Sport:

Scăpărînd urzici

■ DUPĂ o lungă, frămîntată și fructuoasă pregătire, naționala de fotbal a dat fuga pînă la Belgrad și a potcovit calul sub burta. Era și timpul, fiindcă nu-și mai dăduse în petec de la intîlnirea cu Italia.

Dar mai întîi despre iugoslavi. Echipa țării prietene ne-a înscris două goluri, jucînd fără strălucire, dar cu multă precizie. Jucătorii ei de mare clasă știu cînd și cu cine să forțeze și nu-și rup picioarele să realizeze scoruri fluviu într-o competiție care și-a pierdut interesul în ochii publicului. Văzîndu-l pe marele Susici cum răsturna rîndurile apărării noastre mi-am adus aminte cu multă plăcere de proverbul englez: Dumnezeu să-i ajute pe bogați, că săracii pot cersii. Belgradul, aflînd că în formația noastră va evolua și Mircea Sandu, a trimis la stadion doar vreo cinci mii de oameni — cu vreo mie mai mult decît totalul spectatorilor bucureșteni prezenți la intîlnirea Sportului Studențesc într-un campionat.

ȘI ACUM să trecem la cucuvelele noastre de tablă. La Belgrad am înșirat pe iarbă cea mai mucigelatinoasă echipă a noastră din ultimii zece ani. Știm cu toții că un meci prost face cit două fapte rele, dar asta de la Belgrad le-a pus moț la toate. Ți-era rușine să privești chiar și printre dește la adunătura aia de scrumbii fără aripoare din linia de fund care căscau botul după o-nghițitură de aer și se mușcau de coadă ca să se scoale din somn. Dobrin, marele vrăjitor, a încercat să dea drumul vulpilor pe care le ține în singe, dar l-a lipsit marelui zid de sprijin. Dinu, „Cu Dinu, zice el, ar fi fost ordine în echipă” și, probabil, știe ce spune. Cred că chiar mult mai mult decît cel care, ridicîndu-l pe Dobrin peste spicul candeliei după meciul din miercuria aia din trecutul apropiat și cu trup de tortă, s-au repezit cu colții în Dinu, crezîndu-l fără manta de ploaie. Dinu se pricepe să se apere și cu cuvîntul (destul de pigmentat,

dacă-l urmăriti cronică din „Scinteia tineretului”), dar mai ales cu marea lui forță de joc și cu acea rară putere de a gîndi și de a răsturna fluxul partidei într-o fracțiune de secundă. La Belgrad, lipsa lui Dinu și clasa lui Dobrin au scos în evidență faptul că echipa n-are șira spinării, adică linie mediană. Dar, ceea ce m-a uimit, nu mai are nici linie de fund. Sames, jucătorul numărul 1 al anului '79, putea să stea la cabine și să fumeze. La fel Tilihoi și Ștefănescu. Mult mai grav e că, exceptîndu-l pe Dobrin și Balaci, jucătorii nu știu ce poartă sînt plătiți s-o atace. Nici o urmă de idee, nici o fărîmă de ambiție, numai spaimă, gîfială, obtuzitate și ingenunchiere. Și cînd te gîndești că o asemenea brambureală e lăudată la radio de crainicul Nicolae Soare! Norocul ne-a strecurat într-o grupă unde am avea șanse pentru calificarea în turneul final al Cupei mondiale din Spania. Dar ca să ajungem acolo, trebuie mai întîi să ne cadă unghiile numite Constantin Cernăianu și Victor Stănculescu și pe urmă să chemăm la cirna echipei pe cineva care să știe măcar să facă o selecție, adică să arunce ochii roată peste ceea ce avem și să culegă. Și tot în prețul asta să ne răspundă Ștefan Covaci de ce, dacă și-a dat demisia din funcția de antrenor al naționalei, o însoțeste în toate delasările și tot el hotărîște cine să intre pe teren și cine să spargă seminte?

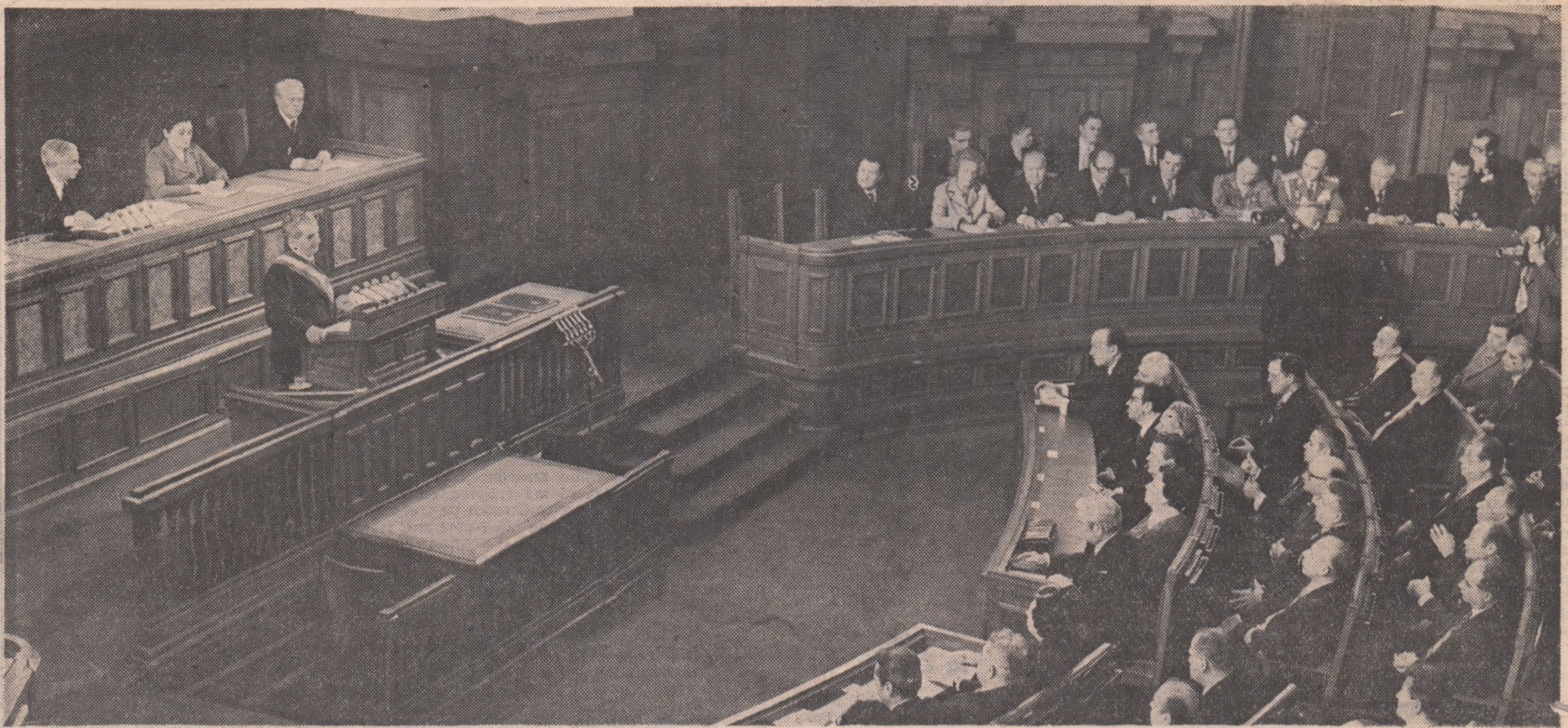
Dar pînă atunci, să vedeti, se va întimpla, poate, să ciștișim meciul amical cu R.D.G. — și să te ții laude, înălțări în sa, cutîit în beregata dușmanului, mătase pe bratului cui mi-e dragă...

Fănuș Neagu

P.S. Cinstit să fiu, mie nici Dobrin nu mi-a plăcut; l-am lăudat numai ca să mă aflun în treabă, așa cum au făcut mai toți cronicarii.

F.N.

MESAJ DE PACE ȘI COLABORARE

ÎN EPOCA noastră, a interdependențelor în continuă accentuare, a mijloacelor instantanee de comunicație, orice eveniment major de politică internă capătă inevitabil și dimensiuni internaționale.

O ilustrare pregnantă în această direcție ne este oferită de sesiunea recentă a Marii Adunări Naționale și de re alegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de conducere a statului.

Dominând întreaga viață politică a țării, acest eveniment are profunde rezonanțe nu numai pe plan intern, dar și pe plan extern.

În primul rând, se reafirmă cu acest prilej continuitatea unei politici consacrate de multă vreme ca o contribuție semnificativă la pace, destindere, înțelegere internațională.

În al doilea rând, și poate mai important, se dă un răspuns la întrebarea, atât de arzătoare, pe care și-o pune azi comunitatea internațională: există posibilitatea de a opri cursul primejdios actual al încordării, este posibil de a preveni o confruntare majoră cu arme moderne, confruntare care ar crea grave primejdii pentru însuși viitorul culturii și civilizației umane?

Răspunsul României — răspuns reafirmat din nou cu putere de președintele Nicolae Ceaușescu în discursul solemn după reinvestirea sa ca președinte al Republicii — este un răspuns afirmativ, pozitiv

„Avem ferma convingere — arăta șeful statului român — că stă în puterea popoarelor ca, acționând unite, să oprească accentuarea încordării internaționale, să asigure soluționarea pe calea tratatelor politice a problemelor litigioase, să înlăture politica de destindere, pace și colaborare în întreaga lume.”

Deosebita pondere a acestui răspuns stă în faptul că el nu exprimă o simplă dorință pioasă de mai bine, ci, pornind de la o recunoaștere fără colțșuri a împrejurărilor grave internaționale prin care trece omenirea, analizând cauzele ce au determinat această situație, înlăturează un program de acțiune cuprinzător pe care, în ceea ce o privește, România îl pune consecvent în practică și care se dovedește capabil să redreseze situația, să direcționeze evenimentele pe un făgaș constructiv, al renunțării la forță, al soluționării litigiilor pe cale pașnică, pe bază de respect reciproc, al cooperării și înțelegerii între popoare.

Elementul cheie în acest program îl reprezintă legătura indisolubilă, dialectică, dintre cauza păcii și destinderii, pe de o parte, și cauza independenței și libertății popoarelor, pe de altă parte. „Trebuie să se înțeleagă bine — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — că politica de destindere presupune respectul independenței fiecărui popor, neamestecul în treburile interne ale altor state, al dreptului popoarelor de a-și cuceri și consolida independența națională, de a realiza transformările revoluționare pe care le doresc.”

Faptul că destinderea așa cum a fost ea practică până acum nu a luat suficient în considerație acest adevăr elementar, ba uneori l-a ignorat, faptul că destinderea a fost concepută mai curînd ca o relație între anumite țări sau grupuri de țări și acoperind numai anumite probleme, au îngustat și subțiat baza destinderii, au determinat fragilitatea ei în

fața politicii de forță și dictat, de reimpărțire a lumii în sfere de influență.

DIN ACEST punct de vedere destinderea nu poate fi nici numai Est-Vest, nici numai Nord-Sud, ci ea trebuie să fie cuprinzătoare, în toate direcțiile sau, dacă vrem să folosim o expresie bine cunoscută, spre toate azimuturile.

Problemele complexe ale politicii mondiale nu privesc numai țările capitaliste și socialiste, dar privesc și țările în curs de dezvoltare, care reprezintă de fapt majoritatea statelor și care au rol important în evoluția procesului de destindere, în soluționarea tuturor acestor probleme complexe într-un mod democratic.

Consolidarea procesului de destindere presupune participarea activă la viața internațională a tuturor statelor, soluționarea problemelor complexe care confruntă omenirea, inclusiv cele legate de subdezvoltare, fără a cărei soluționare, cu greu s-ar putea vorbi de stabilitate, destindere și pace autentică.

Înlăptuirea destinderii, a coexistenței și cooperării pașnice între state nu trebuie privită ca o stare idilică, doar ca un mijloc pentru abolirea contradicțiilor dintre state.

De altfel, un asemenea obiectiv ar fi de-a dreptul utopic.

Contradicțiile sînt inerente în relațiile dintre națiuni, ca și în relațiile dintre oameni, după cum contradicțiile sînt inerente oricărui proces de dezvoltare. Ca atare, ele nu pot fi abolite prin hotăriri administrative și nici oprite sau pornite la comandă.

Ceea ce se poate face și ceea ce destinderea trebuie să facă este să evite degenerarea contradicțiilor în conflicte, este depășirea sau controlul contradicțiilor în folosul cooperării și înțelegerii între națiuni.

Această concepție cuprinzătoare cu privire la destindere permite abordarea într-o viziune unitară și de perspectivă a tuturor marilor probleme ale politicii mondiale — dezarmarea, dezvoltarea, întărirea mecanismelor și instrumentelor pentru reglementarea pasnică și prevenirea conflictelor etc.

Sublinierea că destinderea pentru a fi durabilă trebuie să fie universală și atocuprinzătoare nu înseamnă însă neglijarea sau respingerea unor formule parțiale sau regionale, cu condiția ca asemenea formule să fie compatibile cu criteriile de universalitate ale destinderii, să nu ducă la o divizare a lumii în blocuri și grupări închise, ostile unul față de celălalt.

Dimpotrivă, asemenea formule regionale sau parțiale sînt indispensabile pentru progresul destinderii, care nu se poate realiza peste noapte, după formula totul sau nimic, ci numai în cadrul unui proces de lungă durată, în care se avansează treptat de la simplu la complex, spre o nouă structură mai echitabilă a raporturilor dintre state.

ÎN ACEST context și mai ales în actualele condiții internaționale, cooperarea și securitatea europeană au o importanță deosebită, reprezintă un adevărat test al pozițiilor față de destindere și nu este desigur în-
timplător că Marea Adunare Națională și-a con-

centrat atenția asupra acestei probleme și ca o primă declarație de politică externă a adoptat Apelul către toate parlamentele și popoarele țărilor participante la Conferința general-europeană de la Helsinki.

Situația de pe continentul european ne preocupă în cel mai înalt grad. Nu numai pentru că acesta este continentul unde poporul nostru s-a născut, s-a format ca națiune, contribuind dealungul a două milenii la propășirea culturii și civilizației din această parte a lumii; nu numai pentru că aici se află cea mai mare concentrare de forțe armate și armament modern; nu numai pentru că de aici au pornit cele două războaie mondiale, dar și pentru semnificația istorică a Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa și a Actului final de la Helsinki.

Se poate spune că Actul final, structura C.S.C.E., normele ei de procedură au creat pentru prima dată în istoria continentului și, din acest punct de vedere, în istoria relațiilor internaționale în general, un cadru democratic de cooperare, a cărui esență este tocmai consacrarea faptului că statele participă la această cooperare ca state suverane, independente și egale.

Deși în traducerea în viață a prevederilor Actului final s-au înregistrat puține progrese, ba în unele domenii, cum e cel militar, chiar regres, el rămîne totuși instrumentul cel mai bun de cooperare pe care îl avem în Europa.

Este vorba în același timp de un instrument care poate și trebuie să joace un rol stimulatoriu și pentru alte regiuni sau pentru alte probleme ale lumii.

Desigur, în momentul de față întrebarea principală în legătură cu situația în Europa, mai ales în legătură cu Reuniunea de la Madrid, stă sub unghiul de incidență al încordării actuale privind ansamblul cooperării intereuropene.

Și în acest caz, răspunsul românesc este clar și ferm.

Marea Adunare Națională a Republicii Socialiste România, apreciind că realizarea securității europene ar avea o importanță deosebită pentru oprirea agravării situației internaționale, cheamă parlamentele tuturor statelor semnatare ale Actului de la Helsinki „de a-și uni eforturile și a acționa cu toată energia și consecvența pentru înlăptuirea obiectivelor stabilite de comun acord la Conferința general-europeană, pentru transformarea Europei într-un continent al colaborării și păcii”; totodată, se subliniază că „realizarea acestui deziderat — în înlăptuirea căruia parlamentele pot și trebuie să aibă un rol esențial — ar avea o uriașă influență pozitivă asupra însănătoșirii climatului politic internațional, asupra destinderii și păcii mondiale.”

Așadar, un apel la cooperare și înțelegere pe bază de egalitate și respect reciproc, pentru o contribuție substanțială la îmbunătățirea atmosferei generale în lume, la crearea unor condiții favorabile reglementării pașnice, politice, a conflictelor din alte zone ale globului, la progresul cauzei păcii, independenței naționale și cooperării între toate țările.

Acesta este mesajul transmis în aceste zile de la București.

Corneliu Bogdan

„România literară”

Săptăminal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Director GEORGE IVAȘCU